METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 933, 2004

Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta

Paula Horne, Terhi Koskela ja
Ville Ovaskainen (toim.)

VANTAAN TUTKIMUSKESKUS

METLA

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN TIEDONANTOJA 933, 2004

METSÄNTUTKIMUSLAITOS
Jalostusosasto

Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta

Paula Horne, Terhi Koskela ja Ville Ovaskainen (toim.)

VANTAAN TUTKIMUSKESKUS

Horne, P., Koskela, T. & Ovaskainen, V. (toim.) 2004. Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta. Abstract: Safeguarding forest biodiversity in Finland – Citizens' and non-industrial private forest owners' views. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 933. 110 s. ISBN 951-40-1943-1, ISSN 0358-4283.

Avainsanat: luonnon monimuotoisuus, metsien suojelu, ohjauskeinot, kansalaiset, yksityismetsänomistajat

Keywords: biodiversity, forest conservation, policy instruments, citizens, non-industrial private forest owners

Julkaisija: Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus, hankkeet 3276 ja 8276

Hyväksynyt: tutkimusjohtaja Kari Mielikäinen

Graafinen suunnittelu ja taitto: Sari Elomaa, Metsäntutkimuslaitos,
Vantaan tutkimuskeskus

Valokuvat: Erkki Oksanen, Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus

Yhteystiedot: Metsäntutkimuslaitos, Unioninkatu 40 A, 00170 Helsinki
Paula Horne, sähköposti paula.horne@metla.fi, puh. 010 211 2220
Terhi Koskela, sähköposti terhi.koskela@metla.fi, puh. 010 211 2124
Ville Ovaskainen, sähköposti ville.ovaskainen@metla.fi, puh. 010 211 2226

Tilaukset: Metsäntutkimuslaitos, Vantaan tutkimuskeskus, kirjasto, PL 18, 01310 Vantaa,
puh. 010 211 2200, faksi 010 211 2201, sähköposti kirjasto@metla.fi

Tiivistelmä

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisesta on tullut tärkeä kansainvälisen ja kansallisen metsä- ja ympäristöpolitiikan kysymys. Vuoden 2002 lopulla hyväksytyssä METSO-toimintaohjelmassa tavoitteeksi on ekologisten arvojen rinnalle noussut suojelupolitiikan yhteiskunnallisen hyväksynnän lisääminen ja siihen liittyvien konfliktien vähentäminen.

Tämän julkaisun tavoitteena on luoda kokonaiskuva suomalaisten yleensä ja erityisesti metsänomistajien suhtautumisesta metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen, sen toteutuksessa käytettäviin ohjauskeinoihin sekä sen eräisiin taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin. Julkaisu perustuu kahteen Metsäntutkimuslaitoksessa tehtyyn valtakunnalliseen kyselytutkimukseen. Koko aikuisväestölle suunnattu kysely toteutettiin vuonna 2002 ja erikseen yksityismetsänomistajiin kohdistettu kysely vuonna 2003 METSO-ohjelman ollessa käynnistymässä.

Kansalaisista kolme neljäsosaa kannatti metsien suojelun lisäämistä maan eteläosissa nykyisestä 1,8 prosentin tasosta. Kansalaisten arvostuksissa oli merkittäviä painotuseroja. Osa kansalaisista painotti metsien hyötykäyttöä ensi sijassa raaka-aineiden lähteenä, osa taas aineettomia ja luontoarvoja. Ryhmittäin tarkasteltaessa osoittautui, että suojelun toteutustavasta riippumatta hyötykäyttöä korostava ryhmä häviäisi ja luontoarvoja painottava ryhmä hyötyisi lisäsuojelusta. Lähes kaksi kolmasosaa kansalaisista katsoi, että suojelua kehitettäessä tulisi käyttää ensi sijassa vapaaehtoisia keinoja, kuten sopimuksia ja neuvontaa. Kansalaisten maksuhalukkuus lisäsuojelun toteuttamiseksi on tässä tapauksessa suurempi kuin maanhankintaa käytettäessä. Kolme neljäsosaa kansalaisista katsoi, että maanomistajalle maksettavan palkkion tulee kattaa vähintään suojelun vuoksi menetetyt puunmyyntitulot täysimääräisinä. Ratkaisut, joihin sisältyy täysi korvaus maanomistajalle, näyttävät siten vastaavan vallitsevia käsityksiä suojelun kustannusten oikeudenmukaisesta jakautumisesta.

Metsänomistajien kannatus perinteisen, maanhankintaan perustuvan suojelun lisäämiselle yksityismailla oli vähäistä. Metsänomistajista lähes kaksi kolmasosaa piti yksityismetsien suojelun nykyistä tasoa sopivana ja yli viidesosa liian korkeana, ja sen lisäämistä kannatti noin 7 prosenttia. Maanhankintaa joustavammat ratkaisut monimuotoisuuden turvaamiseksi hyväksyttiin kuitenkin selvästi yleisemmin. Kolmasosa vastaajista valitsi nykytilan ja suojeluvaihtoehdon väliltä aina suojeluvaihtoehdon. Runsas kolmasosa metsänomistajista myös ilmoitti tehneensä omaehtoisesti toimia oman tilansa luonnonarvojen säilyttämiseksi. Suojelusopimusten hyväksyttävyys metsänomistajan näkökulmasta riippui voimakkaasti sopimuksen ehdoista, kuten aloitteentekijästä, sopimuksen kestosta sekä siihen sisältyvistä käyttörajoituksista ja palkkioista. Erityisen tärkeänä pidettiin omistusoikeuksien ja itsemääräämisoikeuden säilymistä.

Vaikka yksityismaiden suhteellisen pienialaisten kohteiden suojelusopimukset eivät voikaan korvata perinteistä maanhankintaa ja pysyviä suojelualueita monimuotoisuuden turvaamisen perusverkostona, METSO-ohjelman uudet keinot ovat tulosten valossa lupaava täydennys monimuotoisuuden suojelun keinovalikoimaan. Vapaaehtoisuuden korostaminen voi lisätä monimuotoisuuden suojelun yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja siten vähentää siihen liittyviä ristiriitoja. Joustavat, kannustavat keinot antavat periaatteessa mahdollisuuden lisätä myös suojelun kustannustehokkuutta. Taloudellisten kannustimien lisäksi ns. informaatio-ohjaus, kuten yleinen monimuotoisuustiedon lisääminen ja neuvonta, on suojelupolitiikan tärkeä osa.

Abstract

Safeguarding forest biodiversity in Finland – Citizens' and non-industrial private forest owners' views

Safeguarding forest biodiversity has become an important issue internationally as well as in national forest and environmental policies. In Finland, the METSO Forest Biodiversity Programme for Southern Finland was accepted in 2002. Alongside ecological values, increasing the social acceptance of forest conservation policies and reducing conservation related conflicts is recognized as an important objective in the METSO Programme. To meet this aim, METSO proposed a set of new incentive-based policy instruments, such as nature values trading and competitive tendering, to be tested in 2003–2007.

This publication aims at providing an overall view of Finnish citizens' and non-industrial private forest owners' attitudes toward biodiversity conservation, their preferences for policy instruments used in its implementation, and their perceptions of some of its social and economic implications. The publication is based on two nation-wide surveys carried out by the Finnish Forest Research Institute, one targeting the general population in 2002 and the other focusing on NIPF owners in 2003 when the METSO programme was being launched.

Three out of four citizens supported an increase in forest conservation in Southern Finland from the current level. Notable differences were found in citizens' preferences for various forest benefits. Part of citizens emphasized the utilization of forests mainly as a source of wood, while the other part emphasized the intangible and nature values of forests. A welfare analysis suggested that irrespective of policy instruments used, increased forest conservation would imply a welfare loss to the former group, while the latter group would experience a gain. Nearly two thirds of citizens agreed that forest conservation should mainly be implemented by using instruments such as voluntary contracts and information. Given such instruments, citizens' willingness to pay for increased conservation would be greater than in the case of land acquisition. Three out of four citizens considered that the payments to the landowners should cover at least the full amount of forgone timber revenues. Thus, arrangements that involve a full compensation to landowners seem to be in line with citizens' perceptions of the fair distribution of the costs of conservation.

Forest owners showed little support to an increase in traditional, land acquisition-based conservation in private lands. Nearly two thirds of NIPF owners considered the current level of conservation in private forests as suitable, more than a fifth considered even the current level as excessively high, and increased conservation was supported by appr. 7 per cent of respondents. However, more flexible arrangements for safeguarding biodiversity were considered much more acceptable. In choice situations between the *status quo* and increased conservation based on voluntary contracts, one third of forest owners always chose a conservation option. Every third forest owner had also taken actions to protect the natural values on his or her own land on a fully voluntary basis. The acceptability of conservation contracts was strongly affected by the terms of the contract, such as the initiator, duration, restrictions on forest use, and payment details. Generally, the ability to retain one's property rights and sovereignty was of particular importance.

While contract-based conservation with relatively limited scale in private lands cannot replace the permanent conservation areas as the basic network of biodiversity conservation, the results suggest that the new instruments are promising new tools to complement the choice of policy instruments. The emphasis on voluntariness may increase the social acceptability of conservation and thereby reduce the potential for conflicts. In principle, the incentive-based flexible instruments also give a chance to improve the cost-efficiency of nature conservation. In addition to economic incentives, information-based instruments are an important part of successful policies.

Alkusanat

Julkaisu perustuu kahteen Metsäntutkimuslaitoksessa vuosina 2002 ja 2003 tehtyyn kyselytutkimukseen. Tutkimukset ovat osa Metsäntutkimuslaitoksen hanketta *Metsien julkishyödykkeiden tarjonnan ohjauskeinot.* Hanke kuului vuoteen 2003 asti toimineeseen Metlan tutkimusohjelmaan *Julkinen tuki ja kilpailu metsäalalla (JUK)* ja sen jälkeen Vantaan tutkimuskeskuksen tutkimusyksikköön. Kyselytutkimusten suunnitteluun, analyysiin ja raportointiin osallistuneet tutkijat ilmenevät luvuittain.

Kansalaistutkimus sai ulkopuolista rahoitusta Suomen Akatemian johtamasta FIBRE-tutkimusohjelmasta osana Olli Tahvosen vetämän konsortion alaista hanketta *Kansalaisten arvostukset – luonnon monimuotoisuus virkistysalueilla ja monimuotoisuuden ohjauskeinot.* Sen suunnitteluun ja analyysiin osallistuivat Metsäntutkimuslaitoksen tutkijoiden lisäksi professorit Vic Adamowicz ja Peter Boxall Albertan yliopistosta. MMM Eeva Ylinen teki aiheesta pro gradu -työnsä Helsingin yliopiston taloustieteen laitokselle ja toimi hankkeessa tutkimusapulaisena osallistuen suunnitteluun ja analyyseihin. Kyselyssä käytetyt, suojelupinta-aloihin perustuvat uhanalaisuusluvut laskivat professori Ilkka Hanski Helsingin yliopistosta ja tutkija Juha Siitonen Metlasta. Kyselylomakkeessa käytettiin Kanadan Forest Servicessä kehitettyjä kysymyksiä maiden välisen vertailun mahdollistamiseksi. Kyselylomaketta kommentoivat edellä mainittujen lisäksi tutkija Michel Haener Kanadan Forest Servicestä sekä professori Jari Kuuluvainen, tutkija Eija Pouta ja tutkija Mika Rekola Helsingin yliopistosta. Lisäksi useat lomakkeen testaukseen osallistuneet henkilöt antoivat hyviä parannusehdotuksia.

Metsänomistajatutkimus sai ulkopuolista rahoitusta EU:n viidennen puiteohjelman tutkimuskonsortiossa *Biodiversity and Economics for Conservation (BIOECON),* jonka johtajana toimi professori Timothy Swanson Lontoon yliopistosta. Lisärahoitusta saatiin maa- ja metsätalousministeriön johtamalta MOSSE-tutkimusohjelmalta hankenimellä *Luonnon monimuotoisuuden suojelun keinot yksityismetsissä maanomistajien ja ympäristöviranomaisten näkökulmista* yhteistyössä Helsingin yliopistossa työskentelevän tutkija Päivi Tikan tutkimusryhmän kanssa. FT Taina Horne osallistui kyselylomakkeen suunnitteluun työskennellessään hankkeessa. Tutkimuspäällikkö Juha Hakkarainen (MTK), metsäpäällikkö Harri Karjalainen (WWF), koordinaattorit Petri Ahlroth ja Antti Otsamo (MMM) sekä vt. tutkimusjohtaja Mikael Hildén (SYKE) kommentoivat ja kehittivät osatutkimusta MOSSE-hankkeen ohjausryhmän jäseninä. Lomakkeen kehittelyssä saatiin arvokkaita ehdotuksia myös useilta metsänomistajilta.

Käsikirjoitusta kommentoivat tutkijat Harri Hänninen ja Tuija Sievänen Metlasta, tutkimuspäällikkö Juha Hakkarainen (MTK), metsäpäällikkö Harri Karjalainen (WWF), koordinaattori Antti Otsamo (MMM) ja ylitarkastaja Marjukka Mähönen (MMM). Julkaisun taittoi Sari Elomaa ja Raija Lahtinen tarkisti käsikirjoitusta. Julkaisun valokuvat ovat Erkki Oksasen (Metla) ottamia.

Kiitämme lämpimästi kaikkia tutkimukseen ja sen julkaisemiseen myötävaikuttaneita tahoja.

Paula Horne
vastuututkija, toimittaja

Terhi Koskela
toimittaja

Ville Ovaskainen
toimittaja

Sisällysluettelo

Tiivistelmä 3

Abstract 4
Safeguarding forest biodiversity in Finland – Citizens' and non-industrial private forest owners' views 4

Alkusanat 5

1 Johdanto 9
1.1 Metsien monimuotoisuuden suojelun kehittämistarpeet 9
1.2 Tutkimuksen tarkoitus 10

2 Metsien monimuotoisuuden turvaamisen toteutus 12
2.1 Metsien suojelun nykyiset toteutustavat 12
2.2 METSO-ohjelman uudet politiikkakeinot 13
2.2.1 Luonnonarvokauppa 14
2.2.2 Tarjouskilpailu 14
2.2.3 Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto 14
2.2.4 Luonnonhoitoalueet 15
2.2.5 METSO-ohjelman muut osa-alueet 15

3 Aikaisemmat tutkimukset suomalaisten suhtautumisesta metsien suojeluun 17
3.1 Kansalaisten suhtautuminen metsien suojeluun 17
Ikkuna 1: Etelä-Suomen metsien suojelun kannatus – metsänomistajat ja muu väestö 18
3.2 Metsänomistajien suhtautuminen metsien suojeluun 21
Ikkuna 2: Metsänomistajien tiedot luonnon monimuotoisuutta edistävästä metsänhoidosta 22

4 Kansalais- ja metsänomistajatutkimuksissa käytetyt menetelmät 24
4.1 Monimuuttujamenetelmät 24
4.2 Hypoteettisen valinnan menetelmä 24

5 Kansalaisten mielipiteet metsien monimuotoisuuden turvaamisesta 25
5.1 Kansalaistutkimuksen aineisto 25
5.1.1 Kansalaiskysely 25
5.1.2 Kyselyyn vastanneiden kuvaus 25
5.1.3 Kansalaisten asenteet metsiä ja niiden suojelua kohtaan 29
5.1.4 Kansalaisten ryhmittely asenteiden perusteella 30
5.2 Kansalaisten käsitykset luonnon monimuotoisuudesta 31
5.2.1 Metsäluonnon monimuotoisuus kansalaisten kuvaamana 31
5.2.2 Monimuotoisuuden sisältö: väittämät 33
5.2.3 Monimuotoisuuden uhat 35
5.3 Kansalaisten suhtautuminen luonnonarvojen tuottamiseen ja suojeluun 36
5.3.1 Metsien hoidossa ja käytössä tärkeinä pidetyt seikat 36
5.3.2 Kansalaisten käsitykset suojelutilanteesta 38
5.3.3 Suhtautuminen suojelutoimien sosio-ekonomisiin vaikutuksiin 38
5.3.4 Suhtautuminen suojelukeinoihin ja metsänomistajalle maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin 39

5.4 Suojeluhalukkuuden riippuvuus suojelun toteutuskeinoista ja sosio-ekonomisista vaikutuksista 41
5.4.1 Eri tekijöiden vaihtosuhteet 41
5.4.2 Suojeluhalukkuus ryhmittäin 43
5.4.3 Suojeluskenaarion vaikutus kansalaisten hyvinvointiin 44
5.5 Kansalaistutkimuksen johtopäätökset 45

6 Metsänomistajien suhtautuminen yksityismetsien monimuotoisuuden turvaamiseen ja sen toteutuskeinoihin 47
6.1 Metsänomistajatutkimuksen aineisto 47
6.1.1 Metsänomistajakysely 47
6.1.2 Kyselyyn vastanneiden kuvaus 48
6.1.3 Metsänomistuksen tavoitteet ja metsänomistajien ryhmittely 49
6.2 Metsänomistajien suhtautuminen luonnonarvojen tuottamiseen ja suojeluun 52
6.2.1 Metsänomistajien käsitykset yksityismetsien suojelutilanteesta 52
6.2.2 Vapaaehtoisen suojelun yleisyys nykyisellään 53
6.3 Suojeluratkaisujen hyväksyttävyys omalla tilalla 54
6.3.1 Suojelu palkkiota tai korvausta vastaan 55
6.3.2 Suojelu ilman palkkiota tai korvausta 56
6.3.3 Tärkeimmät syyt suojeluratkaisujen torjumiseen 58
6.3.4 Perusteet luonnonarvojen suojelulle omalla tilalla 58
6.3.5 Suojeluhalukkuuteen liittyvät taustatekijät 60
6.4 Suhtautuminen suojeluratkaisuihin yksityismetsissä yleensä 60
6.4.1 Suojeluratkaisun hyväksyttävyydelle tärkeimmät tekijät 60
6.4.2 Suojelusopimuksen hyväksyttävyys osatekijöittäin 61
Ikkuna 3: Metsänomistajien näkemyksiä suojelukysymyksistä 64
6.5 Sopimusehtojen vaikutukset metsänomistajan hyvinvointiin ja tarvittavaan palkkioon 66
6.5.1 Sopimusehtojen vaikutus suojeluvaihtoehdon hyväksymiseen 66
6.5.2 Hyvinvointivaikutukset ja tarvittava palkkio 66
6.6 Metsänomistajien suhtautuminen yhteistoimintaan luonnonarvojen suojelussa 68
6.7 Johtopäätökset metsänomistajatutkimuksesta 69
Ikkuna 4: Metsänomistajien yhteistoiminta monimuotoisuuden suojelussa: tausta, mahdollisuudet ja esteet 70

7 Yhteenveto ja johtopäätökset 74
7.1 Tutkimuksen tausta ja toteutus 74
7.2 Keskeisimmät tulokset 75
7.2.1 Omistusoikeudet ja oikeudenmukaisuus 75
7.2.2 Hyvinvointivaikutukset 75
7.2.3 Kustannustehokkuus 76
7.2.4 Suojelun yhteiskunnallinen hyväksyttävyys 76
7.2.5 Kansalaisten käsitykset luonnon monimuotoisuudesta 77
7.3 Tulosten yleistettävyys ja jatkotarkastelut 77
7.4 Johtopäätöksiä 78

Kirjallisuus 81

Liite 1. Kansalaistutkimuksen kyselylomake 85

Liite 2. Metsänomistajatutkimuksen kyselylomake 97

1 Johdanto

Terhi Koskela, Paula Horne ja Ville Ovaskainen

1.1 Metsien monimuotoisuuden suojelun kehittämistarpeet

Luonnon biologiselle monimuotoisuudelle eli biodiversiteetille on esitetty lukuisia määritelmiä (esim. Spash ja Hanley 1995, Allem 2000), mutta yleisesti sillä tarkoitetaan luonnossa esiintyvää vaihtelevuutta, johon lasketaan lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemien vaihtelu (esim. Biologista monimuotoisuutta... 1992). Luonnon monimuotoisuuden havaittu väheneminen eli lajien ja elinympäristöjen häviäminen on erityisesti viime vuosikymmenellä nostanut monimuotoisuuden suojelun tärkeäksi kansallisen ja kansainvälisen metsä- ja ympäristöpolitiikan kysymykseksi.

Suomen metsäpolitiikan suuntaviivat on kirjattu Kansallisessa metsäohjelmassa 2010 (1999). Kansallinen metsäohjelma on sisällöltään aikaisempia metsäohjelmia laajempi ja ottaa huomioon myös metsien käytön ekologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyyden aikaisempaa laajemmin. Metsien suojelun tilan ja kehittämistarpeiden arvioimiseksi perustettiin Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve -työryhmä (ESSU) vuonna 1999. Essu-työryhmä arvioi nykyisen suojelualueverkon olevan riittämätön turvaamaan kaikkia uhanalaisia tai taantuneita, levinneisyydeltään hemi-, etelä- tai keskiboreaalisille alueille painottuneita metsälajeja. Toisaalta luonnolliselta levinneisyydeltään pohjoisboreaaliselle metsäkasvillisuusvyöhykkeelle painottuneille taantuneille tai uhanalaisille metsälajeille suojelualueverkkoa pidettiin edustavana (Metsien suojelun tarve... 2000).

Valtioneuvosto asetti vuonna 2000 Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunnan (Metsotoimikunta) laatimaan ehdotuksen metsien suojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelmaksi (Etelä-Suomen, Oulun läänin... 2002). Valtioneuvosto hyväksyi syksyllä 2002 Metso-toimikunnan esityksen toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002). Ohjelma nimettiin Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaksi (METSO). METSO-ohjelmaa johtavat ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö ja sen päätoteuttajina ovat Metsähallitus, metsäkeskukset ja ympäristökeskukset. Ohjelma on 17-kohtainen toimintasuunnitelma, jonka tavoitteena on turvata nykyistä tehokkaammin metsäisille luontotyypeille ja uhanalaisille lajeille tärkeitä elinympäristöjä, luoda uusia monimuotoisuutta ylläpitäviä alueita ja alueiden verkostoja sekä tehostaa suojelua nykyisillä suojelualueilla. METSO-ohjelman tavoitteena on myös kokeilla uusia metsänomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvia suojelukeinoja ja kehittää talousmetsien luonnonhoitoa. Osa toimintaohjelmassa esitetyistä toimenpiteistä perustuu nykyisin käytössä oleviin monimuotoisuutta säilyttäviin keinoihin ja osa on uudentyyppisiä, pilottihankkeiden ja esiselvitysten kautta kokeiltavia toimenpiteitä (METSO-ohjelma).

Monimuotoisuuden säilyttäminen on luonnonsuojelualueiden keskeinen tavoite. Suojelualueiden luontotyyppikoostumus sekä sijoittuminen maan eri osiin vaikuttavat siihen, miten hyvin suojelualueverkko pystyy täyttämään tämän tavoitteen (Virkkala ym.

2000). Toisaalta on tarkasteltava myös, missä määrin tarvitaan varsinaisia suojelualueita ja missä määrin esimerkiksi metsälakikohteet, tai muut hyvin kohdennetut pienialaiset kohteet (ns. täsmäsuojelu) pystyvät täydentämään monimuotoisuuden turvaamista.

Suojelualueet ovat Suomessa jakautuneet maantieteellisesti hyvin epätasaisesti siten, että yli kolme neljäsosaa suojellusta metsämaasta sijaitsee Pohjois-Suomessa. Pohjoisboreaalisen metsäkasvillisuusvyöhykkeen metsämaasta on suojeltu 17 prosenttia (Virkkala ym. 2000), kun taas Etelä-Suomen ja Pohjanmaan suojellun metsämaan osuus on vain 1,8 prosenttia (Metsien suojelun tarve... 2000). Metsien suojelualueverkon suurimmat puutteet ovatkin Etelä- ja Keski-Suomessa, ja erityisen alhainen suojeltujen metsien osuus on hemi- ja eteläboreaalisella vyöhykkeellä sekä keskiboreaalisen vyöhykkeen länsiosassa (Virkkala ym. 2000).

Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmän mukaan metsät ovat uhanalaisten lajien tärkein elinympäristö. Metsät ovat ensisijainen elinpaikka 37 prosentille ja yksi elinpaikka 46 prosentille uhanalaisista lajeista. Erityisesti lehtometsät ovat tärkeitä uhanalaisille lajeille ja tarjoavat ensisijaisen elinympäristön yli puolelle uhanalaisista metsälajeista (Rassi ym. 2001). Kuitenkin vain noin prosentti lehdoista ja lehtomaisista kankaista sijaitsee suojelualueilla (Virkkala ym. 2000). Lisäksi pieni osa metsälain erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi luokitelluista kohteista (6 %) on reheviä lehtolaikkuja (Metsälain erityisen... 2004). Lehtometsät keskittyvät suureksi osaksi Etelä-Suomeen ja Pohjanmaalle, jossa sijaitsee 93 prosenttia maamme lehdoista (Metsien suojelun tarve... 2000).

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää suomalaisten suhtautumista metsien monimuotoisuuden turvaamiseen ja sen joihinkin sosio-ekonomisiin vaikutuksiin, toimenpiteistä maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin sekä turvaamisessa erityisesti käytettäviin metsäpolitiikan ohjauskeinoihin. Taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävän metsätalouden edellytyksenä on käytettyjen ohjauskeinojen tehokkuus ja hyväksyttävyys niin kaikkien kansalaisten kuin metsänomistajienkin näkökulmasta (esim. Manning ym. 1999). Tutkimus toteutettiin kahtena kyselytutkimuksena. Koko aikuisväestölle suunnattu *kansalaiskysely* kartoitti suojelun "kysyntään" ja yleiseen kannatukseen liittyviä tekijöitä. Erikseen yksityismetsänomistajille suunnattu *metsänomistajakysely* taas selvitti suojelun "tarjontaan" vaikuttavia tekijöitä sekä suojelun ja sen erilaisten toteutustapojen hyväksyttävyyttä maanomistajien näkökulmasta. Kummassakin kyselyssä yhtenä lähtökohtana oli se, että vastaajien mielipiteet todennäköisesti jakautuvat melko voimakkaasti erilaisiin ryhmiin. Mielipiteiden eroavaisuutta on usein selitetty demograafisilla muuttujilla, mutta tässä esiteltävissä tutkimuksissa mielipiteiden ja valintojen eroavaisuuksia tutkittiin myös vastaajien yleisempien luontosuhteeseen ja metsänomistukseen liittyvien asenteiden ja arvojen perusteella.

Kansalaiskyselyssä tutkittiin erityisesti kansalaisten tietämystä metsien monimuotoisuuteen liittyvistä tekijöistä sekä heidän suhtautumistaan yksityismetsänomistukseen, suojelupinta-alan lisäämiseen, suojelun ohjauskeinoihin ja suojelun eräisiin sosio-ekonomisiin vaikutuksiin. Metsänomistajakysely tarkasteli metsänomistajien suhtautumista suojeluun yksityismetsissä, suhtautumista erilaisiin suojeluratkaisuihin omalla tilalla ja yksityismetsissä yleensä sekä metsänomistajien yhteistoimintaan monimuotoisuuden turvaamisessa. Erityisesti tutkittiin erilaisiin sopimuksiin perustuvan suojelun hyväksyttävyyttä ja hyväksyttävyyden riippuvuutta sopimusehdoista.

Tuloksia voidaan käyttää suojelupolitiikan suunnittelussa. Metsänomistajatutkimuksen tuloksia voidaan käyttää apuna arvioitaessa mm. METSO-ohjelman ja ns. pilottihank-

keissa kokeiltavien keinojen mahdollista kehittämistä ja laajempaa käyttöönottoa vuoden 2007 jälkeen. Kansalaistutkimuksen tuloksia voidaan käyttää apuna arvioitaessa eri politiikkakeinojen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja kansalaisten halukkuutta osallistua suojelun rahoitukseen veronmaksajina tai esimerkiksi metsien suojelusäätiölle tehtävin lahjoituksin.

Kansalaiskysely tehtiin keväällä 2002, ennen kuin Metso-työryhmä oli jättänyt esitystään. Metsänomistajakysely toteutettiin keväällä 2003, jolloin METSO-ohjelma oli jo käynnistetty, mutta uusien toimenpiteiden ns. pilottihankkeita ei ollut vielä toiminnassa. Tutkimus kuvaa siis lähinnä asenteita ja mielipiteitä ennen uusien suojelukeinojen käyttöönottoa.

Tutkimus on osa laajempaa metsien julkishyödykkeiden tarjonnan ohjauskeinoja tarkastelevaa Metsäntutkimuslaitoksen tutkimushanketta (http://www.metla.fi/hanke/3276/). Hankkeessa on tarkasteltu lisäksi mm. oikeustieteellisellä tutkimusotteella metsien eräiden julkishyödykkeiden (luonnon monimuotoisuuden, hiilensidonnan ja virkistyskäytön) ohjauksen perusteita ja instrumentteja (Anttonen 2000) ja luonnon monimuotoisuuden ja metsien käytön kansainvälistä sääntelyä (Löytömäki 2004). Tutkimus on myös osa EU:n rahoittamaa biodiversiteetin suojelua ja sen keinoja tarkastelevaa BIOECON-projektia (http://www.bioecon.ucl.ac.uk/) ja METSO-ohjelman alaista MOSSE-tutkimusohjelmaa (http://www.mmm.fi/metso/tutkimus/metsä_mosse.html).

2 Metsien monimuotoisuuden turvaamisen toteutus

Terhi Koskela, Paula Horne ja Ville Ovaskainen

2.1 Metsien suojelun nykyiset toteutustavat

Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisessa jo nykyisin käytössä olevat erilaiset toteutustavat ja ohjauskeinot muodostavat monitahoisen kokonaisuuden, jonka "ääripäinä" voidaan hahmottaa kaksi päälinjaa. Suojelun perinteisenä pääkeinona ja perusverkostona on lakisääteinen, valtion omistuksessa olevilla tai hankittavaksi suunnitelluilla alueilla tapahtuva aluesuojelu, johon kuuluvat luonnonsuojelulain nojalla perustetut suojelualueet (luonnon- ja kansallispuistot ym.) sekä valtakunnalliset suojeluohjelmat. Toisena päälinjana ovat talousmetsien käsittelyyn ja luonnonhoitoon liittyvät ohjeet, suositukset ja neuvonta (informaatio-ohjaus). Erityisesti tämä keinoryhmä liittyy valtion maiden ohella myös yksityismetsien käsittelyyn. Yksityismaiden talousmetsiin vaikuttavat lisäksi eräät lainsäädökset ja kannustimet, kuten metsälain 10 § tai kestävän metsätalouden rahoituslain mukainen ympäristötuki. Seuraavassa tarkastellaan pääpiirteittäin tärkeimpiä yksityismailla käytettyjä tai kysymykseen tulevia monimuotoisuuden turvaamisen keinoja.

Laadittuja *luonnonsuojeluohjelmia* ovat mm. vanhojen metsien, lehtojen ja rantojen suojeluohjelmat sekä soidensuojelun perusohjelma. Näiden tarkoituksena on varata alueita suojelutarkoituksiin valtakunnallisesti merkittävien luonnonarvojen turvaamiseksi sekä valtion että yksityisten mailla. Valtioneuvoston periaatepäätöksiin perustuvien ohjelmien sisältämät alueet on tarkoitus suojella luonnonsuojelulain nojalla (Metsien suojelupinta-alat 1999, Metsien suojelun luokittelun... 2002). Ohjelmaan kuuluvalla alueella ei saa suorittaa toimenpidettä, joka vaarantaa alueen käyttötarkoituksen (Kiviniemi 1997).

Luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisiin *muihin suojelualueisiin* kuuluvat kaikki yksityismaiden suojelualueet sekä valtion maiden suojelualueet lukuun ottamatta *kansallis-* ja *luonnonpuistoja* (Anttonen 2000). Yksityismaalle suojelualue perustetaan alueellisen ympäristökeskuksen päätöksellä. Eräitä velvoitteita sisältyy myös maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999), metsälakiin (1093/1996) ja muinaismuistolakiin (295/1963).

Luonnonsuojelun suunnitteluun liittyvät myös kansalliset ohjelmat, kuten biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma (Suomen biologista... 1997), metsätalouden ympäristöohjelma (Maa- ja metsätalousministeriön... 1994) ja Kansallinen metsäohjelma (Kansallinen metsäohjelma 1999). Metsäkeskuksilla on lakisääteinen velvoite laatia metsien käytön alueellinen tavoiteohjelma, joka sisältää mm. toiminta-alueen metsien kestävän hoidon ja käytön edistämiselle asetettavat tavoitteet sekä alueen metsätalouden kehittämiselle asetettavat yleiset tavoitteet (MetsäL 4 §). Myös kaavoituksen kautta voidaan pyrkiä turvaamaan suojelunäkökohdat (ks. maankäyttö- ja rakennuslaki 1999, Tolvanen 1998).

Suomen *Natura 2000 -verkosto* on osa Euroopan unionin kattavaa luonnonsuojeluverkkoa, joka perustuu Euroopan yhteisöjen ns. luontodirektiiviin (92/43/ETY) ja lintudirektiiviin (79/409/ETY). Suomen Natura 2000 -verkosto muodostuu pääosin olemassa olevista luonnonsuojelualueista, suojeluohjelmiin kuu-

luvista alueista sekä erämaalailla suojelluista alueista (Natura 2000 -alueiden... 2002). Jo olemassa olevien suojelualueiden ja -ohjelmien lisäksi Natura-verkostoon kuuluvia alueita on sekä valtion että yksityisten mailla.

Metsälaissa (1093/1996) säädetään metsien monimuotoisuudelle *erityisen tärkeiden elinympäristöjen* säilyttämisestä (Metsälain erityisen... 2004). Nämä ovat talousmetsän monimuotoisuuden säilymiselle merkittäviä, usein pienialaisia alueita, joissa vaateliaiden, harvinaisten ja uhanalaisten lajien esiintyminen on todennäköisintä (Meriluoto ja Soininen 1998). Jos elinympäristö on luonnontilainen tai sen kaltainen ja ympäristöstään selvästi erottuva, hoito- ja hakkuutoimenpiteet on tehtävä alueen ominaispiirteet säilyttäen (MetsäL 10 §). Viimeisimmän valtakunnan metsien inventoinnin (VMI9) mukaan metsälain tarkoittamia erityisen tärkeitä elinympäristöjä oli Manner-Suomen kahdeksan eteläisen metsäkeskuksen alueella kaksi prosenttia metsätalousmaan pinta-alasta (Tonteri 2001). Erityisen tärkeiden elinympäristöjen kartoituksessa (METE), joka kattoi 97 prosenttia yksityismetsistä, tällaisiksi luokiteltiin 0,5 prosenttia talousmetsien pinta-alasta. VMI:n ja METE-kartoituksen tulokset eivät ole vertailukelpoisia, koska ne toteutettiin erilaisin menetelmin (Metsälain erityisen... 2004).

Lainsäädösten lisäksi metsien monimuotoisuuden säilymistä edistetään taloudellisin sekä ohje- ja suositusluonteisin keinoin. Kestävän metsätalouden rahoituslain (1094/1996) mukaista *ympäristötukea* voidaan hakemuksesta myöntää yksityiselle maanomistajalle, jos monimuotoisuuden ylläpito, luonnonhoito tai muu kuin puuntuotannollinen käyttö otetaan huomioon laajemmin kuin metsälaki tai rahoituslaki velvoittaa ja jos tämä aiheuttaa vähäistä suurempaa metsäntuoton vähentymistä tai muuta taloudellista menetystä. Metsätalouden rahoituslain ympäristötukikohteet ovat metsänomistajan ja metsäkeskuksen sopimuksella suojeltuja alueita, pääasiassa metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä mutta myös muita kohteita (Metsien suojelun luokittelun... 2002). Maatalouden ympäristötukea voi hakea mm. perinnebiotooppien hoitoon (Ympäristötukiopas 2000, Maisemanhoito, luonnon monimuotoisuus... 2004).

Metsäsertifiointi ja metsänhoitosuositukset pyrkivät ottamaan huomioon taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset näkökohdat talousmetsien hoidossa ja käytössä. Niitä käytetään sekä yksityis- että valtion mailla. Sertifiointi on metsänomistajalle vapaaehtoinen ja edellyttää metsänhoidolta enemmän kuin laki ja muut säädökset (Metsäsertifiointi). Metsänhoitosuositukset (Hyvän metsänhoidon... 2001) antavat metsien käsittelylle vaihtoehtoja, joista voidaan valita kuhunkin tilanteeseen sopivat metsänkäsittelytoimet huomioon ottaen kannattavan puuntuotannon, monimuotoisuuden säilyttämisen ja myös muut metsän käyttömuodot.

Suositusten lisäksi merkittävä tekijä talousmetsien monimuotoisuuden suojelussa on *neuvonta*, joka mahdollistaa suositusten viemisen käytäntöön (Hänninen ja Viitala 1994, Karppinen ym. 2002, Hänninen ja Kurttila 2004). Metsänhoitoyhdistykset ja metsäkeskukset antavat metsien suojeluun ja monimuotoisuuden huomioon ottamiseen liittyvää neuvontaa mm. metsäsuunnittelun yhteydessä.

2.2 METSO-ohjelman uudet politiikkakeinot

Tarve uusien suojelukeinojen kehittämiseen perustuu pitkälti METSO-ohjelman tavoitteeseen lisätä suojelutoimien yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja yhteensopivuutta eteläisen Suomen metsänomistusrakenteen kanssa. Suomen noin kahdestakymmenestä miljoonasta metsämaahehtaarista on yksityisten kansalaisten omistuksessa noin 12 miljoonaa hehtaaria eli noin kolme viidesosaa. Etelä-Suomessa kolme neljäsosaa metsämaan pinta-alasta on yksityisomistuksessa, kun taas Pohjois-Suomessa yksityisomistuksen osuus on huomattavasti

pienempi, alle puolet metsämaan pinta-alasta (Metsätilastollinen... 2002). Koska suojelupinta-alan osuus metsämaasta on Etelä-Suomessa huomattavasti Pohjois-Suomea alhaisempi, painottuvat myös metsien suojelun tarpeet eteläiseen Suomeen (Virkkala ym. 2000).

METSO-ohjelmassa esitetyt uudet yksityismetsien suojelukeinot perustuvat metsänomistajan oma-aloitteisuuteen ja menetettyjen taloudellisten arvojen korvaamiseen. Yksityismetsiä koskevat uudet vapaaehtoiset suojelukeinot ovat luonnonarvokauppa, tarjouskilpailu ja metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto. Lisäksi on tehty selvitys luonnonhoitoalueiden perustamismahdollisuudesta (Luonnonhoitoalueen perustamista... 2003).

2.2.1 Luonnonarvokauppa

Luonnonarvokauppa on menetelmä, jossa maanomistaja sopimuksesta ylläpitää tai lisää luonnonarvoja metsässään ja saa siitä palkkion. Luonnonarvokauppa perustuu aina maanomistajan suojeluhalukkuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Metsäkeskus arvioi yhteistyössä alueellisen ympäristökeskuksen kanssa tarjottujen kohteiden sopivuutta luonnonarvokaupan kohteiksi. Metsäkeskus tai ympäristökeskus tekee maanomistajan kanssa määräaikaisen sopimuksen luonnonarvojen säilyttämisestä tai lisäämisestä ja maanomistajalle maksetaan siitä sopimuksen mukainen palkkio. Sopimusajan päätyttyä alueen käyttö jatkuu maanomistajan haluamalla tavalla. Luonnonarvokaupan kokeiluhanke käynnistyi vuonna 2003 Satakunnassa. Kokeiluhanke kestää vuoteen 2007 (METSO-ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002, Luonnontilan... 2002, Gustafsson ja Nummi 2004).

2.2.2 Tarjouskilpailu

Tarjouskilpailussa ympäristöviranomaiset määrittelevät, millaisia luonnonarvoja tietyllä alueella haetaan suojeltaviksi ja pyytävät maanomistajilta tarjouksia halutuista kohteista sekä tiedustelevat hintoja, joilla maanomistajat olisivat valmiit suojelemaan kohteet. Kohteiden tarjoaminen tarjouskilpailuun on maanomistajalle täysin vapaaehtoista. Viranomaiset hyväksyvät tarjotuista kohteista halutut kriteerit parhaiten täyttävät kohteet. Alueen suojelu voidaan toteuttaa kohteen luonnonarvojen, sijainnin ja maanomistajan ehdotuksen perusteella yksityisenä suojelualueena, solmimalla määräaikainen sopimus tai hankkimalla alue valtion luonnonsuojelualueeksi. Jos suojelu on toteutettu määräaikaisella sopimuksella, maanomistaja voi jatkaa alueen käyttöä sopimusajan päätyttyä haluamallaan tavalla. Tarjouskilpailua kokeillaan vuosina 2004–2005 itäisellä Uudellamaalla, lounaisessa Lapissa ja Pohjois-Savossa (METSO-ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002).

2.2.3 Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto

Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkoston tarkoituksena on muodostaa yhteistyötä, vuorovaikutusta ja uudenlaista toimintakulttuuria luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa maanomistajien, paikallisten viranomaisten tai kansalaisjärjestöjen välillä eli edistää metsäluonnon monimuotoisuutta paikallisella yhteistyöllä. Verkostot syntyvät paikallisesta aloitteesta omaehtoisuuden ja vapaaehtoisuuden periaatteilla. Yhteistoiminta voi koskea esimerkiksi kansallispuistoa, retkeily- tai virkistysaluetta tai talousmetsää. Yhteistyö ei vaadi yhtenäistä aluetta, vaan siihen voivat ottaa osaa monimuotoisuuden suojelusta erityisesti kiinnostuneet maanomistajat. Yhteistoimintaverkostojen toiminta muistuttaa tarjouskilpailua, mutta on laajempi sisällöltään sekä maantieteelliseltä laajuudeltaan. Valtio rahoittaa neljää kokeiluhanketta Hämeen-Uudenmaan-, Pohjois-Karjalan- ja Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskusten sekä Länsi-Uudenmaan metsänhoitoyhdistyksen alueilla vuosina 2004–2006 (METSO-ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002).

2.2.4 Luonnonhoitoalueet

Luonnonhoitoalueet on suunniteltu toteutettavaksi siten, että alueellinen ympäristökeskus maanomistajan hakemuksesta perustaa luonnonhoitoalueen, jossa luonnonsuojelu, metsänhoito ja -käyttö sekä alueen muu taloudellinen käyttö sovitetaan yhteen. Alueelle tehdään luonnonhoitosuunnitelma, joka sisältää luonnonhoitotoimenpiteiden lisäksi tavanomaiset metsänhoito- ja hakkuuehdotukset. Suunnitelmassa on myös arvio metsän käyttörajoitusten aiheuttamista taloudellisista menetyksistä sekä tarvittavien luonnonhoitotoimenpiteiden kustannuksista. Luonnonhoitoalueen perustamista koskevassa selvityksessä todetaan luonnonhoitoalueiden perustamisen vaativan lisäyksen luonnonsuojelulakiin tai kestävän metsätalouden rahoituslakiin (METSO-ohjelma, Luonnonhoitoalueen perustamista... 2003).

2.2.5 METSO-ohjelman muut osa-alueet

Edellä mainittujen lisäksi monimuotoisuuden säilymistä suojelualueverkkoa laajentamalla turvaavia METSO-toimenpiteitä ovat luonnonsuojelubiologisen kriteeristön laatiminen monimuotoisuusarvoiltaan edustavien metsäympäristöjen tunnistamiseksi ja niiden luonnonsuojelubiologisen arvon määrittämiseksi sekä Metsähallituksen maanmyyntitulojen ja vaihtomaiden käyttö luonnonsuojelullisesti arvokkaiden alueiden hankkimiseen. Luonnonsuojelubiologisia kriteerejä ja niiden käyttöä koskeva ehdotus valmistui vuonna 2003 (Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman... 2003).

Nykyisiin suojelualueisiin tai pääasiallisesti muussa kuin metsätalouskäytössä oleviin alueisiin kohdistuvia METSO-toimenpiteitä ovat luonnonsuojelualueiden perustiedon keruu, luonnonsuojelualueiden ennallistaminen ja hoito sekä monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä sekä valtion retkeilyalueilla. Talousmetsien luonnonhoitohankkeen tarkoituksena on kehittää luonnonhoidon tukijärjestelmää ja tehostaa monimuotoisuuden säilymistä talousmetsissä. Hankkeessa Metsähallitus inventoi hallinnoimillaan alueilla luonnonsuojelun kannalta arvokkaita alueita ja ottaa ne huomioon luonnonvarasuunnittelussa ja alue-ekologisen suunnittelun erityiskohteilla sekä suojelualueisiin rajoittuvilla alueilla (METSO-ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002).

METSO-ohjelman koulutukseen, metsäsuunnitteluun ja neuvontaan liittyviin tavoitteisiin kuuluu luonnonhoitotutkinnosta saatujen kokemusten ottaminen huomioon alan koulutusta kehitettäessä, Metsähallituksen alue-ekologisen suunnittelun kehittäminen, metsäsuunnittelujärjestelmän kehittäminen sekä metsäluonnon monimuotoisuuteen liittyvän metsäneuvonnan tuloksellisuuden ja kehittämistarpeiden arviointi. Metsälain mukaisten erityisen tärkeiden elinympäristöjen suojeluun ja metsän hyönteis- ja sienituhojen torjuntalakiin liittyvinä tavoitteina on selventää metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen rajausta, yhdenmukaistaa lain tulkintaa maan eri osissa sekä selvittää, miten paljon vahingoittunutta havupuuta voidaan jättää lahoamaan metsään ilman hyönteistuhojen leviämisen vaaraa (METSO-ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002).

METSO-ohjelman kautta syntyy ekologisia, taloudellisia ja sosiaalisia tutkimus- ja selvitystarpeita. Vuonna 2003 käynnistettiin maa- ja metsätalousministeriön johdolla vuoteen 2006 jatkuva monimuotoisuuden tutkimusohjelma (MOSSE), joka tuottaa uutta tutkimustietoa metsien, maatalousympäristöjen ja vesiluonnon monimuotoisuuden suojelukeinoista sekä niiden ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista (Monimuotoisuuden tutkimusohjelma 2003). Lisäksi kehitetään uhanalaisten ja puutteellisesti tunnettujen eliölajien tutkimusta ja seurantaa sekä eliölajitietojärjestelmää ja monimuotoisuuden seurantajärjestelmiä (METSO-ohjelma, Val-

tioneuvoston periaatepäätös... 2002). Metsähallitus on laatinut ympäristöoppaan (Metsätalouden uusi ympäristöopas 2004), joka toteuttaa valtioneuvoston METSO-periaatepäätöksessä metsäorganisaatioille antamaa suositusta metsänhoito-ohjeiden uudistamisesta monimuotoisuuden turvaamisen osalta.

Muiden toimenpiteiden toteuttamisen taloudellisia edellytyksiä lisäävä METSO-toimenpide on kansalaisten vapaaehtoiseen maksuhalukkuuteen perustuvan metsien suojelusäätiön perustamismahdollisuuden kartoittaminen. Säätiön rahoitusta käytettäisiin metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamista edistäviin toimenpiteisiin (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2002, Esiselvitys metsiensuojelusäätiöstä 2004).

Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö vastaa metsäneuvoston tukemana METSO-ohjelman kokonaisuuden seurannasta ja arvioinnista. Maa- ja metsätalousministeriö on antanut Metsäntutkimuslaitokselle toimeksiantona ohjelman taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten seurannan ja ympäristöministeriö Suomen Ympäristökeskukselle ekologisten vaikutusten seurannan esiselvitystyön. Vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa käytetään mm. METSO-hankkeilta kerättävää itsearviointitietoa, aihepiirin tutkimustuloksia sekä kokeiluhankkeista kertyviä ekologisia tietoja ja yhteenvetoja. Kokonaisarvion METSOn ekologisista, sosiaalisista ja taloudellista vaikutuksista on määrä olla valmis vuoden 2006 lopulla. METSO-ohjelman toimenpiteistä on käytettävissä tutkimus- ja seurantatietoja vuoteen 2007 mennessä, jolloin on tarkoitus ratkaista luonnonsuojelulain mukaisen suojeluohjelman tarve ja laajuus.

Harjulla suuri ympäristötekijöiden vaihtelu, kuten kuivat lakiosat ja kosteat, usein lähteiset tyviosat, paahteiset etelärinteet ja varjoisat ja kosteat pohjoisrinteet vaikuttavat erikoisen harjuluonnon syntymiseen.

3 Aikaisemmat tutkimukset suomalaisten suhtautumisesta metsien suojeluun

Paula Horne ja Terhi Koskela

3.1 Kansalaisten suhtautuminen metsien suojeluun

Kansalaisten mielipiteistä ja asenteista metsäluonnon suojelua ja monimuotoisuuden turvaamista kohtaan on tehty Suomessa useita tutkimuksia 1990-luvun alusta lähtien. Suomen Metsäyhdistys aloitti vuonna 1993 vuosittaisen suomalaisten metsäasenteita selvittävän tutkimuksen asenteiden muutosten seuraamiseksi (esim. Tuomola 1993, Hänninen 1994). Kuva metsäteollisuudesta oli enimmäkseen myönteinen: se nähtiin Suomen hyvinvoinnin perustana ja sen merkityksen uskottiin säilyvän. Kansalaiset eivät kokeneet metsien talous- ja virkistyskäytön välillä ristiriitaa ja hyväksyivät metsien käytön teollisuuden raaka-aineena. Myös väitteeseen hakkuiden merkityksestä metsien terveydelle suhtauduttiin hyväksyvästi. Suojelua eniten kannattavat löytyivät kaupunkien asukkaista, nuorista ja pitkälle koulutetuista, kun taas maanviljelijät, metsänomistajat ja haja-asutusalueilla asuvat kannattivat suojelutoimia vähemmän. Suhtautuminen suojeluun oli osin ristiriitaista. Runsas puolet väestöstä katsoi, että metsien hakkuita ja hoitoa tulisi vähentää alkuperäisluonnon säilyttämiseksi. Toisaalta 66 prosentin mielestä metsien hyödyntämistä pitäisi tehostaa elintason kohottamiseksi. Vajaa puolet kansalaisista käyttäisi vanhojen metsien suojeluun lisää verovaroja (Hänninen 1994).

Hänninen ja Karppinen (1996) selvittivät suomalaisten metsäasenteita analysoimalla suhtautumista erilaisiin metsiin liittyviin väittämiin. Suojeluun erittäin myönteisesti suhtautuneita, jotka olisivat valmiita vähentämään puuntuotantoa ja käyttämään verovaroja vanhojen metsien suojeluun, oli noin neljäsosa vastaajista. Runsas kolmasosa painotti metsätalouden merkitystä metsien ja Suomen hyvinvoinnin kannalta ja kannatti metsien talouskäytön lisäämistä suojelun kustannuksella. Loput olivat joko myönteisiä (24 %) tai kielteisiä (17 %) molempien maankäyttömuotojen suhteen. Metsien talouskäytön lisäämistä kannattava henkilö oli todennäköisemmin yli 30-vuotias, Oulun läänin eteläpuolella asuva, vähintään opistotasoisen tutkinnon suorittanut ja ainakin jonkin verran metsää omistava mies. Todennäköisyys kuulua suojelun kannattajiin nousi hieman, jos henkilö oli alle 30-vuotias, Pohjois-Suomessa asuva nainen.

Lapin metsästrategiatyöryhmän mukaan (Kajala 1996) lappilaiset pitivät metsien hoidossa tärkeimpänä metsien elinvoimaisuuden ja terveyden turvaamista ja vesistöjen kuntoa. Työllisyys ja puuntuotanto nimettiin 5. ja 7. tärkeimmiksi tekijöiksi. Vastaajista 60 prosenttia oli sitä mieltä, että Lapin metsien metsätaloudellista hyödyntämistä olisi tehostettava maakunnan elintason kohottamiseksi ja yli puolet katsoi, että Lapin luontoa on suojeltu riittävästi.

Kankaan ja Niemeläisen (1995) kansalaistutkimuksessa hieman alle puolet vastaajista kannatti suojelualueiden lisäämistä. Sopivaksi suojelualan määräksi ilmoitettiin keskimäärin lisäys yhdeksään prosenttiin metsämaasta. Vastaajista noin seitsemän prosenttia oli sitä mieltä, että suojelualaa on jo nyt liikaa. Suojeluun suhtautuivat useammin myönteisesti metsää omistamattomat ja nuoret. Suojeluhalukkuus vaihteli myös lääneittäin; Ahvenanmaalla ja Uudenmaan läänissä suojelua kannatti

Etelä-Suomen metsien suojelun kannatus – metsänomistajat ja muu väestö

Eija Pouta, Emmi Lehtonen, Jari Kuuluvainen ja Mika Rekola

Vuonna 2000 valtioneuvosto asetti Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunnan (Metso-toimikunta) laatimaan ehdotusta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien suojelun tavoite-, rahoitus- ja toimintaohjelmaksi. Metsien suojelun määrällisten tavoitteiden ja aikataulun lisäksi toimikunnan tuli selvittää tarvittavat suojelukeinot ja niiden vaatima rahoitus. Toimikunnan tehtäviin kuului myös tuottaa tietoa suojelun vaikutuksista yksityis-, yritys- ja kansantalouteen sekä sen sosiaalisista vaikutuksista ja vaikutuksista työllisyyteen.

Metso-toimikunnan työn aikana keväällä 2002 Helsingin yliopiston metsäekonomian laitos toteutti tutkimuksen, jonka tavoitteena oli selvittää Etelä-Suomen metsien lisäsuojelun suomalaisille tuottamien hyötyjen arvo (Kuuluvainen ym. 2002, Lehtonen ym. 2003). Tämä mahdollistaisi metsien lisäsuojeluun liittyvän kustannus-hyötyanalyysin. Tässä tietoikkunassa tarkastellaan metsänomistajien käsityksiä suojelun hyödyistä ja sitä, miten ne poikkeavat muiden suomalaisten käsityksistä.

Tutkimuksen aineisto kerättiin postikyselyllä maaliskuussa 2002. Tässä raportoitavat tulokset perustuvat 1500 henkilön satunnaiseen otokseen 15–74-vuotiaista suomalaisista. Metsien suojelun hyötyjä mitattiin ehdollisen arvottamisen menetelmällä (esim. Pouta ja Rekola 2000). Maksuhalukkuuskysymyksessä vastaaja valitsi kahden vaihtoehdon väliltä, joista toinen vaihtoehto oli nykyinen suojelutaso ja toinen lisäsuojeluvaihtoehto, jossa suojelutaso kohosi nykyisestä aiheuttaen vastaajan kotitaloudelle lisäyksen vuotuiseen verotukseen vuosina 2003–2012. Esitettyjä veronkorotuksia vaihdeltiin, niin että kukin vastaaja punnitsi lisäsuojelun kannatettavuutta suhteessa 5, 30, 100 tai 300 euron veronkorotukseen. Kyselyssä suojelu esitettiin toteutettavaksi neuvonnan avulla, sopimussuojelulla ja perustamalla uusia luonnonsuojelualueita. Suojelua lisäävän vaihtoehdon esitettiin muuttavan tilannetta siten, että uhanalaisista 650 metsälajista enää 550 tai 350 lajia olisi uhanalaisia. Kyselyssä mitattiin lisäksi metsien suojeluun liittyviä asenteita, uskomuksia ja mielipiteitä. Kyselyyn vastasi 50 prosenttia lomakkeen vastaanottaneista. Vastaajista 29 prosenttia ilmoitti itse omistavansa tai jonkun kotitalouden jäsenen omistavan metsää.

Tulosten mukaan *lisäsuojelun kannatus* aleni kotitaloudelle esitettyjen kustannusten noustessa. Viiden euron vuotuisella veronkorotuksella 71 prosenttia vastaajista kannatti lisäsuojelua. Vuotuisen veronkorotuksen noustessa 300 euroon kannattajien osuus putosi noin 40 prosenttiin. Metsää omistavien kotitalouksien vastaajat erosivat merkitsevästi muusta väestöstä. Viiden euron veronkorotuksella lisäsuojelua kannatti 58 prosenttia metsänomistajista ja 300 euron korotuksella 37 prosenttia. Kaiken kaikkiaan 90 prosenttia vastaajista piti suojelun lisäystä heidän henkilökohtaista hyvinvointiaan lisäävänä hyödykkeenä. Metsänomistajista noin 80 prosenttia koki lisäsuojelun hyödykkeeksi.

Lisäsuojelun kannatusosuuksista eri kustannustasoilla voidaan laskea maksuhalukkuuden mediaani (ei-parametrinen ns. Ayer-estimaatti), joka kuvaa sitä maksua, jolla puolet vastaajista kannattaisi lisäsuojelua. Näin koko aineiston perusteella laskettu keskimääräinen maksuhalukkuus oli 80 euron veronkorotus vuodessa 10 vuoden ajan. Metsää omistamattomille vastaava luku oli 97 euroa ja metsänomistajille selvästi alhaisempi noin 48 euroa. Metsän omistamisen ohella myös muut tekijät vaikuttivat maksuhalukkuuteen (Lehtonen ym. 2003). Maksuhalukkuutta nostivat vastaajan keskimääräistä korkeampi tulotaso, nuori ikä, asuminen Etelä- Suomessa ja metsään liittyvät luontoharrastukset.

Tutkimuksessa kysyttiin vastaajien mielipidettä siitä, *miten metsien suojelun kustannukset tulisi kohdistaa eri tahojen maksettaviksi.* Kysymys koostui kolmesta väittämästä, joista ensimmäisen mukaan metsänomistajien tulisi vastata suurimmasta osasta metsien lisäsuojelun kustannuksia, toisen mukaan metsäteollisuuden ja puutuotteiden käyttäjien ja kolmannen mukaan veronmaksajien.

Kaiken kaikkiaan vastaajista 65 prosenttia oli samaa mieltä sen väittämän kanssa, että metsäteollisuuden ja puutuotteiden käyttäjien tulisi vastata suurimmasta osasta metsien suojelun kustannuksia. Vastaajista 29 prosenttia kannatti suojelun kustannusten kohdistamista suurimmaksi osaksi metsänomistajien kannettavaksi ja saman verran veronmaksajien kannettavaksi. Metsää omistaviin kotitalouksiin kuuluvista vain 13 prosenttia kannatti sitä, että suurin osa suojelun kustannuksista tulisi metsänomistajien maksettaviksi (kuva 1). Myös metsää omistavien keskuudessa eniten kannatusta, joskin vähemmän kuin muiden vastaajien keskuudessa, sai suojelun kustannusten kohdistaminen metsäteollisuuden ja puutuotteiden käyttäjien kannettavaksi. Muita vastaajia useammin metsää omistaviin kotitalouksiin kuuluvat kannattivat kustannusten pääosan kohdistamista veronmaksajien maksettavaksi.

Metsää omistavien ja muiden vastaajien *uskomukset suojeluohjelman vaikutuksista* poikkesivat joiltakin osin (kuva 2). Metsää omistamattomat kokivat lisäsuojelun kaiken kaikkiaan myönteisemmin. Merkitsevät erot lisäsuojeluun liittyvissä uskomuksissa kohdistuivat lisäsuojelun vaikutukseen työllisyyteen, maanomistajien oikeuksiin, maaseudun toimeentulomahdollisuuksiin ja luontomatkailuun. Metsää omistavien kotitalouksien edustajat uskoivat muita useammin suojelun heikentävän työllisyyttä ja metsänomistajien oikeuksia. Metsää omistamattomat uskoivat puolestaan metsänomistajia useammin suojelun tukevan luontomatkailua ja lisäävän haja-asutusalueiden toimeentulomahdollisuuksia.

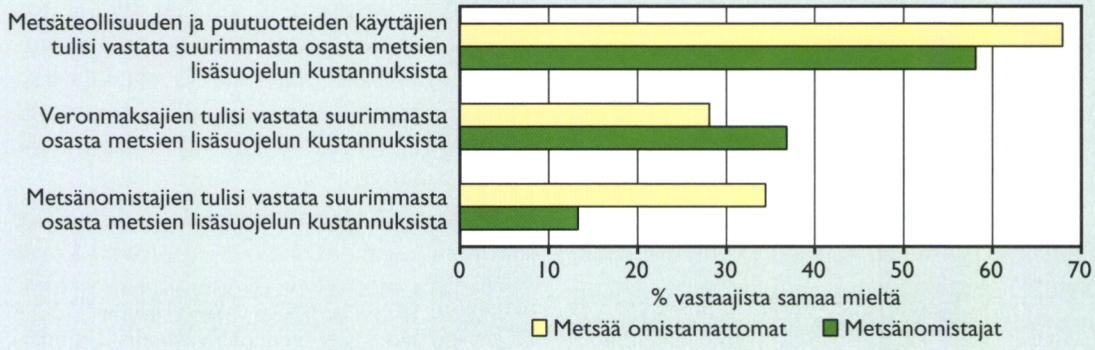

Kuva 1. Metsää omistavien ja omistamattomien käsitykset, kuinka metsien suojelun lisäkustannusten tulisi jakautua.

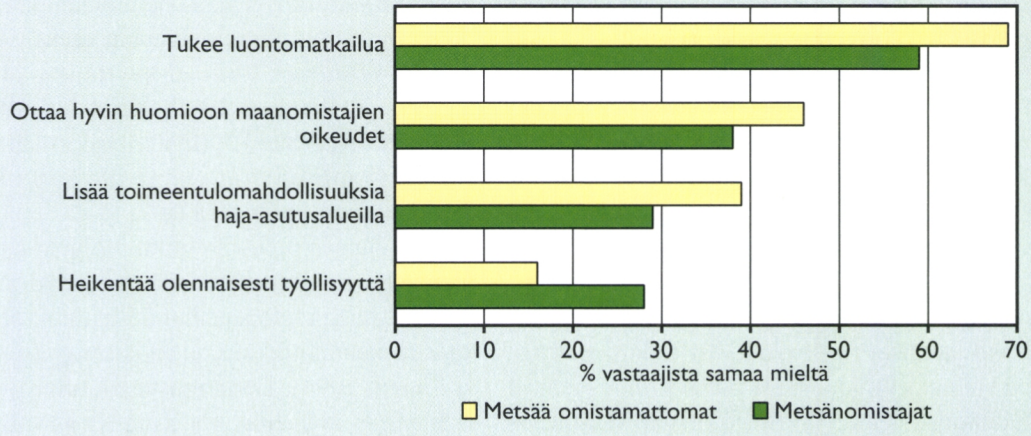

Kuva 2. Metsää omistavien ja omistamattomien uskomukset lisäsuojelun vaikutuksista.

vähintään 60 prosenttia vastaajista, vähiten kannattajia oli Oulun läänissä (30 %). Tutkimuksessa pyydettiin myös arvioimaan metsän käyttömuotojen, hyötyjen ja arvojen tärkeyttä asteikolla 0–10. Tärkeimpänä kaikki vastaajaryhmät pitivät metsien elinvoimaisuutta ja terveyttä (9,2) ja seuraavaksi tärkeimpänä maiseman kauneutta (8,7). Metsien käytön työllisyysvaikutukset arvioitiin kaikissa ryhmissä melko tärkeiksi (7,6).

Kangas ja Niemeläinen (1995) kysyivät lisäksi, kuinka paljon vastaaja olisi valmis maksamaan lisää veroja kuukaudessa, jos varat käytettäisiin kokonaan metsien monimuotoisuuden ylläpitämiseen ja lisäämiseen. Kaksi kolmasosaa vastaajista ei olisi valmiita maksamaan lisää veroja, mutta kolme neljäsosaa näin vastanneista (puolet kaikista) haluaisi suuremman osan nykyisistä veroista käytettävän metsien monimuotoisuuden ylläpitoon. Kolmasosa vastaajista (31 %) olisi halukas maksamaan lisää veroja, valtaosa alle 20 markkaa (noin 13 %) tai 20–50 markkaa (11 %) kuukaudessa. Maksuhalukkuuden todennäköisyyttä lisäsivät nuoruus, koulutus ja kaupunkiasuminen. Verrattaessa maksuhalukkuutta kotitalouden tuloihin ilmeni, että luonnonsuojelu ei ole ylellisyyshyödyke. Metsänkäyttöä painottivat todennäköisimmin miehet, yli 30-vuotiaat, opistotasoisen tai akateemisen tutkinnon suorittaneet, maan eteläpuoliskossa asuvat ja metsää omistavat. Suojelumyönteisyyden todennäköisyys kasvoi jonkin verran jos vastaaja oli nainen, alle 30-vuotias ja asui Pohjois-Suomessa.

Siikamäki (2001) tutki kansalaisten suhtautumista metsien avainbiotooppien suojeluun. Keskimääräinen maksuhalukkuus suojelupinta-alan kaksinkertaistamista merkitsevästä ohjelmasta oli 47 euroa vuodessa kotitaloutta kohti. Suojelua kannattivat keskimääräistä todennäköisemmin korkeasti koulutetut, suurituloiset ja naiset. Tutkimuksessa todettiin myös, että oikeudenmukaisuuskysymykset ja asenteet luonnonsuojeluun ja talouskasvuun vaikuttivat lisäsuojelun kannatukseen.

Natura 2000 -suojelualueverkostoa koskeva tutkimus (Pouta ym. 2002) osoitti, että luonnonsuojelun toteuttamistapa on tärkeä kansalaisille. Suojelun toteuttaminen yleisenä, nimeämättömänä suojeluhankkeena Natura 2000 -verkoston sijasta lisäsi lisäsuojelun kannatusta. Vastaajien maksuhalukkuus kertamaksuna kotitaloutta kohti vaihteli 16–74 euron välillä suunnittelutavan mukaan. Kaupungissa asuvat, suurituloiset ja nuoret kannattivat lisäsuojelua muita enemmän.

Eteläisen Suomen metsäluonnon suojelua koskevan tutkimuksen (Kuuluvainen ym. 2002) mukaan noin 90 prosenttia kansalaisista koki metsäluonnon suojelun lisäämisen eteläisessä Suomessa hyvinvointia lisäävänä tekijänä. Tulosten mukana suomalaiset olisivat valmiita maksamaan keskimäärin noin 109 euroa vuosittain 10 vuoden aikana, jos suojelupinta-ala kaksinkertaistuisi (lisäsuojelu noin 258 000 hehtaaria) ja uhanalaisten lajien lukumäärä vähenisi 300 lajiin. Sopimuksiin perustuva suojelu oli suosituin toteutusvaihtoehto.

Myös useat ulkomailla tehdyt tutkimukset ovat osoittaneet, että ns. ei-käyttöarvot ovat merkittävä motiivi metsäluonnon suojeluun liittyvälle maksuhalukkuudelle. Vastaajat pitivät erityisen tärkeänä vastuuta metsäluonnon ja sen monimuotoisuuden säilyttämisestä tuleville sukupolville. Näin ollen tulokset soveltuvat myös alueille, joilla ei ole merkittävää virkistyskäyttöä. Suojelualueiden käyttäjien maksuhalukkuus on tosin usein jonkin verran suurempi kuin ei-käyttäjien (esim. Barrick ja Beazley 1990, Kriström 1990). Syynä saattaa olla käyttäjien keskimääräistä suurempi mielenkiinto ja arvotettavan hyödykkeen parempi tuntemus.

Suojelun välittömillä vaikutusalueilla, joilla menetetään vaihtoehtoisista maankäyttömuodoista saatavia tuloja ja mahdollisesti työpaikkoja, suojeluhalukkuus on vähäisempi (Rogers ja Sinden 1994). Luonnonsuojelun on joskus epäilty olevan ylellisyyttä, josta ollaan valmiita maksamaan vasta hyvin korkealla tulotasolla.

Eräät tutkimukset (Veisten ym. 1993, Pope ja Jones 1990) ovat kuitenkin osoittaneet metsäluonnon arvot ns. normaalihyödykkeiksi, joiden osuus kotitalouden budjetista on suurin piirtein sama eri tulotasoilla.

3.2 Metsänomistajien suhtautuminen metsien suojeluun

Metsänomistajien suhtautumista metsien suojeluun on tutkittu Suomessa vähemmän kuin kansalaisten mielipiteitä metsien suojelusta. Karppisen ym. (2002) mukaan metsänomistajien metsänomistukselleen asettamat tavoitteet ovat muuttuneet yhä enemmän moniarvoiseen suuntaan. Monitavoitteisiin, taloudellisten tavoitteiden lisäksi metsien aineettomia hyötyjä korostaviin metsänomistajiin lukeutuu jo lähes puolet ja virkistyskäyttäjiin noin viidesosa metsänomistajista. Hänninen ja Karppinen (1996) totesivat metsänomistajien ja muiden suomalaisten metsää koskevien asenteiden poikkeavan toisistaan. Noin puolet metsänomistajista lukeutui metsien taloudellisen käytön kannattajiin, kun taas metsää omistamattomista tähän ryhmään kuului noin kolmannes. Noin viidesosa metsänomistajista ja neljäsosa metsää omistamattomista olisi valmis lisäämään metsien suojelua ja tinkimään metsien nykyisestä puuntuotannollisesta käytöstä.

Kankaan ja Niemeläisen (1996) tutkimuksessa metsänomistajat arvioivat oman metsänsä käyttömuotojen, hyötyjen ja arvojen tärkeyttä. Tutkimuksen mukaan metsänomistajat pitivät tärkeimpänä oman metsänsä hyötynä metsän elinvoimaisuutta ja toiseksi tärkeimpänä maisemaa. Metsän monimuotoisuus koettiin kolmanneksi tärkeimmäksi hyödyksi ja neljänneksi tärkeimpinä pidettiin puunmyyntituloja ja mahdollisuutta kotitarvepuun hankintaan. Kysyttäessä metsien hyötyjä yleensä metsänomistajat pitivät metsien monimuotoisuutta toiseksi tärkeimpänä asiana, kun taas metsää omistamattomat sijoittivat monimuotoisuuden vasta neljännelle tilalle. Metsänomistajista noin kolmasosa ja metsää omistamattomista noin puolet oli sitä mieltä, että metsien suojelualueita tulisi lisätä. Hellström (2001) on tutkinut metsien suojelun sosio-ekonomisia vaikutuksia ja suojelusta aiheutuneita konflikteja. Hellströmin mukaan ristiriitatilanteita on Suomessa aiheuttanut erityisesti suojelualueiden lisääminen, ei niinkään jo olemassa olevien alueiden hoito ja hallinnointi.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton (MTK) Metsätutka-kyselytutkimuksen perusteella 16 prosenttia metsänomistajista kokee Suomessa tarvittavan lisää metsien suojelua ja noin kolme neljäsosaa ei näe tarvetta metsien suojelun laajentamiseen (Metsätutka 2000). Noin kolmasosa vastaajista ilmoitti olevansa valmis suojelemaan metsiään pysyvästi tai määräaikaisesti täyttä korvausta vastaan ja suunnilleen yhtä suuri osa arvioi todennäköisesti olevansa valmis suojelemaan metsiään. Metsänomistajista noin kolmasosa ilmoitti suojelleensa tai jättäneensä taloudellisen käytön ulkopuolelle arvokkaita alueita omatoimisesti ilman lainsäädännöllisiä velvoitteita alle viisi prosenttia tilansa metsäpinta-alasta, kahdeksan prosenttia ilmoitti suojelleensa 5–15 prosenttia ja kolme prosenttia yli 15 prosenttia metsänsä pinta-alasta (Metsätutka 2001).

Sysmän seudun metsänomistajien suhtautumista metsien suojeluun tutkinut Jokinen ym. (1997) havaitsi, että yksityismetsänomistajat suhtautuivat yleensä myönteisesti ympäristönsuojelullisiin tavoitteisiin metsätaloudessa ja olivat valmiita toteuttamaan niitä myös omissa metsissään, mutta suojelun konkretisoituminen saattoi kuitenkin muuttaa suhtautumista kielteisemmäksi. Jokinen (1998) jakoi Sysmän seudun metsänomistajien käsitykset metsästä ja ympäristönsuojelusta kulttuurisiksi malleiksi (resurssimalli, toimintamalli, elinympäristömalli, hyvän metsän malli ja omistusmalli).

Metsänomistajien tiedot luonnon monimuotoisuutta edistävästä metsänhoidosta

Harri Hänninen ja Mikko Kurttila

Metsäluonnon monimuotoisuuden suojelussa voidaan erottaa kaksi päälinjaa. Toinen on suurialaisten ja yhtenäisten suojelualueiden perustaminen. Niissä metsien käsittely on pääsääntöisesti täysin kielletty. Toinen on toiminta talousmetsissä tavalla, joka edistää metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämistä. Tällöin toiminta tapahtuu usein varsin pienillä pinta-aloilla ja luonnon monimuotoisuuden suojelu otetaan huomioon esimerkiksi hakkuualueen tai muun toimenpiteen rajauksessa ja toteuttamisessa. Nämä kaksi päälinjaa ovat toisiaan täydentäviä.

Talousmetsissä metsäluonnon monimuotoisuuden vaalimista pyritään edistämään lainsäädännöllisten, suositusluontoisten ja taloudellisten ohjauskeinojen avulla. Tällaisia ovat luonnonsuojelulaki, metsälaki, metsänhoitosuositukset ja metsäsertifiointi. Lait ja niihin perustuvat määräykset velvoittavat metsänomistajaa. Metsänhoitosuositukset eivät sido metsänomistajaa vaan antavat viitekehyksen ja ohjeita, joiden mukaan tulisi toimia. Metsäsertifiointiin osallistuminenkin on metsänomistajille vapaaehtoista, mutta sen velvoitteet ovat metsälakia ja metsänhoitosuosituksia vaativammat. Jotta nämä ohjauskeinot toimisivat, täytyy metsäalan eri toimijoiden tuntea niiden sisältö. Metsäammattilaiset ovat neuvojina avainasemassa, mutta päätäntävalta ja suurelta osin myös vastuu on metsänomistajilla. Missä määrin metsänomistajat sitten ovat perillä näistä metsien käsittelyn velvoitteista ja suosituksista?

Asiaa selvitettiin vuonna 2001 valtakunnallisella kyselytutkimuksella, jonka otos perustui yksityismetsien metsäluonnon hoidon laadun maastoarviointiin vuosilta 1998–99. Metsänomistajien monimuotoisuustietämystä selvitettiin 29 tietokysymyksellä, jotka oli laadittu aiheiltaan riittävän yleisiksi koko Suomen alueelle. Kyselyyn vastasi 585 metsänomistajaa (56 % otoksesta).

Tulosten perusteella metsänomistajien tietoja monimuotoisen metsänhoidon velvoitteista ja suosituksista voidaan pitää enintään välttävinä: he osasivat vastata oikein vain puoleen kysymyksistä. Tulosta ei voi pitää kovin hyvänä varsinkaan kun otetaan huomioon, että tulokset edustavat hakkuita viimeisen viiden vuoden aikana tehneitä ja siten todennäköisesti muutoinkin tavallista aktiivisempia metsänomistajia.

Parhaiten metsänomistajat tunsivat pienvesien ja niiden läheisyydessä olevien metsien käsittelyyn liittyvät vaatimukset ja suositukset. Tulos on sikäli ymmärrettävä, että nämä ovat Suomen metsäluonnossa yleisimpiä metsien monimuotoisuuteen liittyviä kohteita. Erityisesti tarve jättää purojen ja norojen varsille hakkuissa suojavyöhykkeet ja luonnontilaisten purojen perkaamisen kieltäminen tiedettiin erittäin hyvin. Muutkin erittäin tärkeiden elinympäristöjen käsittelyä koskevat kysymykset osattiin kohtuullisen hyvin. Metsänhoitosuosituksiin liittyvät asiat osattiin hieman paremmin kuin metsälain vaatimukset. Eniten epävarmuutta oli metsäsertifiointiin liittyvissä kysymyksissä, mikä oli varsin ymmärrettävää, koska sertifiointikriteerit olivat kyselyn toteutushetkellä olleet voimassa vasta kaksi vuotta.

Erityisesti uudistusalan säästöpuihin liittyvissä tiedoissa oli horjuvuutta. Keskeinen peruste säästöpuiden jättämiselle on, että niiden aikanaan kaatuessa ja kuollessa talousmetsiin syntyisi lahopuuta. Metsänomistajat kyllä tiesivät hyvin, että säästöpuita tulee jättää uudistusalalle, mutta useimmat luulivat, että ne tulee poistaa taimikonhoidon tai viimeistään ensiharvennuksen yhteydessä. Tulos saattaa viitata siihen, että monet metsänomistajat rinnastavat säästöpuut siemen- tai suojuspuihin, jotka kuuluukin poistaa taimikon vartuttua. Tähän viittaa myös se, että noin puolet katsoi, ettei taloudellisesti vähäarvoisia ja esimerkiksi lahovikaisia puita ole suositeltavaa jättää säästöpuiksi ja että säästöpuut tulisi jättää tasaisesti uudistusalalle. Säästöpuut on voitu toisaalta ymmärtää myös maisemapuina, joiden merkitys vähenee taimikon varttuessa. Neuvontaorganisaatioiden voikin katsoa ainakin osittain epäonnistuneen tehtävässään

perustella metsänomistajille säästöpuiden merkitystä monimuotoisuuden ylläpitämisessä.

Metsänomistajat ryhmiteltiin tiedon tason perusteella kolmeen ryhmään (ala- ja yläkvartiiliin kuuluvat sekä niiden väliin jäävät 50 % omistajista). Mitä aktiivisemmin metsänomistaja harjoitti metsätaloutta, sitä todennäköisemmin hän kuului parhaat tiedot omaavaan kvartiiliin. Parhaimmat tiedot omaavat tekivät tai teettivät muita useammin uudistus- ja harvennushakkuita ja tekivät yleisemmin myös itse metsänhoitotöitä. Lisäksi he olivat osallistuneet viime vuosina metsäneuvontatilaisuuksiin tai -kursseille, joissa oli käsitelty tärkeiden elinympäristöjen tunnistamiseen tai käsittelyyn liittyviä asioita tai keskustelleet metsäammattilaisten kanssa näistä asioista. Parhaimmat tiedot omaavat olivat muita useammin osallistuneet myös metsänomistajakursseille tai heillä oli metsäalan ammattitutkinto.

Monimuotoisuustiedon välityskanavista metsänomistajista useimmat pitivät parhaana henkilökohtaista metsäneuvontaa. Se on myös tehokkain keino välittää tietoa metsänomistajille. Tätä tukee myös se, että parhaimmat tiedot omaavista enemmistö ja selvästi useampi kuin heikoimmat tiedot omaavista oli keskustellut metsäammattilaisten kanssa monimuotoisuuskysymyksistä. Toisaalta säästöpuita koskeva tulos viittaa siihen, että neuvonnan sisällön painotusta tulisi siirtää operationaalisista neuvoista enemmän toimenpiteiden ekologisiin perusteisiin.

Lähde: Hänninen, H. & Kurttila, M. 2004. Metsänomistajien tiedot luonnon monimuotoisuutta vaalivan metsänhoidon velvoitteista ja suosituksista. Metsätieteen aikakauskirja 2004(3): 285–301.

Luonnontilainen purouoma on eräs tyypillisimmistä erittäin tärkeistä elinympäristöistä. Puron lähiympäristössä pienilmasto on viileä, varjoisa ja kostea. Vedenkorkeuden vaihtelut, veden kulutus ja kasaus lisäävät kasvillisuuden vaihtelua.

4 Kansalais- ja metsänomistaja-tutkimuksissa käytetyt menetelmät

Paula Horne ja Terhi Koskela

4.1 Monimuuttujamenetelmät

Aineistot kerättiin kahdella postikyselyllä, joista toinen kohdistui kansalaisiin ja toinen yksityismetsänomistajiin. Kyselyihin vastanneet ryhmiteltiin asenteiden ja tavoitteiden suhteen eri ryhmiin faktori- ja ryhmittelyanalyysien avulla (esim. Afifi ja Clark 1996). Faktorianalyysillä muodostettiin uusia yhdistettyjä muuttujia asenneväittämiin perustuvien alkuperäisten muuttujien perusteella. Faktorianalyysissä oletetaan havaittujen muuttujien riippuvuusrakenteen ilmentävän mielenkiinnon kohteena olevia piileviä muuttujia, joita kutsutaan faktoreiksi. Faktoripistemääriä käytettiin edelleen kriteerimuuttujina ryhmittelyanalyysissä (K-means clustering), jossa kansalaiset ja metsänomistajat ryhmiteltiin asenteiltaan eroaviin ryhmiin.

4.2 Hypoteettisen valinnan menetelmä

Luontoon ja ympäristöön liittyviä arvoja ja asenteita voidaan mitata useilla eri tavoilla. Taloustieteessä on kehitetty arvottamismenetelmiä, joiden tulokset mittaavat vastaajien maksuhalukkuutta erilaisista luontoon liittyvistä hyödyistä ja politiikkaskenaarioista. Viime vuosikymmenenä kehitetty hypoteettisen valinnan menetelmä[1] mahdollistaa arvotettavan ympäristöhyödykkeen kuvaamisen osatekijöidensä avulla ja näiden tekijöiden keskinäisten vaihtosuhteiden tutkimisen. Menetelmän yksityiskohtainen esittely on julkaisussa Louviere ym. (2000) ja lyhyt suomenkielinen kuvaus Ovaskaisen ym. (2001) julkaisussa. Aikaisempia suomalaisia sovelluksia ovat esim. Horne ja Ovaskainen (2001) ja Horne ja Petäjistö (2003).

Hypoteettisen valinnan menetelmä toteutetaan kyselynä, jossa vastaajalle esitetään kuvitteellinen valintasarja. Valintasarja koostuu useista valintatilanteista. Kussakin näistä vastaajaa pyydetään valitsemaan ja osoittamaan, esimerkiksi rastimalla, annetuista vaihtoehdoista yksi, parhaana pitämänsä. Kutakin vaihtoehtoa kuvataan arvotettavaan kohteeseen liittyvillä ominaisuuksilla eli attribuuteilla. Eri vaihtoehdoissa nämä ominaisuudet saavat eri tasoja, joten vastaaja joutuu tekemään valintansa eri ominaisuuksien vaihtosuhteet huomioon ottaen. Ominaisuudet voivat olla laadullisia (kuten maisema) tai määrällisiä (esimerkiksi lajirikkausindeksi). Käytettävät ominaisuudet ja niiden tasot määritellään esitutkimuksella, mieluiten käyttäen apuna kohderyhmien haastatteluja.

Valintatilanteet ja vaihtoehdot rakennetaan valittujen ominaisuuksien ja niiden tasojen muodostamista yhdistelmistä tilastotieteellisen, koesuunnitteluun kehitetyn faktorikoemenetelmän (fractional factorial design) avulla. Aineiston analysoinnissa käytetään ekonometrisiä malleja, esimerkiksi multinomiaalista logit-mallia.

[1] Hypoteettisen valinnan menetelmä (choice experiment method) nojautuu taloustieteen kuluttajan teoriaan, jossa oletetaan kuluttajan pystyvän valitsemaan annetuista vaihtoehdoista mieltymystensä mukaisen valikoiman hyödykkeitä oman budjettinsa rajoissa. Eri hyödykkeiden välisen vaihtosuhteen eli ns. rajasubstituutioasteen mukaisesti kukin kuluttaja on halukas luopumaan jostakin hyödykkeestä saadakseen jotain toista enemmän.

5 Kansalaisten mielipiteet metsien monimuotoisuuden turvaamisesta

Paula Horne, Heimo Karppinen ja Eeva Ylinen

5.1 Kansalaistutkimuksen aineisto

5.1.1 Kansalaiskysely

Aineisto kerättiin postikyselyllä kesä–heinäkuussa 2002. Väestörekisterikeskukselta tilattiin 3 000 henkilön yksinkertainen satunnaisotos suomenkielisistä 15–74-vuotiaista kansalaisista (jäljempänä aikuisväestö). Ensimmäisen postituskierroksen jälkeen vastauksia saatiin 759 kpl (25 prosenttia). Toisen lomakkeen ja muistutuskortin lähettämisen jälkeen lopulliseksi vastausten määräksi tuli 1 350 (45 prosenttia) (ks. Blom 2003).

Kyselylomake (liite 1) sisälsi kysymyksiä vastaajan taustatiedoista ja luontoharrastuneisuudesta, luonnon monimuotoisuutta koskevasta tietämyksestä sekä suhtautumisesta metsänomistajille suojelusta maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin.[2] Lisäksi lomakkeessa oli Suomen metsien sekä erikseen yksityismetsien hoitoon ja käyttöön liittyviä asenneväittämiä. Väittämien vastausvaihtoehdoissa käytettiin viisiportaista Likert-asteikkoa. Lopuksi tarkasteltiin vastaajien suhtautumista suojelupinta-aloihin, suojelun keinoihin ja eräisiin suojelusta aiheutuviin sosio-ekonomisiin vaikutuksiin. Loka–marraskuussa 2002 tehtiin katokysely puhelimitse 70:lle otokseen kuuluneelle, jotka eivät olleet vastanneet lomakekyselyyn.

5.1.2 Kyselyyn vastanneiden kuvaus

Vastaajista oli naisia 54 prosenttia, mikä on hieman enemmän kuin väestössä keskimäärin. Vastaajien keski-ikä oli 45 vuotta. Ikäluokat jaoteltiin 10 vuoden ryhmiin. Alle 35-vuotiaita oli hieman vähemmän ja yli 55-vuotiaita hieman enemmän kuin väestössä keskimäärin, mutta vastanneiden ikäjakauma oli kaikkiaan suhteellisen edustava verrattuna koko aikuisväestöön (taulukko 1).

Vastaajilta kysyttiin heidän lapsuudenaikaista ja nykyistä asuinympäristöään neliportaisella luokituksella. Reilu puolet vastaajista oli varttunut maaseudulla, kun taas suurista, yli 100 000 asukkaan kaupungeista oli kotoisin vain kymmenesosa vastaajista. Noin viidesosa vastaajista oli lähtöisin taajamista, samoin viidesosa pienemmistä kaupungeista. Nykyisen asuinympäristön jakauma heijasti kaupunkilaistumista; vastaajat jakautuivat tasaisesti luokkien kesken eli kussakin luokassa oli noin 25 prosenttia vastaajista.

Vajaalla kahdella kolmanneksella vastaajista oli jokin ammattikoulutus (taulukko 2). Ammattikoulu- tai opistotasoinen tutkinto oli yhtä yleinen, noin viidesosalla vastaajista, kun taas ylempi koulutus oli 15 prosentilla vastaajista. Alempien koulutusasteiden omaavien osuus oli pienempi kuin väestössä keskimäärin ja ammattikorkeakoulu- tai yliopistotutkinnon suorittaneiden vastaavasti suurempi.

Vastaajista 59 prosenttia oli mukana työelämässä. Yleisin ammattiryhmä oli työntekijät, noin neljäsosa vastaajista. Ylempiä ja alempia toimihenkilöitä oli kumpiakin reilu kymmenesosa. Maa- tai metsätalousyrittäjiksi ilmoitti itsensä vain kolme prosenttia. Työelämän ulkopuolella olevista suurin ryhmä

[2] Kyselylomakkeessa käytettiin termiä 'tuki'. Tulosten esittelyssä käytetään viimeaikaista keskustelua paremmin vastaavaa termiä 'palkkio'.

Taulukko 1. Vastaajien ja vastaamatta jättäneiden ikä- ja sukupuolijakauma sekä lapsuudenaikainen ja nykyinen asuinympäristö verrattuna koko Suomen väestöön.

	Vastanneet	Vastaamatta jättäneet	Suomen väestö
Keski-ikä (vuotta)	45	44	
Mediaani-ikä (vuotta)	45		
Sukupuoli			
Mies	46	53	49
Nainen	54	47	51
		prosenttiosuus	
Ikäjakauma			
15–24	15	13	17
25–34	13	11	16
35–44	20	26	19
45–54	20	26	21
55–64	20	11	16
65–74	13	13	11
Lapsuudenaikainen ympäristö			
Maaseutu	52		
Taajama tai pienehkö kaupunki	20		
Kaupunki, 20 000–100 000 asukasta	17		
Kaupunki, yli 100 000 asukasta	10		
Nykyinen asuinympäristö			
Maaseutu	22	13	
Taajama tai pienehkö kaupunki	27	34	
Kaupunki, 20 000–100 000 asukasta	26	27	
Kaupunki, yli 100 000 asukasta	25	26	

oli eläkeläiset, lähes viidesosa vastaajista. Opiskelijoita oli noin 13 prosenttia. Työttömät olivat vastanneet kyselyyn väestöosuuttansa harvemmin ja vain kuusi prosenttia vastaajista oli työttömiä.

Kotitalouksien kokoa määritettäessä aikuisiksi laskettiin yli 18-vuotiaat perheenjäsenet. Yksineläviä aikuisia vastaajista oli 16 prosenttia ja kahden aikuisen kotitalouksia oli 40 prosenttia. Noin kahdessa kolmasosassa kotitalouksista ei ollut alle 18-vuotiaita. Lapsiperheillä oli yleensä yksi tai kaksi lasta, vain noin kymmenesosalla oli useampia alle 18-vuotiaita lapsia.

Kotitalouksien yhteenlasketut bruttotulot kuukaudessa ilmoitettiin 500 euron välein, mutta tulokset luokiteltiin 1 000 euron luokkavälein. Yleisin tuloluokka oli 2 001–3 000 euroa.

Miltei viidesosa vastaajista ilmoitti kotitaloutensa omistavan metsää viisi hehtaaria tai enemmän. Keskimääräinen metsäomaisuus oli 40 hehtaaria ja mediaani 23 hehtaaria (taulukko 3). Kymmenesosa omisti 100 hehtaaria tai enemmän. Neljäsosa metsänomistajista ilmoitti, ettei metsällä ole heille taloudellista merkitystä. Metsillä oli jonkin verran taloudellista merkitystä 43 prosentille, melko tärkeä se oli noin neljäsosalle ja erittäin tärkeä kahdeksalle prosentille vastanneista (taulukko 3).

Luontoon liittyviä harrastuksia oli lähes kaikilla vastaajilla, sillä vain yksi sadasta vastaajasta ilmoitti, ettei ollut harrastanut yhtäkään lomakkeessa esitetyistä luontoon liittyvistä harrastusvaihtoehdoista viimeisen 12 kuukauden aikana. Puolella vastaajista oli vähintään neljä eri luontoharrastusta. Yleisin harrastus oli luonnon tarkkailu (81 prosenttia vastaajista) ja seuraavaksi yleisintä oli metsässä ulkoilu (75 prosenttia). Kaksi kolmasosaa vastaajista harrasti marjastusta ja

Taulukko 2. Vastaajien koulutus, ammattiasema, perheen koko ja alle 18-vuotiaiden lasten lukumäärä, kotitalouden bruttotulot sekä vertailu vastaamatta jättäneisiin ja koko väestöön.

	Vastanneet (%)	Vastaamatta jättäneet (%)	Suomen väestö (% väestöstä)
Koulutus			
Perus- tai kansakoulu	28		34
Ylioppilas	9		19
Ammattikoulu	21		28
Opistotasoinen tutkinto	22		10 (ammattikorkeakoulu)
Yliopisto- tai korkeakoulututkinto	16		9
Muu koulutus	5		
Ammatti			
Maa- tai metsätalousyrittäjä	3	4	
Muu itsenäinen yrittäjä	7	7	
Ylempi toimihenkilö/johtava asema	12	1	
Alempi toimihenkilö	13	11	
Työntekijä	24	44	
Eläkeläinen	19	17	
Opiskelija	13	11	
Työtön	6	3	
Omaa kotitaloutta hoitava tai muu	3	0	
Perheen koko (hlö)			
1 henkilö	16		38
2 henkilöä	40		32
3 henkilöä	15		13
4 henkilöä	15		11
5 henkilöä	9		4
6– henkilöä	4		2
Perheen alle 18-vuotiaiden lukumäärä			
0	62		
1	16		
2	14		
3	6		
4–	2		
Kotitalouden bruttotulot kk (euroa)			
–1000	13		
1001–2000	22		
2001–3000	24		
3001–4000	19		
4001–5000	10		
5001–6000	6		
6000–	7		

sienestystä ja yhtä moni ilmoitti lukevansa luontoaiheista kirjallisuutta tai katsovansa luonto-ohjelmia. Kalastusta tai metsästystä ilmoitti harrastavansa 40 prosenttia vastaajista. Kansallispuistoissa tai muilla luonnonsuojelualueilla oli vieraillut yli neljäsosa vastaajista ja miltei yhtä moni oli hoitanut metsää. Miltei 15 prosenttia ilmoitti liikkuvansa luonnossa työn puolesta. Vain harva oli osallistunut niittyjen kunnostukseen tai kuului johonkin luonto- tai ympäristöjärjestöön. Miehillä oli keskimäärin useampia harrastuksia kuin naisilla, perus- tai kansakoulun käyneillä oli vähemmän harrastuksia kun yliopistotutkinnon suorittaneilla. Lapsuudenaikainen tai nykyinen asuinpaikka eivät vaikuttaneet harrastuneisuuteen, eikä myöskään perheen koko.

Taulukko 3. Viisi hehtaaria tai enemmän metsää omistavien vastaajien metsälön keskikoko, pinta-alajakauma ja arvio metsän taloudellisesta merkityksestä sekä vertailu vastaamatta jättäneisiin.

	Vastanneet	Vastaamatta jättäneet
Keskimääräinen metsäala (ha)	40	55
Mediaani (ha)	23	
	prosenttiosuus	
Metsäpinta-ala (ha)		
5–19,9	37	
20–49,9	37	
50–99,9	16	
100–	10	
Metsänomistajien arvio metsien taloudellisesta merkityksestä itselleen		
Ei merkitystä	25	40
Jonkin verran merkitystä	43	40
Melko tärkeä	24	15
Erittäin tärkeä	8	5

Katokyselyssä yleisimmät syyt vastaamattomuudelle olivat kiinnostuksen puute kirjallisia kyselyitä kohtaan ylipäänsä (31 prosenttia) ja se, ettei ollut jaksanut tai ehtinyt vastata (19 prosenttia) (taulukko 4). Kysymyksiä oli pitänyt liian monimutkaisina 16 prosenttia katokyselyyn osallistuneista. Yhteensä 14 prosenttia ei ollut saanut lomaketta tai ilmoitti vastanneensa. Kiinnostuksen puute kyselyn aihetta kohtaan oli syynä kymmenesosalla. Joka kymmenes ei osannut sanoa varsinaista syytä vastaamattomuuteensa tai ei halunnut vastata kysymykseen. Vastaamatta jättäneiden ryhmä ei poikennut merkittävästi vastanneista. Vastaamatta jättäneet olivat kuitenkin hieman useammin miehiä, taajamissa asuvia (taulukko 1) ja ammattiasemaltaan työntekijöitä (taulukko 2). Lisäksi he olivat useammin metsänomistajia ja omistivat keskimäärin suuremman metsäalan (taulukko 3). Silti metsien taloudellinen merkitys koettiin vastaamatta jättäneiden ryhmässä keskimäärin vähäisemmäksi kuin vastanneiden keskuudessa (taulukko 3). Vastaamatta jättäneiden ryhmässä naisten, maaseudulla asuvien ja ylempien toimihenkilöiden määrä oli pienempi kuin vastanneiden joukossa (taulukot 1 ja 2).

Taulukko 4. Ilmoitetut syyt vastaamatta jättämiseen (% vastaamatta jättäneistä).

Vastaamattomuuden syyt	%
Kirjalliset kyselyt eivät kiinnosta	31
Ei jaksanut tai ehtinyt vastata, iäkkyys	19
Kysymykset olivat liian monimutkaisia	16
Aihe ei kiinnosta	10
Ei saanut kyselylomaketta	10
Ei osannut sanoa syytä	6
Ilmoitti vastanneensa kyselyyn	4
Kieltäytyi vastaamasta	4

Katokyselyyn osuneet olivat tyytyväisempiä nykyiseen suojelupinta-alaan kuin varsinaisen kyselyn vastaajat. Katokyselyyn vastanneet olivat haluttomampia maksamaan lisäveroina lisäsuojelusta mahdollisesti koituvat kustannukset ja hyväksymään mahdolliset työpaikkojen menetykset (40 prosenttia jätti kokonaan vastaamatta näihin kahteen kysymykseen). Vastauksiin saattaa vaikuttaa se, että varsinaiseen kyselyyn vastanneet olivat miettineet aihetta lomaketta täyttäessään ja tähän kysymykseen päästessään olivat myötämielisempiä suojelua kohtaan. Lomakkeen myös täyttivät todennäköisemmin ne, jotka ovat kiinnostuneita metsien suojelusta.

5.1.3 Kansalaisten asenteet metsiä ja niiden suojelua kohtaan

Arvot ovat ihmisten sisäisiä ilmiöitä ja asioita, jotka selittävät heidän käyttäytymistään ja asenteitaan. Siten voidaan odottaa niiden määrittävän myös ihmisten luontosuhdetta sekä preferenssejä (eli mieltymyksiä) ja valintoja metsiä kohtaan. Arvot voidaan jakaa ihmiskeskeisiin ja luontokeskeisiin näkemyksiin. *Ihmiskeskeinen* eli *antroposentrinen* näkemys tarkastelee luontoa ihmisen näkökulmasta ja antaa luonnolle välinearvon. Tällöin esimerkiksi luonnon monimuotoisuus on arvokasta siksi, että siitä on hyötyä ihmiselle. *Luontokeskeisessä* eli ekosentrisessä suhtautumisessa korostuu luonnon olemassaolo-oikeus ihmisestä riippumatta (esim. Oksanen 1997, Pietarinen 2000).

Pietarinen (1987) on soveltanut arvofilosofiaa ja löytänyt metsiin kohdistuvia asenteita, jotka heijastavat ihmisten erilaisia arvoja. Ihmisten suhtautuminen luontoon voidaan jakaa neljään ryhmään: antroposentriset utilismi ja humanismi, ekosentrinen primitivismi sekä molempiin pääryhmiin lukeutuva mystismi.

Utilismi perustuu materiaalisen hyödyn tavoitteluun eli rahan ja tavaroiden määrän lisäämiseen, minkä oletetaan tekniikan avulla olevan rajatonta. Utilismi korostaa metsän roolia raaka-aineita tuottavana, ihmistä varten olemassa olevana varantona. Metsällä on siis arvoa vain ihmiselle hyödyllisenä materiana. Utilismin ongelma on kuitenkin se, että tekniikan eteneminen ja tuotannon lisääminen ei välttämättä edistä hyvinvointia, vaan saattaa tuhota itse itsensä. Lisäksi utilismi näyttäisi johtavan hengettömään ja pinnalliseen mukavuusyhteiskuntaan.

Myös *humanismi* näkee metsän arvon vain ihmisen kautta, mutta arvo perustuu metsän tarjoamaan ihmisen henkisen kehityksen täydellistymiseen. Ihmisen tehtävä on muokata ja siten täydellistää luontoa, joka ei siihen ilman ihmisen apua pysty. Tällöin ihminen naturalisoituu ja samalla luonto humanisoituu. Humanismissa korostuu moninaisuus sekä tuotannon ja luonnon toiminnan tasapaino. Perinteitä on kunnioitettava ja siten myös perinteisiä metsiä säilytettävä.

Mystismi perustuu intuitiiviseen yhteyteen luonnon pyhyyden ja jumaluuden kanssa. Yhteyden kautta saavutetaan ykseys luonnon kanssa. Mystismi ei pysty tarjoamaan ratkaisuja maailmanlaajuisiin ongelmiin, mutta se toimii henkilökohtaisena ratkaisuna elämän ongelmallisuuteen. Tämä asenne ei ole puhtaasti luontokeskeinen, sillä se pyrkii ihmisen kannalta toivottuihin tuloksiin.

Primitivismin lähtökohta on luonnon itseisarvoisuus ja kaikkien elämänmuotojen olemassaolon ja muiden oikeuksien tasa-arvoisuus. Ihmisten hyvinvoinnin tavoittelu rikkoo tasa-arvoisuutta vastaan ja siksi ainut oikea ratkaisu on luopuminen ja tyytyminen mahdollisimman yksinkertaiseen ja vähän luontoa kuluttavaan elämään.

Kysymyslomake sisälsi Kanadassa kehitetyn asennepatteriston (McFarlane ja Boxall 2000), jossa esitettiin 17 väittämää suhteessa metsiin ja niiden käyttöön. Patteristo soveltui Pietarisen teorian empiiriseen testaamiseen. Väitteisiin vastattiin viisiportaisella asteikolla erittäin tärkeä–ei lainkaan tärkeä. Vastauksia analysoitiin faktorianalyysillä käyttäen taustana Pietarisen teorian mukaisia latentteja asenneulottuvuuksia (taulukko 5). Kaikkiaan 17 muuttujan joukosta viiden kommunaliteetti oli alle 0,3. Muuttujat otettiin kuitenkin mukaan analyysiin, koska ne latautuivat faktoreihin latenttien asenteiden mukaisesti. Faktoreiden lukumäärä valittiin ykkösen ylittävien ominaisarvojen mukaan. Neljä valittua faktoria selitti 41 prosenttia kokonaisvaihtelusta.

Ensimmäinen faktori tulkittiin mystismiksi Pietarisen teorian mukaisesti. Positiivisesti faktoriin latautuvat väittämät koskivat ihmisen luonnon kokemista. Toiseen faktoriin latautuvat väittämät koskivat metsien käyttämistä ihmistä hyödyttävällä tavalla sekä metsänomistajien itsemääräämisoikeutta. Kysei-

Taulukko 5. Kansalaisten luontosuhdetta koskevien väittämien faktorianalyysiratkaisu (maximum likelihood-menetelmä, varimax-rotatointi, n=1258, alle 0,2 lataukset jätetty merkitsemättä). Lihavointi tarkoittaa, että latausta on käytetty faktorin tulkinnassa.

	Mystismi	Utilismi	Primitivismi	Humanismi
Metsät elvyttävät minua henkisesti	**0,727**			
Metsässä tunnen olevani osa luontoa	**0,705**			
Metsät antavat rauhan ja hyvänolon tunteen	**0,582**			
Ihmisten tulisi kunnioittaa ja arvostaa metsiä	**0,500**		0,262	
Metsät ovat pyhiä paikkoja	**0,495**		0,288	
Raaka-aineiden tuottaminen tärkeintä		**0,785**		
Metsän käyttämättömyys on tuhlausta		**0,669**	-0,256	
Metsät ovat olemassa ihmisten tarpeita varten		**0,652**		
Metsänomistajan oikeudet tärkeitä		**0,481**		
Suojelutoimet keskitettävä suojelualueille		**0,471**		
Metsien tulisi kasvaa ja kehittyä luontaisesti			**0,767**	
Metsillä oikeus olla olemassa ilman hoitotoimia		-0,203	**0,678**	
Monien ihmisten tarpeiden tyydytys tärkeää				**0,762**
Metsät mahdollisimman moneen tarkoitukseen				**0,597**
Ulkoilijoiden toiveet huomioitava			0,217	**0,412**
Eliöillä yhtäläiset oikeudet elää ja kasvaa	0,261		0,285	0,205
Tulevien sukupolvien oikeudet	0,356	-0,215		
Ominaisarvo	2,139	2,125	1,465	1,251
Selitysosuus	12,6	12,5	8,6	7,4

nen faktori nimettiin siten utilismiksi. Kolmas faktori nimettiin primitivismiksi ja siihen latautuivat vahvasti väittämät, jotka korostivat metsien itseisarvoisuutta. Neljänteen faktoriin latautuivat humanismin mukaiset väittämät, jotka korostavat metsien sosiaalista merkitystä ja monikäyttöä. Kaksi väittämistä ei latautunut selvästi millekään faktorille. Eliöiden yhtäläisiä oikeuksia puolustava väittämä latautui heikosti muihin faktoreihin utilismia lukuun ottamatta. Tulevien sukupolvien oikeudet latautuivat positiivisesti mystismiin ja negatiivisesti utilismiin.

Taulukko 6. Kansalaisten luontosuhdetta kuvaavien asenneulottuvuuksien lataukset klustereittain.

	Hyötykäyttöä korostavat	Aineettomia arvoja korostavat
Mystismi	-0,40065	0,33838
Utilismi	0,50475	-0,42630
Primitivismi	-0,46937	0,39642
Humanismi	-0,11055	0,09337

5.1.4 Kansalaisten ryhmittely asenteiden perusteella

Faktorit kuvaavat asenneulottuvuuksia, joiden perusteella vastaajat luokiteltiin ryhmittelyanalyysillä (K-means clustering). Koska ei ole syytä olettaa, että ihmiset olisivat asenteiltaan vain yhteen ulottuvuuteen suuntautuneita, analyysissä kokeiltiin erilaisia ryhmien lukumääriä. Teoreettisesti ja tulkinnallisesti parhaaksi osoittautui kahden ryhmän ratkaisu (taulukko 6).

Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat korostivat ihmiskeskeisen ja utilistisen näkemyksen mukaisesti ihmisten tarpeita ja metsiä raaka-aineiden lähteenä. Ryhmään, jota jäljempänä nimitetään metsän *hyötykäyttöä korostaviksi*, kuului 46 prosenttia vastaajista. Toisessa ryhmässä pidettiin tärkeänä sekä metsien henkisesti elvyttävää vaikutusta ja niiden pyhyyttä mystismin mukaisesti että metsien oikeutta olla olemassa ilman ihmisen puuttumista niiden kehitykseen (primitivismi). Tähän *aineettomia ja luontoarvoja korostavien* ryhmään si-

joittui runsas puolet vastaajista. Humanistinen asenne, joka korosti monikäyttöä ja kaikkien osapuolten huomioon ottamista, ei erotellut ryhmiä toisistaan.

Asenneryhmien piirteitä tutkittiin ristiintaulukoimalla ryhmät taustamuuttujien kanssa. Ristiintaulukoinnin merkitsevyyttä mitattiin Pearsonin χ^2 -testillä. Tilastollisesti merkitseviä (p-arvo pienempi kuin 0,05) erottelijoita olivat metsänomistus, nykyinen ja lapsuudenaikainen asuinpaikka, sukupuoli, ikä, koulutus, ammatti sekä suurin osa luontoon liittyvistä harrastuksista. Sen sijaan kotitalouden tuloilla, harrastuksista niittyjen hoitamisella, marjojen ja sienien poiminnalla, työn puolesta metsissä liikkumisella sekä perheen koolla ei ollut merkittävää eroa ryhmittäin.

Hyötykäyttöä korostaviin kuuluvat olivat keskimääräistä useammin miehiä, metsänomistajia, iältään vanhempia, ammattiasemaltaan maanviljelijöitä tai eläkeläisiä, kalastusta tai metsästystä ja metsänhoitoa harrastavia. Heidän lapsuusaikainen ja nykyinen asuinpaikkansa oli keskimääräistä useammin maaseudulla.

Aineettomia ja luontoarvoja korostaviin kuuluvat olivat keskimääräistä useammin naisia, iältään nuorempia, koulutukseltaan ylioppilaita tai yliopistotasoisen tutkinnon suorittaneita sekä ammattiasemaltaan alempia toimihenkilöitä tai opiskelijoita. He harrastivat luonnontarkkailua, retkeilyä ja ulkoilua, luontoaiheista kirjallisuutta sekä kansallispuistoissa käyntejä ja kuuluivat luontojärjestöön hyötykäyttöä korostavia useammin. Vaikka suurella osalla heistäkin juuret olivat maaseudulla, keskimääräistä useampi asui nykyisin kaupungissa.

Ryhmien piirteet kuvaavat tekijöitä, joiden perusteella voidaan luonnehtia kumpaan ryhmään vastaaja todennäköisemmin kuuluisi, ei niinkään tyypillistä ryhmän edustajaa. Esimerkiksi luontokeskeisten ryhmää kuvaa naissukupuoli ja retkeilyharrastaminen, mutta retkeilyä harrastivat kuitenkin miehet naisia useammin.

5.2 Kansalaisten käsitykset luonnon monimuotoisuudesta

5.2.1 Metsäluonnon monimuotoisuus kansalaisten kuvaamana

Luonnon biologiselle monimuotoisuudelle eli biodiversiteetille on esitetty monia määritelmiä (ks. esim. Biologista monimuotoisuutta... 1992, Spash ja Hanley 1995, Allem 2000), mutta yleensä sillä tarkoitetaan lajin sisäistä, lajien välistä sekä ekosysteemien vaihtelevuutta. Luonnon monimuotoisuutta voidaankin tarkastella kolmella tasolla: geneettinen eli perimän vaihtelu (yksilöiden välinen vaihtelu), lajien välinen vaihtelu ja elinympäristöjen eli ekosysteemien välinen vaihtelu. Monimuotoisuuden mittarit perustuvat eliölajien sekä lajien yksilöiden määriin tietyllä alueella. Luonnon biologisesta monimuotoisuudesta – joka Suomessa tarkoittaa paljolti metsäluonnon monimuotoisuutta – ja sen suojelusta käydään runsaasti keskustelua eri foorumeilla. Epäselvää kuitenkin on, mitä keskusteluun osallistujat ja sitä seuraavat kansalaiset ymmärtävät luonnon monimuotoisuudella (esim. Spash ja Hanley 1995).

Tässä luvussa tarkastellaan kansalaisten käsityksiä metsäluonnon monimuotoisuudesta ja biodiversiteetin uhkista. Vastaajia pyydettiin omin sanoin kuvailemaan biologisesti monimuotoista metsäluontoa ja toisaalta vastaamaan esitettyihin väittämiin. Avokysymyksen sisältävä lomake lähetettiin 150:lle, joista 61 henkilöä vastasi. Muille otokseen kuuluvista 3 000 kansalaisesta esitettiin valmiit väittämät. Kansalaisten käsityksiä biodiversiteetin uhkista selvitettiin niin ikään monivalintakysymysten avulla (liite 1).

Vastaajien omat kuvaukset luonnon monimuotoisuuden sisällöstä luokiteltiin kahdeksaan ryhmään. Ryhmät poikkesivat toisistaan mm. sen suhteen, mikä rooli ihmisillä nähtiin olevan biodiversiteetin kannalta.

Ihmiskeskeisyys–luontokeskeisyys-jatkumoa käytetään tässä yhteydessä väljästi, ei niinkään kuvaamaan suhdetta luontoon yleensä (esim. Rolston ja Coufal 1991, Steel ym. 1994), vaan korostamaan näkökulmaa luonnon monimuotoisuuteen. Kasvi- ja eläinlajien ja erilaisten kasvupaikkojen monipuolisuuteen liitettiin usein *viihtyisyys ihmisen näkökulmasta.*

"Isoja ja pieniä puita, polkuja karjan ja eläinten. Laulua lintujen, tuoksua niittyjen." (mies, 59 v, työtön, opistotutkinto, pieni/keskikokoinen kaupunki, omistaa metsää)

"Metsä jossa on paljon eri kasveja ja että jokainen joka sinne menee tuntee todella olevansa luontoäidin hoivissa." (nainen, 16 v, opiskelija, peruskoulu, taajama/pieni kaupunki, omistaa metsää)

"Pidän metsässä kävelemisestä, koska se on loistava paikka rauhoittumiseen ja asioiden miettimiseen. Metsäluonto on yleensä kaunis. Lintujen visertelyä on mukava kuunnella." (nainen, 17 v, opiskelija, peruskoulu, taajama/pieni kaupunki, ei omista metsää)

"Eri puu-, kasvi- ja eläinlajit tekevät metsästä viihtyisän ja mielenkiintoisen. Metsämaisema on mielenkiintoisin silloin kun tapaa mahdollisimman paljon eri lajeja ja saa seurata niiden menestymistä." (mies, 71 v, eläkeläinen, kansakoulu, taajama/pieni kaupunki, omistaa metsää)

Ihmiskeskeisyys ilmeni myös luonnon antimien, niin puutavaran kuin marjojen ja sienten, *hyödyntämismahdollisuuden korostamisena.*

"Runsaasti eri kasvilajeja ja eläinlajeja. Vaihtelevasti havumetsää, lehtipuumetsää, suota jne. Monipuoliset elinolot metsän eläimille. Marjastus ja sienestysmahdollisuus." (nainen, 29 v, työtön, ylioppilas, taajama/pieni kaupunki, ei omista metsää)

"Erilaisten metsä- ja maastotyyppien esiintyminen, paikallisten elin- ja kasvuympäristöjen esiintyminen, monipuolinen eläimistö ja kasvisto, monipuoliset virkistys-, harrastus- ja elinkeinomahdollisuudet" (mies, 43 v, alempi toimihenkilö, yliopistotutkinto, suuri kaupunki, ei omista metsää)

"Kaikenikäisiä ja tyyppisiä talousmetsiä ja kaikista tyypeistä myös suojelukohteita ja luonnonpuistoja." (mies, 50 v, ylempi toimihenkilö, koulutus, kaupunki, ei omista metsää)

Lievempää ihmiskeskeisyyttä ilmentää *ihmisen ja luonnon tasapainon* esiin tuominen.

"Kaikilla hyvä olla, niin kasvistolla, puustolla, eläimillä kuin ihmisilläkin. Taloudellisen hyödyn maksimoiminen tulisi olla toissijainen asia." (mies, 32 v, yrittäjä, opistotutkinto, kaupunki, ei omista metsää)

"Metsä, eliöt, eläimet, kasvit yms. voivat hyvin. Ekosysteemi toimii ja voi hyvin. Ihmisen ja luonnon välinen tasapaino voisi parantua. Luonnon ja ihmisen hyvinvointi voisi kehittyä." (mies, 32 v, työntekijä, ammattikoulututkinto, kaupunki, ei omista metsää)

"Se on paikka jossa on tilaa puille, kasveille, eliöille, eläimille ja jopa ihmisille jotka pystyvät elämään sovussa kaikkien kanssa." (mies, 38 v, työntekijä, peruskoulu, taajama/pieni kaupunki, ei omista metsää)

Luontokeskeisempi on näkemys, jossa korostetaan *ihmisen puuttumattomuutta luonnon toimintaan* biodiversiteetin ylläpidossa.

"Metsässä kasvaa ja asuu juuri sellaisia kasveja ja eläimiä, jotka sinne parhaiten sopivat - luonto suorittakoon valinnat - ihminen häiritköön luontoa mahdollisimman vähän." (nainen, 41 v, työntekijä, yliopistotutkinto, taajama/pieni kaupunki, ei omista metsää)

”Ihmisten tulisi ottaa huomioon luonnon kaikinpuolisessa käytössä ettei kasvien ja eläinten elinolosuhteita muuteta tarpeettomasti.” (nainen, 39 v, työntekijä, ammattikoulututkinto, kaupunki, ei omista metsää)

”Metsien kasvillisuuden annetaan kasvaa omien edellytysten mukaisesti, ei puututa eikä rajoiteta eri kasvien kehitykseen.” (mies, 41 v, omaa kotitaloutta hoitava, yliopistotutkinto, maaseutu, ei omista metsää)

Kolmasosa vastanneista kuvasi lähinnä *kasvi- ja eläinlajien sekä kasvupaikkojen monipuolisuutta ja runsautta*. Ihmisen roolia suhteessa biodiversiteetin ylläpitoon ei mainittu.

”Metsän kehitysvaiheen mukainen puusto, monipuolinen kasvusto (esim. sienet, varpukasvit, heinät) eläimiä (esim. oravia, jäniksiä, metsälintuja, kettuja ym.) Metsätyypit vaihtelevia, soita, lehtoja, ym. ym. ” (nainen, 20 v, opiskelija, ylioppilas, maaseutu, omistaa metsää)

”Lajien runsaus, erilaisten kasvupaikkojen säilyminen, luonnon omaleimaisten piirteiden riittävä säilyminen.” (nainen, 22 v, opiskelija, ylioppilas, suuri kaupunki, omistaa metsää)

”Monipuolinen puusto, luonnollinen aluskasvillisuus, marjat, sienet, eläimistö.” (nainen, 42 v, ylempi toimihenkilö, opistotutkinto, suuri kaupunki, ei omista metsää)

”Metsässä olisi kaikkea vähäsen ja jokaiselle eläimelle oma paikka, eli siellä olisi sammalta, aluskasvillisuutta, taimia, puita ja linnuille kolopuita, karhulle marjoja, kaikille jotain.” (nainen, 18 v, opiskelija, ammattikoulututkinto, maaseutu, omistaa metsää)

Metsäluonnon monimuotoisuus ymmärrettiin myös suppeasti *monimuotoiseksi puustoksi.*

”Vanhaa puustoa. Nuorta vihreää taimistoa. Kaskettua poltettua aukiota. Keskikokoista harvennettua metsää.” (mies, 60 v, eläkeläinen, ammattikoulututkinto, kaupunki, omistaa metsää)

”Metsässä kasvaa eri-ikäistä puustoa, seassa myös lahopuita.” (mies, 41 v, yrittäjä, yliopistotutkinto, taajama/pieni kaupunki, ei omista metsää)

Osassa vastauksista keskityttiin suositeltavien, *kevyempien metsienkäsittelymenetelmien* kuvaukseen.

”Säilytetään kokonaisuus, vältetään metsänaurauksia ja avohakkuita. Sama puumäärä saadaan lisäämällä työvoimaa, välttämällä nuoren puuston raiskausta eli tuhlausta.” (mies, 69 v, eläkeläinen, kansakoulu, suuri kaupunki, omistaa metsää)

”Metsäluonto, josta otetaan puuta ihmisen käyttöön turmelematta metsän luonnetta avohakkuin. Tiheän metsän voi hyödyntää jättämällä puustoa niin että metsän profiili säilyy käyttäen metsureita (työllistävä vaikutus) muttei metsäkoneita metsänraiskaukseen.” (mies, 63 v, eläkeläinen, yliopistotutkinto, suuri kaupunki, omistaa metsää)

Vain yksi vastaaja oli kuvannut metsäluonnon monimuotoisuutta kattavasti kaikilla kolmella tarkastelutasolla.

”Siihen sisältyvät lajien runsaus ja niiden elinympäristöjen monipuolisuus sekä laaja lajinsisäinen perinnöllinen muuntelu.” (nainen, 19 v, työntekijä, ylioppilas, suuri kaupunki)

5.2.2 Monimuotoisuuden sisältö: väittämät

Valtaosalle kyselyn kohdejoukosta esitettiin kuusi metsäluonnon biologista monimuotoisuutta koskevaa väittämää. Väittämistä kolme kuvasi biodiversiteetin eri tasoja, eli perimän vaihtelua, lajirunsautta ja erilaisten

Taulukko 7. Kansalaisten käsitykset metsäluonnon biologisen monimuotoisuuden sisällöstä.

	Perimän vaihtelu	Lajimäärät	Kasvupaikkojen määrä	Eri-ikäiset puustot	Maiseman vaihtelu	Käyttömuotojen määrä
	% kansalaisista					
Kuuluu monimuotoisuuteen	44	84	77	76	79	49
Ei kuulu monimuotoisuuteen	21	3	6	9	9	32
Ei osaa sanoa	35	13	17	15	12	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
n	1219	1229	1220	1221	1223	1218

kasvupaikkojen runsautta (liite 1). Mukana oli kolme nk. lumeväittämää, jotka liittivät metsäluonnon monimuotoisuuteen myös maiseman vaihtelevuuden, eri-ikäisten puustojen osuudet ja metsän eri käyttömuotojen moninaisuuden. Niiden tarkoituksena oli selvittää vastaajien näkemystä biodiversiteetin käsitteen laajuudesta, mutta toisaalta valottaa mahdollista myöntyväisyysharhaa (*acquiescent response set*) (deVaus 1996). Myöntyväisyysharhalla tarkoitetaan tässä vastaustapaa, jossa vastaaja olettaa kaikkien vastausvaihtoehtojen kuuluvan kysyttyyn asiaan.

Selvä enemmistö vastaajista katsoi, että metsäluonnon monimuotoisuutta ilmentää kasvi- ja eläinlajien sekä erilaisten kasvupaikkojen runsas määrä tietyllä alueella (taulukko 7). Biodiversiteetin kolmannen tason suhteen oltiin selvästi epätietoisempia. Vajaa puolet vastanneista tiesi, että perimän eli geneettinen vaihtelu kuuluu monimuotoiseen metsäluontoon. Viidesosa ei pitänyt perimän vaihtelua biodiversiteetin ilmentymänä ja kolmasosa ei ottanut kantaa asiaan. Täsmälleen edellä esitetyn määritelmän mukaisen vastauksen antoi vain viisi vastaajaa (0,4 % vastaajista).

Valtaosa vastaajista liittää biologiseen monimuotoisuuteen muutakin: eri-ikäisten puustojen vaihtelun – taimikot, nuoret metsät ja vanhat metsät – ja metsämaiseman moni-ilmeisyyden, kuten vaarat, vesistöt, suot, kangasmetsät. Puolet katsoo metsien eri käyttömuotojen, esim. puutuotanto ja ulkoilu, ilmentävän myös metsäalueen monimuotoisuutta. Myöntyväisyysharhan osuus vastaussarjassa ei liene kuitenkaan huomattava, koska kahteen kysymykseen saatiin selkeästi vähemmän kyllä-vastauksia.

Lajirunsauden ja kasvupaikkojen vaihtelevuuden biodiversiteetin piirteeksi tiedostaneet vastaajat olivat hieman keskimääräistä useammin hyvin koulutettuja kaupunkilaisia ja keskimääräistä harvemmin metsänomistajia. He harrastivat keskimääräistä useammin sellaisia luontoharrastuksia kuin luonnontarkkailu, retkeily, ulkoilu sekä luontoaiheisen kirjallisuuden lukeminen ja radion ja television luonto-ohjelmien seuraaminen. Perinnöllisen muuntelun biodiversiteetin ominaisuudeksi tunnistaneet olivat hieman keskimääräistä vanhempia ja tavanomaista useammin naisia. On huomattava, että edellä mainitut erot vastaajien taustapiirteissä ovat lähinnä esimerkinomaisia ja varsin pieniä.

Biodiversiteetillä tarkoitetaan yleensä elollisen luonnon geneettistä, lajien välistä ja elinympäristöjen (ekosysteemien) välistä vaihtelua. Kansalaisilla näyttää olevan metsäluonnon biologisen monimuotoisuuden sisällöstä oikeansuuntainen, mutta liian lavea käsitys. Vain harvat tiedostavat biodiversiteettiin kuuluvaksi vain perimän vaihtelun, eliölajien välisen vaihtelun ja elinympäristöjen välisen vaihtelun. Väittämiin vastanneista n. 1 200:sta vain viisi tiesi täsmälleen oikean vastauksen. Lajirunsaus ja kasvupaikkojen määrä liitetään yleisesti monimuotoiseen metsään, mutta geneettistä vaihtelua ei yhtä yleisesti tunnisteta monimuotoisuuden tunnusmerkiksi. Selvä enemmistö vastaajista liittää monimuotoi-

suuteen lisäksi eri-ikäisten puustojen vaihtelun sekä metsämaiseman moni-ilmeisyyden ja vähäisempi osa katsoo metsäluonnon olevan monimuotoista, jos sitä käytetään moniin eri tarkoituksiin.

Avovastauksista kävi ilmi, että monimuotoiseen metsäluontoon liitetään kasvi- ja eläinlajien ja kasvupaikkojen moninaisuuden lisäksi myös ihmisen näkökulmasta mieluisia ja hyödyllisiä piirteitä. Monimuotoisen metsän katsottiin olevan viihtyisä ja soveltuvan niin marjastukseen ja sienestykseen kuin puuntuotantoonkin. Monimuotoisessa metsäluonnossa ihmisen toiminnan pitäisi toisaalta olla tasapainossa luonnon kanssa ja ihmisen pitäisi puuttua luonnon kulkuun mahdollisimman vähän jos lainkaan. Osa vastaajista kuvaili lähinnä talousmetsän kevyempää käsittelyä.

5.2.3 Monimuotoisuuden uhat

Vastaajilta tiedusteltiin myös, mitä uhkia he katsovat metsäluonnon monimuotoisuuden säilymiselle olevan Suomessa pitkällä aikavälillä (kuva 3). Kysymyspatteristo oli mukailtu Kanadan Forest Servicen tutkimuksesta (Watson ym. 2004). Ilmaston muutos ja maapallon lämpeneminen koettiin suurimmaksi uhaksi biodiversiteetille. Kaksi viidestä piti sitä merkittävänä uhkana ja puolet katsoi sen uhkaavan monimuotoisuutta ainakin jonkin verran. Eliölajin kannan tai esiintymisalueen pienuus muodosti merkittävän uhan joka viidennen vastaajan mielestä, ja niin ikään viidesosa pelkäsi nykyisten metsien hoito- ja uudistamistapojen uhkaavan huomattavassa määrin biodiversiteetin säilymistä maamme metsissä.

Metsien ikärakenteen nuortumista, lahopuun määrän vähenemistä ja puulajisuhteiden muutoksia pidettiin myös varsin yleisesti ainakin jonkinasteisena uhkana biodiversiteetille. Metsien palaminen koettiin selvästi vähäisemmäksi uhaksi. Selvä enemmistö kansalaisista ei katsonut riistan metsästyksen, lehmien ja lampaiden laiduntamisen eikä keräilyn (esim. marjastus, sienestys, kasvien ja sammalten ke-

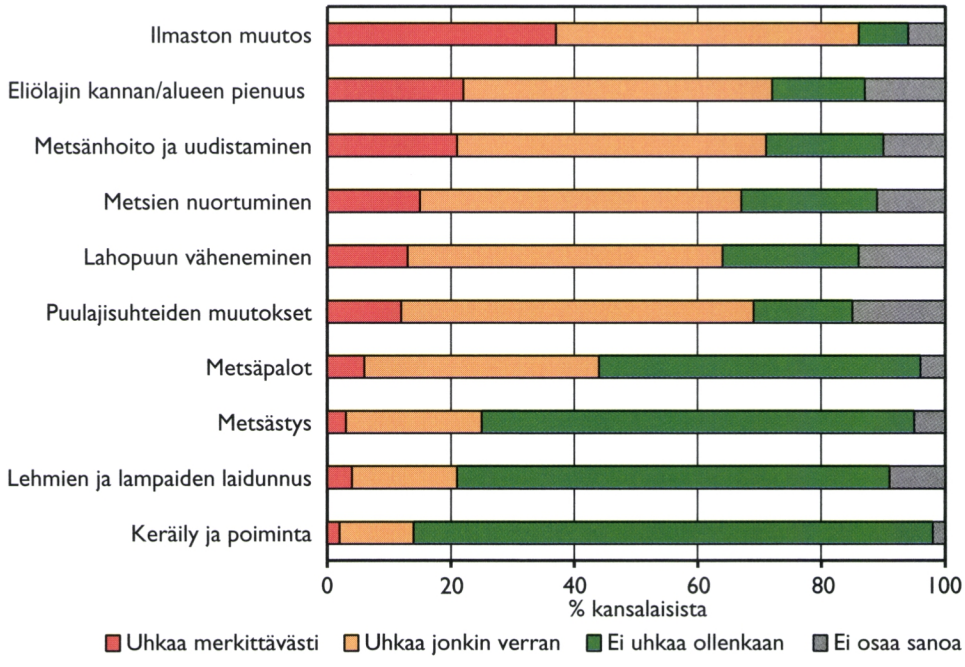

Kuva 3. Kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden uhista Suomessa pitkällä aikavälillä (% kansalaisista).

Kevätlinnunherne kasvaa lehtomaisissa metsissä. Laji esiintyy Suomessa erityisesti etelässä, ja lehtoseuduilla se voi olla jopa yleinen. Kevätlinnunherneen kukat ovat aluksi punaiset, mutta muuttuvat vanhetessaan sinertäviksi.

räily) muodostavan lainkaan uhkaa metsäluonnon monimuotoisuudelle Suomessa. Myöntyväisyysharhaa kysymyssarjassa ei siis esiintyne.

Kansalaisten käsityksiä biodiversiteetin uhkakuvista voidaan verrata uhanalaisten lajien seurantatyöryhmän arvioihin kasvi- ja eläinlajeja uhkaavista tekijöistä (Rassi ym. 2001). Kansalaisten merkittävimmäksi yksittäiseksi uhkatekijäksi nimeämä ilmaston muutos ei työryhmän arvion mukaan vaikuta juurikaan biodiversiteetin säilymiseen Suomessa. Työryhmän mukaan lahopuun väheneminen muodosti eliölajin kannan tai esiintymisalueen pienuuden ohella merkittävimmän uhan. Viime mainitun uhan suuruus tiedostettiin kansalaisten keskuudessa paremmin kuin lahopuun vähenemisen vaikutus. Rassin ym. (2001) mukaan seuraavaksi eniten metsäluonnon monimuotoisuutta uhkasivat puulajisuhteiden muutokset, metsien uudistamis- ja hoitotoimet sekä metsien ikärakenteen muutokset. Myös kansalaiset ilmaisivat varsin suurta huolta em. tekijöiden vaikutuksesta. Kansalaisten käsitys keräilyn ja poiminnan vähäisestä merkityksestä biodiversiteetin kannalta oli niin ikään lähellä asiantuntijoiden arviota.

Suomen metsien monimuotoisuutta uhkaavista tekijöistä kansalaisilla vaikuttaa olevan varsin hyvä käsitys. Ilmaston muutoksen vaikutuksista metsäluontoon on tosin liian synkkä kuva. Se ei kuitenkaan hämmästytä: ilmaston muuttuminen ja maapallon lämpeneminen on ollut paljon esillä julkisuudessa. Suomalaiset tiedostavat varsin hyvin eliölajin kannan tai esiintymisalueen pienuuden, lahopuun vähenemisen, puulajisuhteiden muutoksien, metsien uudistamis- ja hoitotoimien sekä metsien ikärakenteen muutoksien vaikutukset.

5.3 Kansalaisten suhtautuminen luonnonarvojen tuottamiseen ja suojeluun

5.3.1 Metsien hoidossa ja käytössä tärkeinä pidetyt seikat

Vastaajien suhtautumista koko Suomen metsien suojeluun ja käyttöön selvitettiin asenneväittämien avulla ja vastaajien ryhmittely tehtiin saatujen vastausten perusteella (ks. luku 5.1.4). Vastauksissa korostui näkemys metsistä monien hyvänä koettujen asioiden arvostettuna tuottajana, jotka pitää säilyttää jälkipolville (kuva 4). Selkeästi useimmat, kaksi kolmasosaa vastaajista, olivat täysin samaa mieltä väitteistä, jotka koskivat metsien tuottamaa hyvänolon tunnetta ja tulevien sukupolvien oikeuksia. Laajimmin oltiin täysin eri miel-

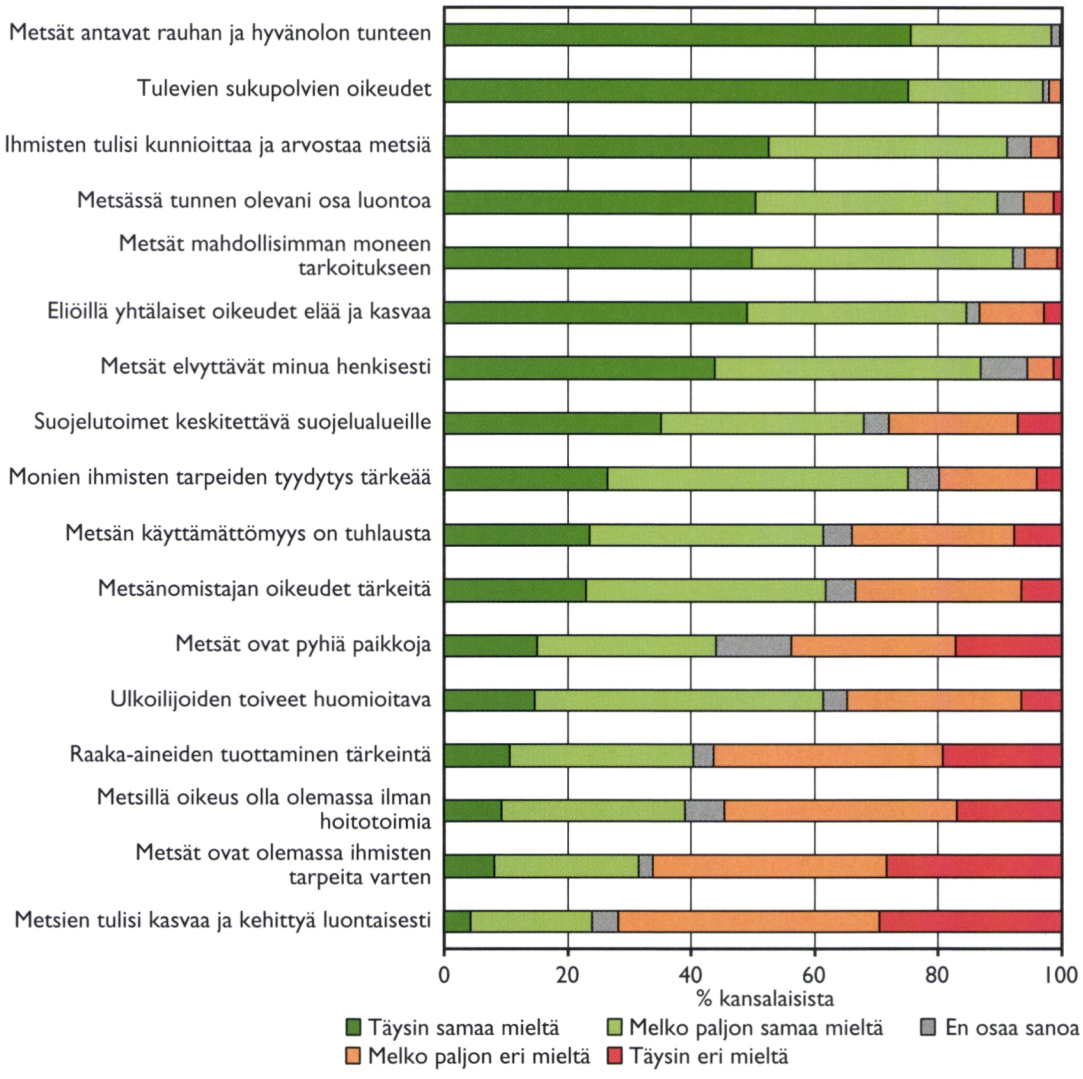

Kuva 4. Kansalaisten vastaukset metsien käyttöä ja suojelua koskeviin väittämiin (% kansalaisista).

tä väittämistä, joissa metsän kuvattiin yksipuolisesti joko olevan vain ihmisten tarpeita varten tai että metsien tulisi antaa kasvaa ja kehittyä luontaisesti, ilman ihmisen tekemiä hoitotoimia.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka tärkeää heidän mielestään on ottaa eräät metsien ympäristövaikutuksiin, metsänomistajan hyötyihin sekä yhteiskuntaan ja kansantalouteen liittyvät tekijät huomioon yksityismetsien käytössä ja hoidossa. Valtaosa vastaajista piti kaikkia lueteltuja seikkoja vähintäänkin melko tärkeinä (kuva 5). Erittäin tärkeänä pidettiin useimmin (63 % vastaajista) metsien toimintaa ilmastonmuutoksen hidastajana. Runsas 40 prosenttia piti muita ympäristövaikutuksiin liittyviä tekijöitä, luonnon monimuotoisuuden suojelua ja metsämaiseman laatua sekä Suomen metsäteollisuuden mainetta maailmalla ja kansalaisten virkistysmahdollisuuksia erittäin tärkeinä. Luontomatkailun kehittämistä Suomessa piti vain alle 30 prosenttia vastaajista erittäin tärkeänä näkökulmana yksityismetsien hoidossa.

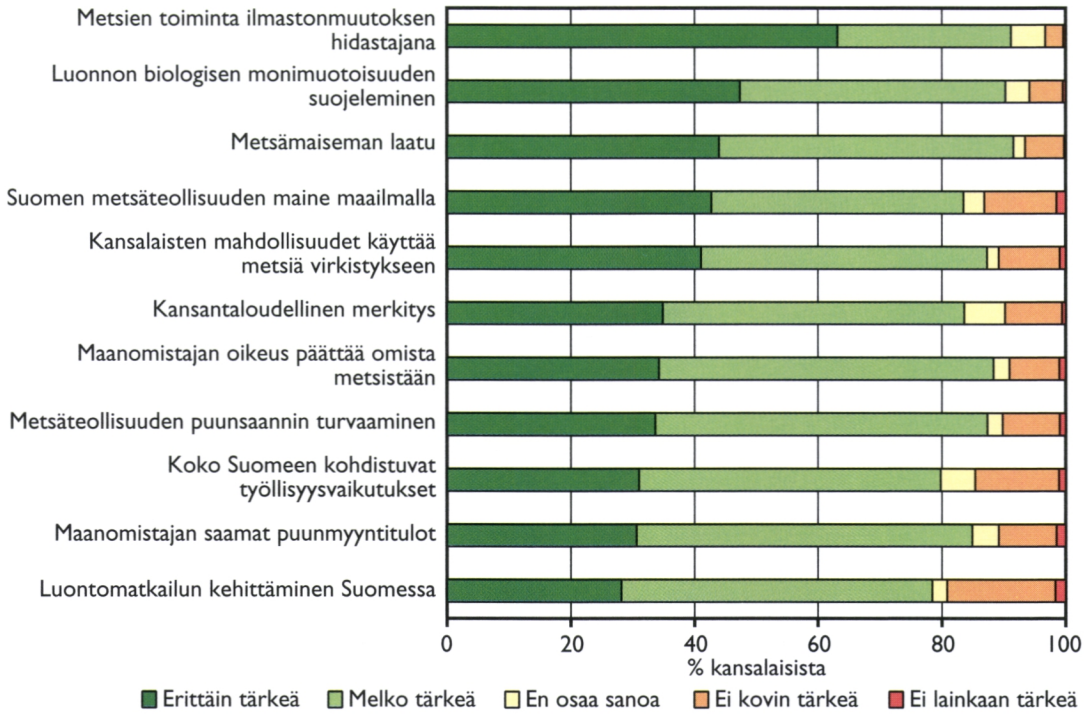

Kuva 5. Kansalaisten näkemys erilaisten tekijöiden tärkeydestä yksityismetsien käytössä ja hoidossa (% kansalaisista).

5.3.2 Kansalaisten käsitykset suojelutilanteesta

Toivotun suojelupinta-alan osuutta kartoitettiin avoimella kysymyksellä, johon vastaajat merkitsivät haluamansa metsämaan suojelupinta-alan osuuden sekä Etelä-Suomen että Pohjois-Suomen osalta. Vastaukset luokiteltiin viiteen luokkaan. Noin kolme neljäsosaa vastaajista oli sitä mieltä, että metsien suojelua tulisi lisätä eteläisessä Suomessa. Yksi kuudesta nostaisi metsämaan suojelupinta-alan yli viiden prosentin. Noin viidesosa oli tyytyväinen suojelun nykyiseen laajuuteen, ja vain harva, noin viisi prosenttia vastaajista, halusi pienentää suojelualaa Etelä-Suomessa (kuva 6). Toivottu suojelualan osuus metsämaan pinta-alasta Etelä-Suomessa oli keskimäärin 4,2 prosenttia ja mediaani 2,5 prosenttia (taulukko 8). Runsas puolet vastaajista oli halukkaita laajentamaan myös pohjoisen Suomen suojelualaa ja kolmasosa piti nykyistä prosenttiosuutta sopivana (kuva 7). Sekä keskiarvo että mediaani olivat 20 prosenttia (taulukko 8). Ne vastaajat, jotka halusivat suojelua lisättävän eteläisessä Suomessa, kannattivat usein myös lisäsuojelua pohjoisessa Suomessa (korrelaatio 0,342). Metsien hyötykäyttöä korostaviin kuuluvat vastaajat pitivät pienempiä suojeluprosentteja hyväksyttävinä kuin aineettomia ja luontoarvoja korostavien ryhmä.

5.3.3 Suhtautuminen suojelutoimien sosio-ekonomisiin vaikutuksiin

Vajaa puolet vastaajista ilmoitti hyväksyvänsä suojelusta mahdollisesti aiheutuvat työpaikkamenetykset. Vastaajilta tiedusteltiin kuinka monen työpaikan menetyksen ja kuinka suuren kotitalouksien verolisäyksen he hyväksyisivät, jos metsien suojelun toteuttaminen heidän sopivana pitämässään laajuudessa sitä vaatisi. Vain

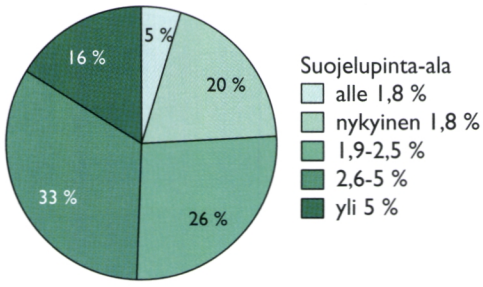

Kuva 6. Kansalaisten näkemys sopivasta metsien suojelupinta-alasta Etelä-Suomessa (% kansalaisista).

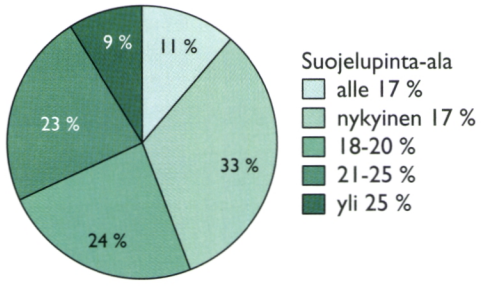

Kuva 7. Kansalaisten näkemys sopivasta metsien suojelupinta-alasta Pohjois-Suomessa (% kansalaisista).

Taulukko 8. Kansalaisten hyväksyttävänä pitämien suojeluprosenttien keskiarvot ja mediaanit asenneryhmittäin sekä nykytilanne.

	keskiarvo	mediaani	nykytilanne
Etelä-Suomen suojeluprosentti			
kaikki vastaajat	4,2	2,5	1,8
hyötykäyttöä korostavat	3,3	2	
aineettomia arvoja korostavat	4,9	3	
Pohjois-Suomen suojeluprosentti			
kaikki vastaajat	20	20	17
hyötykäyttöä korostavat	18	17	
aineettomia arvoja korostavat	22	20	

12 prosenttia ilmoitti hyväksyvänsä 1 000:n tai useamman työpaikan menetyksen ja keskimäärin hyväksyttiin 611 työpaikan menetys. Selkeästi suurempi osa, kaksi kolmasosaa, oli halukas maksamaan jonkin verran lisää veroja kymmenen vuoden ajan, jotta suojelupinta-alaa lisättäisiin Suomessa. Viisi prosenttia vastaajista hyväksyi 200 euron tai suuremman maksun vuosittain. Keskiarvo oli 70 euroa vuodessa, ja puolet vastaajista maksaisi vähintään 20 euroa. Usein samat vastaajat hyväksyivät sekä työllisyys- että verovaikutuksen (korrelaatio 0,302; merkitsevä 0,1 prosentin tasolla). Asenneryhmien välillä oli selkeä ero: hyötykäyttöä korostavat hyväksyivät pienempiä suojelusta aiheutuvia sosioekonomisia kustannuksia kuin aineettomia ja luontoarvoja korostavien ryhmä (taulukko 9).

Taulukko 9. Kansalaisten hyväksymät työpaikkamenetykset ja lisäverot kotitalouksille, keskiarvo ja mediaani asenneryhmittäin.

	keskiarvo	mediaani
Työpaikkamenetykset		
kaikki vastaajat	611	0
hyötykäyttöä korostavat	366	0
aineettomia arvoja korostavat	840	100
Lisäverot kotitalouksille, euroa/vuosi		
kaikki vastaajat	70	20
hyötykäyttöä korostavat	51	5
aineettomia arvoja korostavat	90	45

5.3.4 Suhtautuminen suojelukeinoihin ja metsänomistajalle maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin

Kysymys parhaimpana pidetystä suojelukeinosta jakoi vastaajien mielipiteet varsinkin hyötykäyttöä korostavien vastaajien keskuudessa (taulukko 10). He kannattivat melko tasaisesti kaikkia esitettyjä keinovaihtoehtoja – sopimuspohjaisia ratkaisuja, maan-

Taulukko 10. Suojelun toteutuskeinojen kannatus prosentteina asenneryhmittäin.

	kaikki vastaajat (%)	hyötykäyttöä korostavat (%)	aineettomia arvoja korostavat (%)
Maanhankinta	32	36	29
Sopimuspohjainen	41	31	49
Neuvonta	23	27	19
Muu	4	6	3

Taulukko 11. Kansalaisten suhtautuminen suojelusta maksettaviin korvauksiin ja tukiin (% kansalaisista hyväksyisi).

	kaikki vastaajat (%)	hyötykäyttöä korostavat (%)	aineettomia arvoja korostavat (%)	metsänomistajat (%) n=287
Yhteiskunnallista arvoa vastaava tuki	18	23	13	28
Menetetyt tulot ja aiheutuneet kustannukset	45	47	43	54
Vain menetetyt tulot	13	11	15	7
Vain aiheutuneet kustannukset	20	14	25	8
Ei lainkaan taloudellista tukea/korvausta	4	4	4	2

hankintaa valtiolle sekä neuvontaa –, kun taas aineettomia ja luontoarvoja korostavista lähes puolet kannatti sopimuspohjaisia ratkaisuja. Suurin kannatus kaikkien vastaajien keskuudessa, 41 prosenttia, oli sopimuspohjaisella luonnonarvojen lisäämisellä. Noin kolmasosa vastaajista kannatti maanhankintaa valtiolle ja 23 prosenttia neuvonnan käyttöä.

Missä määrin sitten valtion pitäisi taloudellisesti palkita yksityismetsänomistajia, jotta he ylläpitäisivät luonnon monimuotoisuutta maillaan? Ennen tätä kysymystä lomakkeessa oli oheinen tietolaatikko monimuotoisuuden suojelun kustannuksista.

Metsät tuottavat yhteiskunnalle erilaisia hyötyjä, joista voivat nauttia kaikki Suomen kansalaiset. Jos metsäluonnon hoidossa ja käytössä otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden suojelu, metsänomistaja menettää osan puuntuotannosta saatavasta tulosta. Joistain monimuotoisuuden hoitotoimenpiteistä koituu maanomistajalle myös suoranaisia kustannuksia.

Lähes viidennes kaikista vastaajista katsoi, että metsänomistajien pitäisi saada suojelusta yhteiskunnallista kokonaishyötyä vastaava palkkio mukaan luettuna suojelun suorat ja epäsuorat kustannukset (taulukko 11). Suurin osa vastaajista, 76 prosenttia, myöntyisi vähintäänkin suojelun takia menetettyjen tulojen korvaamiseen. Vain neljä prosenttia vastaajista katsoi, ettei metsänomistajille tulisi antaa lainkaan korvausta monimuotoisuuden turvaamisesta maillaan.

Suhtautuminen metsänomistajille maksettaviin palkkioihin ja korvauksiin vaihteli vastaajien asenteiden ja taustamuuttujien suhteen. Metsien hyötykäyttöä korostavista vastaajista 70 prosenttia halusi vähintäänkin kaikki menetykset ja kustannukset korvattavan metsänomistajille, kun taas aineettomia ja luontoarvoja korostavista vastaava osuus oli 56 prosenttia. Metsänomistajavastaajat olivat luonnollisesti suuremman korvauksen puolella; yli neljäsosa kannatti korkeinta tasoa korvausmäärässä. Ylimmät tuloluokat suhtautuivat kielteisimmin ja alemmat tuloluokat myönteisemmin metsänomistajille maksettaviin palkkioihin. Maa- ja metsätalousyrittäjät, työntekijät, eläkeläiset ja opiskelijat olivat suhteellisesti myönteisimpiä täyttä korvausta kohtaan. Ikä ei vaikuttanut tilastollisesti merkitsevästi myönteisyyteen

Taulukko 12. Suojeluvaihtoehtoja kuvaavat attribuutit ja niiden tasot.

Attribuutit	Tasot
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä- Suomessa	Nykyinen 1,8 % 1,25 × nykyinen (2,3 %) 1,5 × nykyinen (2,7 %) 2 × nykyinen (3,6 %) 4 × nykyinen (7,2 %)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen 17 % 1,25 × nykyinen (21 %) 1,5 × nykyinen (25 %) 2 × nykyinen (34 %)
Uhanalaisten lajien määrä	Suojelupinta-aloista riippuva laskennallinen vaikutus
Suojelun vaikutukset työpaikkojen määrään	-5000 -2000 Ei muutosta +1000
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta 60 mk 10 € 180 mk 30 € 600 mk 100 € 900 mk 150 € 1800 mk 300 €
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta Suojelusopimukset Neuvonta

palkkiota kohtaan. Naiset suhtautuivat miehiä myönteisemmin, ja niistä, jotka eivät suosineet minkäänlaista palkkiota, oli miehiä suhteellisesti suurempi osuus. Maaseudulla lapsuutensa viettäneet ja maaseudulla nykyisin asuvat suhtautuivat palkkioon myönteisemmin.

5.4 Suojeluhalukkuuden riippuvuus suojelun toteutuskeinoista ja sosio-ekonomisista vaikutuksista

5.4.1 Eri tekijöiden vaihtosuhteet

Hypoteettisen valinnan menetelmällä selvitettiin kansalaisten preferenssejä suojelua ja sen eräitä keskeisiä sosio-ekonomisia vaikutuksia kohtaan. Tutkimusasetelman tarkoituksena oli asettaa vastaaja tilanteeseen, jossa hän joutuu suoraan miettimään suojeluprosenttien ja sosio-ekonomisten vaikutusten suhdetta. Tässä tutkimuksessa tarkasteltaviksi valittuja muuttujia oli kuusi (taulukko 12). Kaikki muuttujat selitettiin lomakkeessa (liite 1). Muuttujista kolme oli ekologisia tekijöitä: *metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa, metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa* sekä näiden perusteella laskettu *uhanalaisten lajien määrä* kullekin vaihtoehdolle.[3] Uhanalaisten lajien määrä korreloi vahvasti suojelupinta-alojen kanssa, joten mallissa voitiin kerrallaan ottaa huomioon vain joko suojelupinta-alat tai uhanalaisten lajien määrä.

[3] Prof. Ilkka Hanski Helsingin yliopistosta ja MMM Juha Siitonen Metsäntutkimuslaitoksesta laskivat suojelualaprosentteihin perustuvat uhanalaisuusluvut.

Taulukko 13. Nimeämätön valintatilanne.

Valintatilanne 1	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	2,7 % (1,5 × nykyinen)	7,2 % (4 × nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	Nykyinen eli 17 %	21 % (1,25 × nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	675	654
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	Ei muutosta	1000 työpaikkaa enemmän
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	Ei muutosta	100 €
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Suojelusopimus	Neuvonta

Sosio-ekonomisia vaikutuksia kuvaavia muuttujia olivat *suojelun vaikutukset työllisyyteen* ja muutoksista verojen lisäyksen muodossa aiheutuvat vuosittaiset *lisäkustannukset kotitaloudelle kymmenen vuoden ajan. Suojelun toteutuskeinoa* eli suojelun lisäämiseksi käytettävää ohjauskeinoa voidaan pitää politiikkaa kuvaavana muuttujana.

Ohjauskeinovaihtoehtoja oli kolme: maanhankinta, suojelusopimukset ja neuvonta. Suojelun toteutuskeino määriteltiin sanallisesti, joten se koodattiin analyysiä varten kolmiarvoiseksi dummy-muuttujaksi, jossa perustasona oli maanhankinta. *Maanhankinta* kuvasi tilannetta, jossa maanomistaja myy metsäalueen vapaaehtoisesti tai se lunastetaan valtiolle. Tässä ohjauskeinossa käytetään kertaluonteista täyden korvauksen periaatetta ja se on kallis toteuttaa. Maanhankinnassa metsänomistaja menettää päätäntävaltansa ja omistussuhde metsään päättyy. Toisaalta suojelun pysyvyyden ja ekologisten tavoitteiden kannalta maanhankinta on mahdollisimman varma ratkaisu.

Suojelusopimuksella metsänomistaja vuokraa maan suojelutarkoituksiin ja saa korvauksen menetetyistä tuloista. Metsätalouden ympäristötuella metsänomistajalle voidaan korvata erityisen tärkeän elinympäristön ominaispiirteiden säilyttämisestä aiheutuvat vähäistä suuremmat lisäkustannukset tai taloudelliset menetykset. Metsätalouden ympäristötuen mukainen suojelusopimus tehdään 30 vuoden määräajaksi. Vaikka sopimus rajoittaa metsien käyttöä, säilyttää metsänomistaja omistusoikeutensa metsään. Suojelun toteutuminen on varmaa sopimuksen voimassaoloajan.

Neuvonnan lisäämisellä tarkoitetaan tässä sitä, että metsänomistajalle tehdään valtion rahoituksella ympäristöpainotteinen luonnonhoitosuunnitelma, joka opastaa tärkeiden luontokohteiden hoidossa ja suojelussa. Tällöin metsänomistajalle jää täysi päätäntävalta metsien hoidosta, mutta suojelun toteutuminen on epävarmaa.

Hypoteettisen valinnan menetelmän kysymyksissä vastaajalle esitettiin kuusi valintatilannetta, joista jokaisessa vastaaja valitsi nykytilanteen ja kahden suojelupinta-alaa lisäävän tilanteen ja niiden aikaansaamien seurauksien väliltä parhaaksi katsomansa vaihtoehdon (taulukko 13). Nykytilanteen säilyessä suojelupinta-alat eivät muuttuisi eikä siten myöskään syntyisi sosio-ekonomisia vaikutuksia. Tässä raportissa esitetään ns. nimeämättömien valintatilanteiden[4] tuottamia tuloksia. Näihin valintatilanteisiin vastanneita oli 640. Koska suojeltujen alueiden määrä ja uhanalaiset lajit korreloivat keskenään, niitä ei voinut käyttää

[4] Otos jaettiin kahtia sen mukaan, oliko vaihtoehdot nimetty toteutuskeinon mukaan vai ei. Nimeämättömiä valintatilanneotoksia oli 6 kappaletta, joista yhdessä oli 240 ja muissa 230 henkilöä (yhteensä 1 390). Toisen osaotoksen vaihtoehdot nimettiin suojelun toteutuskeinon mukaan. Näitä osaotoksia oli 7 kappaletta, kussakin 230 henkilöä (yhteensä 1 610).

muuttujina samassa mallissa. Tässä tutkimuksessa on käytetty mallia, joka sisältää suojelualat.

5.4.2 Suojeluhalukkuus ryhmittäin

Vastaajista lähes neljäsosa valitsi aina vaihtoehdon, johon ei sisältynyt lisäsuojelua, ja vajaa kolmasosa valitsi aina jomman kumman suojeluvaihtoehdoista. Lähes puolet vastaajista oli tehnyt valintoja lisäsuojelun ja nykytilanteen välillä. Vastaajat ryhmiteltiin edellä (luku 5.1.4) metsien käyttöä ja suojelua koskevien asenteiden mukaan kahteen ryhmään. Metsien hyötykäyttöä korostavien ryhmässä oli paljon enemmän niitä, jotka valitsivat aina vaihtoehdon, johon ei sisältynyt lisäsuojelua, kun taas metsän aineettomia arvoja korostavien ryhmässä oli vastaavasti enemmän aina lisäsuojeluvaihtoehdon valinneita (kuva 8).

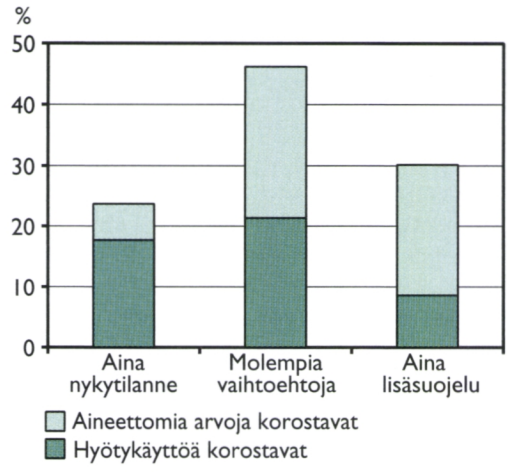

Kuva 8. Vastausten jakautuminen nykytilanteen ja lisäsuojeluvaihtoehtojen kesken vastaajaryhmittäin.

Vastaajien valintoja mallitettiin asenneryhmittäin multinomiaalisella logit-mallilla (taulukko 14). Mallien vakiotermit kuvaavat vastaajien taipumusta valita nykytilannetta vastaava *ei lisäsuojelua* -vaihtoehto. Ryhmien ero tulee selkeästi esille tämän tekijän suhteen. Vakiotermi on kummallakin ryhmällä tilastollisesti merkitsevä, mutta vastakkaissuuntainen. Metsien hyötykäyttöä korostavan ryhmän mallissa kerroin on positiivinen ja kertoo suu-

Taulukko 14. Kansalaistutkimuksen hypoteettisen valinnan menetelmän tulokset asenneryhmittäin.

Selittävät muuttujat	Hyötykäyttöä korostavat	Aineettomia arvoja korostavat
Ei lisäsuojelua	0.6187***	-0.5290***
	(0.1310)	(0.1118)
Etelä-Suomen suojeluala	-0.0468*	0.0492*
	(0.0236)	(0.0200)
Pohjois-Suomen suojeluala	-0.0198*	-0.0129*
	(0.0074)	(0.0062)
Vaikutukset työllisyyteen	0.0002***	0.0003***
	(0.00002)	(0.00002)
Vaikutukset veroihin	-0.0025***	-0.0020***
	(0.0005)	(0.0004)
Suojelusopimus	0.1607**	0.0401
	(0.0619)	(0.0503)
Neuvonta	0.0889*	0.0087
	(0.0996)	(0.0553)
Maanhankinta	-0.2496	-0.0488
	-	-
Log likelihood	-1483.497	-1874.047
R^2 adjusted	0.1873	0.0787
Havaintoja	1665	1855

*** Merkitsevä 0,1 % tasolla, ** merkitsevä 1 % tasolla, * merkitsevä 5 % tasolla

resta todennäköisyydestä valita ei lisäsuojelua -vaihtoehto, kun taas metsien aineettomia ja luontoarvoja korostavien mallissa vakio on negatiivinen ja kertoo vaihtoehdon olleen epäsuosittu. Ryhmien asenne-erot suojelua kohtaan ilmenivät nimenomaan suhtautumisessa eteläisen Suomen metsien suojeluun. Metsien hyötykäyttöä korostavien joukossa eteläisen Suomen suojelupinta-alan kasvattaminen vähensi vaihtoehdon valintatodennäköisyyttä, kun taas metsien aineettomia ja luontoarvoja korostavilla todennäköisyys vastaavasti kasvoi. Suhtautuminen pohjoisen Suomen lisäsuojeluun oli sen sijaan molemmilla ryhmillä samansuuntainen: suojelualan lisääntyminen Pohjois-Suomessa vähensi vaihtoehdon valintatodennäköisyyttä. On huomattava, että lähes 70 prosenttia vastaajista piti sopivana suojeluosuutena pohjoisen metsissä korkeintaan 20 prosenttia, ja kaikissa annetuissa suojelupinta-alaa lisäävissä vaihtoehdoissa lisäys oli tätä korkeampi. Tuloksista ei siis voida päätellä, koettaisiinko pienemmät suojelualan osuuden lisäykset Pohjois-Suomessa hyväksyttäviksi.

Vaikutukset työllisyyteen ja veroihin olivat vastaajille tärkeitä ja kumpikin muuttuja oli tilastollisesti vahvasti merkitsevä. Jos vaihtoehto vähensi työllisyyttä ja lisäsi veroja, sen valintatodennäköisyys pieneni huomattavasti. Vastaajaryhmät suhtautuivat suojelukeinoihin varsin eri tavoin. Aineettomia arvoja korostaville ei ollut merkitystä sillä, millä tavoin suojelu toteutettaisiin, kun taas hyötykäyttöä korostavat kannattivat sopimuksiin tai neuvontaan pohjautuvia keinoja ja pitivät maan lunastamista valtiolle hyvin epäsuotavana keinona.

5.4.3 Suojeluskenaarion vaikutus kansalaisten hyvinvointiin

Estimoidun mallin avulla voidaan arvioida tietyn politiikkamuutoksen hyvinvointivaikutukset rahamääräisinä mittoina. Hyvinvointivaikutus arvioidaan vertaamalla tilannetta ennen politiikkamuutosta ja sen jälkeen. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti luonnonsuojelun erilaisten toteutustapojen vaikutusta luonnonsuojeluasenteiden perusteella muodostettuihin kansalaisryhmiin.

Tarkasteltava politiikkamuutos merkitsisi eteläisen Suomen metsien luonnonarvojen turvaamiseen käytetyn pinta-alan nostamista yli kaksinkertaiseksi eli 4,2 prosenttiin metsämaan pinta-alasta, joka oli kansalaisten keskimäärin sopivana pitämä suojelupinta-ala. Pohjoisen Suomen suojeluala pidettiin skenaariossa nykyisellään. Skenaariossa oletettiin, että suojelualan nostaminen ei aiheuttaisi työpaikkojen menetyksiä.

Tarkastelun lähtökohtana on rahamäärä, jonka kansalaiset olisivat valmiit maksamaan veroina suojeluskenaarion toteuttamiseksi määräaikaisin sopimuksin niin, että heidän hyvinvointinsa pysyisi muuttumattomana. Tämä vastaisi keskimäärin 17,50 euron vuotuista lisäveroa kotitaloutta kohti 10 vuoden ajan (mediaani 20 euroa, taulukko 9). Kun vuotuiset maksut 10 vuoden jaksolta muutettiin nykyarvoksi käyttäen neljän prosentin laskentakorkoa, maksuja vastaavaksi kertasummaksi saatiin 142 euroa. Tämän perusteella laskettiin vastaajien yhteenlaskettu maksuhalukkuus. Perustapauksen jälkeen tarkasteltiin, miten kustannusvaikutukseltaan samansuuruinen suojeluskenaario vaikuttaisi eri kansalaisryhmien hyvinvointiin sekä millaisia sen hyvinvointivaikutukset olisivat erilaisia toteutus- ja rahoitustapoja käytettäessä.

Perusskenaario

Perusskenaariossa kansalaisia tarkasteltiin yhtenä ryhmänä ja suojelun toteutuskeinoksi oletettiin määräaikaiset suojelusopimukset. Tässä tapauksessa mainitun suojeluskenaarion toteutus ei siis muuttaisi keskimääräisen kansalaisen hyvinvointia nykytasosta (kuva 9, kaikki vastaajat, hyvinvoinnin muutos 0 euroa). On kuitenkin huomattava, että osa vastaajista ei haluaisi lisää suojelua, osa taas haluaisi suojelupinta-alaa lisättävän.

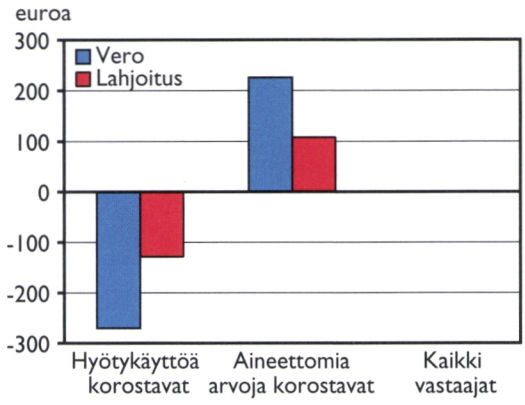

Kuva 9. Suojeluskenaarion hyvinvointimuutokset asenneryhmittäin ja koko aineistossa rahoituskeinon mukaan.

Vaikutukset kansalaisryhmittäin

Osalle kansalaisista siis metsänomistajille maksettavan korvaussumman kerääminen veroina vähentäisi hyvinvointia nykytilaan verrattuna, osalle taas lisäsuojelu merkitsisi verojen lisäyksestä huolimatta hyvinvoinnin lisäystä. *Kansalaisryhmittäin tarkasteltaessa* osoittautui, että mainittu suojeluskenaario sopimuksin toteutettuna ja verotuksella rahoitettuna vähentäisi suojeluun kielteisemmin suhtautuvan, metsien hyötykäyttöä korostavan ryhmän hyvinvointia 270 eurolla ja lisäisi metsien aineettomia arvoja korostavien hyvinvointia 226 eurolla (kuva 9, siniset pylväät).

Rahoitustapana vapaaehtoiset maksut

Verojen sijasta suojelu voitaisiin periaatteessa rahoittaa *vapaaehtoisin maksuin*. Voidaankin tarkastella skenaariota, jossa varat kerättäisiin verojen sijasta lahjoituksin suojelusäätiölle, joka maksaisi metsänomistajille korvausta määräaikaisten suojelusopimusten perusteella. Sama rahamäärä kuin perustapauksessa kertyisi, jos kaikki metsän aineettomia ja luontoarvoja korostavat lahjoittaisivat 32 euroa vuosittain 10 vuoden aikana, mikä on nykyarvoltaan neljän prosentin korolla 260 euroa. Kun kyseisen ryhmän maksuhalukkuus lisäveroina oli keskiarvoltaan 90 euroa ja mediaaniltaan 45 euroa, keskimäärin vaadittava summa jää selvästi sen alapuolelle (taulukko 9). Skenaario tasaisi hyvinvointivaikutusten ryhmien välisiä eroja, mutta keskimääräinen vaikutus pysyisi edelleen lähellä nollaa (kuva 9, kaikki vastaajat).

On otettava huomioon, että osa niistä, jotka ovat aina valinneet nykytilanteen, ovat saattaneet vain valita helpoimman tavan vastata kysymyksiin. Myöskään ei ole varmaa, että kaikki ilmaistuissa asenteissa aineettomia arvoja korostaneet todella maksaisivat, jos maksu olisi vapaaehtoinen. Tulosten luotettavuuden parantaminen tältä osin vaatii jatkoanalyysia.

Toteutuskeinona maanhankinta

Jos suojelu rahoitettaisiin verotuksella, mutta sen toteutuksessa käytettäisiin määräaikaisten sopimusten sijasta *maanhankintaa valtiolle*, keskimääräinen hyvinvointi laskisi nykytilanteeseen verrattuna noin 100 eurolla. Metsien hyötykäyttöä korostavien ryhmään kuuluvat kokisivat rahassa mitattuna 434 euroa vastaavan hyvinvoinnin laskun, kun taas aineettomia arvoja korostavien hyvinvointi nousisi nykytasosta keskimäärin 181 eurolla.

5.5 Kansalaistutkimuksen johtopäätökset

Kansalaistutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella suomalaisten suhtautumista monimuotoisuuden turvaamiseen ja metsien käyttöön sekä yksityismetsissä että yleisesti, monimuotoisuuteen liittyvän tiedon tasoa sekä suojeluhalun, toteutustavan ja eräiden sosio-ekonomisten vaikutusten suhdetta toisiinsa. Koska oli odotettavaa, että vastaajien mielipiteet eroavat toisistaan suuresti, käytettiin asenteisiin ja arvoihin perustuvaa ryhmittelyä. Ryhmittelyn avulla voitiin tutkia erilaisten suojelu-

politiikkaskenaarioiden vaikutusta arvoiltaan ja asenteiltaan toisistaan poikkeaviin kansalaisryhmiin.

Tulosten perusteella kansalaiset suhtautuvat metsien monimuotoisuuden suojeluun myönteisesti, mutta myös muut metsien käyttömuodot ja metsänomistajien oikeudet ovat tärkeitä yksityismetsiä koskevissa suojeluratkaisuissa. Vastauksissa korostuukin suhde metsiin monien hyvinä pidettyjen asioiden tuottajana ja henkisenä latautumispaikkana, jota pitää suojella jälkipolville. Monimuotoisuutta koskevaan tietoonkin liittyvissä kysymyksissä tuli esille, että varsin moni käsittää luonnon monimuotoisuuden käsitteeseen liittyvän myös metsien hyödyntämisen eri tavat. Tämä saattaa osaltaan selittää sitä, miksi monimuotoisuuden suojeluun suhtauduttiin yleisesti myönteisemmin kuin suojelupinta-alojen lisäämiseen.

Yksityismetsien hoidossa pitäisi vastaajien mukaan ottaa huomioon metsien monet eri toiminnot ja vaikutukset. Metsänomistajien oikeuksia päätöksentekoon metsissään pidettiin kuitenkin tärkeinä, ja suojelutoimien ohjauskeinoina suosittiin yleisesti vapaaehtoisuuteen perustuvia sopimuksia. Kansalaisten oikeustajun mukaista näyttäisi olevan, että metsänomistaja saa täyden korvauksen suojelun aiheuttamista tulonmenetyksistä. On huomattava, että monet kysymyksistä koskivat nimenomaan yksityismetsiä, eikä tuloksia voi niiltä osin yleistää julkisessa tai yhtiöiden omistuksessa oleviin metsiin ja niiden hoitoon.

Vaikkakin metsien monikäyttö kuvaa suomalaisten luontosuhdetta yleisesti, painotuksissa oli selkeitä eroja vastaajien kesken. Vajaalla puolella vastaajista metsäluontosuhteessa korostuivat hyödyntämisnäkökohdat ja ihmisten tarpeiden tyydyttäminen. Reilu puolet vastaajista painotti taas henkistä yhteyttä metsiin ja metsien olemassaolo-oikeutta. Suojelupinta-alan lisääminen nykyisestä vaikuttaisi eri tavoin ryhmien hyvinvointiin, koska toiset eivät halua lisäsuojelua lainkaan, mutta toiset taas olisivat valmiita hyväksymään myös suojelusta aiheutuvat kustannukset ja mahdolliset työpaikkojen menetykset. Suojelupolitiikan rahoittaminen verovaroin kohdistaisi kustannusvaikutuksen kaikkiin kansalaisiin, kun taas lisäsuojelun kannattajilta koottaviin vapaaehtoisiin lahjoituksiin perustuva rahoitustapa tasaisi hyvinvointivaikutuksia.

Aineettomia ja luontoarvoja korostavien suojelumyönteisten vastaajien joukossa oli enemmän naisia, nuoria ja kaupungissa asuvia, kun taas metsien hyötykäyttöä korostavissa oli enemmän metsänomistajia ja vanhempia ikäluokkia. Kuvaus vastaa hyvin aikaisempien tutkimusten tuloksia (luku 3.1). Katokyselyn mukaan vastaamattomien joukossa oli enemmän miehiä ja metsänomistajia, ja keskimäärin katokyselyn vastaajat suhtautuivat kielteisemmin suojelun lisäämiseen. Toisaalta lomake- ja katokyselyyn vastanneissa oli väestöön nähden vähän nuoria, jotka yleisesti suhtautuvat myönteisemmin suojeluun. Vastaajien kato ei siis näyttäisi aiheuttaneen kyselyyn vastanneiden selkeää valikoitumista suojelumyönteisyyden tai -kielteisyyden suhteen.

6 Metsänomistajien suhtautuminen yksityismetsien monimuotoisuuden turvaamiseen ja sen toteutuskeinoihin

Paula Horne, Terhi Koskela, Ville Ovaskainen, Heimo Karppinen ja Arto Naskali

6.1 Metsänomistaja-tutkimuksen aineisto

6.1.1 Metsänomistajakysely

Metsänomistajatutkimukseen poimittiin systemaattisella otannalla joka sadas metsänomistaja metsänhoitoyhdistysten ja MTK:n ylläpitämästä metsänomistaja-rekisteristä. Aineisto kerättiin lähettämällä kyselylomake 3 000 metsänomistajalle huhtikuussa 2003. Lomakkeesta laadittiin myös ruotsinkielinen versio. Vastaamatta jättäneille lähetettiin ensin muistutuskortti toukokuussa ja vielä kerran lomake. Posti palautti 15 lähetetyistä lomakkeista, koska vastaanottajaa ei löydetty. Omaiset ilmoittivat kuolleeksi 33 otokseen kuulunutta henkilöä. Lomakkeen sai siten yhteensä 2 952 henkilöä. Heistä 20 ei omistanut enää metsää. Tyhjänä palautettiin 54 lomaketta. Käyttökelpoisia lomakkeita saatiin yhteensä 1 241 ja palautusprosentti oli siten 42.

Lomakkeessa (liite 2) selvitettiin ensiksi metsänomistajan suhtautumista luonnonarvojen tuottamiseen ja suojeluun sekä tiedusteltiin näkemystä luonnonarvojen tuottamistapojen hyväksyttävyydestä ja eri näkökohtien tärkeydestä luonnonarvojen suojelua harkittaessa. Metsänomistajilta tiedusteltiin suhtautumista erilaisiin suojeluratkaisuihin ja niiden ehtoihin, kuten palkkioon tai korvaukseen, sopimuksen kestoon ja käyttörajoituksiin. Suojeluratkaisujen eri osatekijöiden tärkeyttä ja keskinäisiä vaihtosuhteita tutkittiin hypoteettisen valinnan menetelmällä. Valintakysymyksissä käytettiin kuutta erilaista vaihtoehtosarjaa. Lisäksi yksi kysymysosio oli vaihtoehtoinen: kolmestatuhannesta lähetetystä lomakkeesta 1 800:ssa kysyttiin metsänomistuksen tavoitteita asenneväittämien avulla ja 1 200:ssa selvitettiin metsänomistajien kiinnostusta yhteistyöhön lähiseudun metsänomistajien kanssa luonnonarvojen säilyttämisessä. Vastaajan taustatietoina kysyttiin omistussuhdetta tilaan, ikää, sukupuolta, asuinympäristöä, koulutusta, ammattiasemaa ja asuinkuntaa. Vastaajaa pyydettiin täyttämään omat taustatietonsa, vaikkei hän olisikaan tilan omistaja. Lisäksi vastaajaa pyydettiin täyttämään myös tilakohtaiset taustatiedot, joihin kuuluivat mm. tilan pinta-ala ja hallintatapa, asutaanko tilalla, tilan puunmyyntiaktiivisuus, erilaisten metsänhoitotoimenpiteiden toteuttaminen tilalla viimeisen viiden (1998–2002) vuoden aikana sekä onko saman tilan omistajan omistuksessa maata myös muualla, erillään lomakkeessa tarkoitetusta tilasta.

Metsänomistajien ja tilojen taustapiirteitä kuvataan prosenttiosuuksin ja keskiarvoin. Suhtautumista luonnonarvojen suojeluun, näkemystä luonnonarvojen tuottamisen toteutustapojen hyväksyttävyydestä ja suhtautumista suojelusopimusten sisältämiin ehtoihin kuvataan prosenttiosuuksin ja ristiintaulukoinnein. Vastaajilla oli myös mahdollisuus kirjoittaa lomakkeen loppuun kommentteja kyselyyn tai metsien suojeluun liittyvistä asioista. Lisäksi yhteistoimintaosion sisältävissä lomakkeissa metsänomistajia pyydettiin vastaamaan avoimeen kysymykseen kiinnostuksen tai kiinnostumattomuuden syistä yhteistoimintaa kohtaan suojeluasioissa. Avointen vastausten ja kommenttien analyysissä käytettiin kvalitatiivisen

aineiston käsittelyyn tarkoitettua Atlas.ti-ohjelmaa (ks. Turunen ja Ruohomäki 2001, Muhr 1997, Moilanen ja Roponen 1994).

6.1.2 Kyselyyn vastanneiden kuvaus

Kyselyyn vastanneiden metsänomistajien tiloista vajaa viidesosa sijaitsi Etelä-Suomen, kaksi viidesosaa Länsi-Suomen, neljäsosa Itä-Suomen, 12 prosenttia Oulun ja viisi prosenttia Lapin läänissä. Tilojen kokonaispinta-ala oli keskimäärin 55 hehtaaria, metsää tiloilla oli keskimäärin 42 hehtaaria ja peltoa 13 hehtaaria. Tilojen keskimääräinen kokonaispinta-ala oli Pohjois-Suomessa suurempi (88 ha) kuin Etelä-Suomessa (48 ha), kun Pohjois-Suomeen luettiin Oulun ja Lapin läänit. Voimassaoleva metsätaloussuunnitelma oli noin kolmella viidesosalla tiloista, ja puuta oli myynyt lähes kolme neljäsosaa tiloista viimeisen viiden vuoden (1998–2002) aikana.

Hieman yli puolet vastaajista asui tilallaan vakinaisesti. Noin neljänneksellä tiloista ei asuttu lainkaan ja 14 prosentilla tiloista asuttiin vain loma-aikana. Yli neljä viidesosaa omisti tilan itse tai yhdessä puolison tai lasten kanssa. Vastaajista kolme viidesosaa asui haja-asutusalueella, viidesosa taajamissa tai alle 20 000 asukkaan kaupungeissa, 13 prosenttia 20 000–100 000 asukkaan kaupungeissa ja seitsemän prosenttia yli 100 000 asukkaan kaupungeissa. Lähes puolet vastaajista oli perus- tai kansakoulun käyneitä, ammattikoulupohjaisen koulutuksen omaavia oli noin neljäsosa, ylioppilaita kolme prosenttia ja noin neljäsosa korkeammin koulutettuja. Yli puolella vastaajista (55 %) ei ollut minkäänlaista metsäalan koulutusta. Noin kaksi viidesosaa oli suorittanut metsäaiheisia kursseja tai osallistunut muuhun koulutukseen, joka sisälsi metsäaiheisia opintoja. Metsäalan tutkinto oli viidellä prosentilla vastaajista. Metsänomistajien keski-ikä oli 58 vuotta (taulukko 15). Melko korkean keski-iän vuoksi suurin ammattiryhmä oli eläkeläiset. Palkansaajia vastaajista oli hieman yli neljäsosa ja maatai metsätalousyrittäjiä vajaa neljännes. Noin neljä viidesosaa vastaajista oli miehiä. Sukupuoli-, ikä-, asuinpaikka- ja ammattijakauma vastasivat hyvin aikaisemmissa yksityismetsänomistajatutkimuksissa saatuja tuloksia (Karppinen ym. 2002).

Katotutkimus toteutettiin puhelinhaastatteluna marraskuussa 2003 sadalle otokseen kuuluneelle, mutta vastaamatta jättäneelle metsänomistajalle. Katotutkimuksen perusteella vastaamatta jättäneet eivät merkittävästi poikenneet vastanneista (taulukko 15). Vastaamatta jättäneistä hieman suurempi osa kuin vastanneista oli sitä mieltä, että suojelua yksityismetsissä tulisi lisätä nykyisestä. Noin neljäsosa vastaamatta jättäneistä ilmoitti omaavansa metsälakikohteen, kun vastanneilla vastaava luku oli 15 prosenttia. Vastaamatta jättäneet olivat vastanneita useammin myyneet alueita valtion suojeluohjelmiin, mutta heidän maitaan oli harvemmin varattuna suojeluohjelmiin. Omaehtoinen suojelu oli vastaamatta jättäneiden ryhmässä harvinaisempaa kuin vastanneilla: vain 11 prosenttia ilmoitti suojelleensa omaehtoisesti, kun vastanneilla vastaava luku oli 37 prosenttia. Luonnonarvot erityisesti huomioon ottava metsien käsittely oli kummallakin ryhmällä yleisin omaehtoisen suojelun muoto.

Vastaamatta jättäneiden tilat olivat useammin perheiden ja harvemmin yhtymien omistuksessa kuin vastanneiden ja heidän ammattiasemansa oli useammin maa- tai metsätalousyrittäjä. Yhtenä syynä maa- ja metsätalousyrittäjien keskimääräistä alhaisempaan vastausaktiivisuuteen voi olla kyselyn muistutuskierrosten ajoittuminen toukokuulle, jolloin peltotyöt olivat kiireisimmillään. Katokyselyyn vastanneissa naisten osuus oli suurempi kuin varsinaiseen tutkimukseen osallistuneissa. Lisäksi katokyselyyn vastanneet olivat tutkimukseen vastanneita useammin tilan omistajan puolisoita eivätkä tilan omistajia. Vastaamatta jättäneiden tiloilla oli metsää ja myös peltoa hieman enemmän kuin vastanneilla. Keski-ikä oli kummassakin ryhmässä sama. Puhelinhaas-

Taulukko 15. Postikyselyyn vastanneiden ja vastaamatta jättäneiden sekä Karppisen ym. (2002) yksityismetsänomistajatutkimuksen vastaajien taustapiirteiden vertailu. Vastaamatta jättäneiden tiedot perustuvat puhelinhaastatteluun.

	Vastanneet	Vastaamatta jättäneet	Karppinen ym. 2002
Keskimääräinen metsäala (ha)	42	45	37
Keskimääräinen peltoala (ha)	13	20	13
Keski-ikä (vuotta)	58	58	57
		prosenttiosuus	
Tilan hallintatapa			
Perheomistus	87	92	75
Yhtymä	6	2	11
Perikunta	7	6	14
Vastaajan asema			
Omistaja	85	75	
Omistajan puoliso	3	12	
Muu perheenjäsen	2	6	
Perikunnan tai yhtymän jäsen	9	7	
Muu	1	0	
Ammattiasema			
Palkansaaja	28	22	30
Maa- tai metsätalousyrittäjä	22	30	22
Muu itsenäinen yrittäjä	5	9	6
Eläkeläinen	41	36	37
Muu	4	3	5
Sukupuoli			
Nainen	21	38	24
Mies	79	62	76
Havaintojen määrä	1241	100	4819

tattelussa tiedusteltiin myös vastaamattomuuden syytä. Yli kaksi viidesosaa ilmoitti syyksi sen, etteivät kirjalliset kyselyt kiinnosta ja joka viides ilmoitti syyksi iäkkyyden tai sen, ettei jaksa vastata. Kolmanneksi yleisin vastaamatta jättämisen syy oli se, ettei aihe kiinnosta. Neljänneksi yleisimmin lomaketta ei palautettu siksi, että suhtauduttiin kielteisesti suojeluun. Alle kymmenesosa vastaajista ilmoitti syyksi epäluulon kyselytutkimuksen käyttötarkoitusta ja tietojen luovuttamista kohtaan.

6.1.3 Metsänomistuksen tavoitteet ja metsänomistajien ryhmittely

Metsänomistukselle asetettuja tavoitteita selvitettiin pyytämällä metsänomistajia arvioimaan yhteensä 22:n kuuteen eri osa-alueeseen kuuluvan tavoitteen merkitystä metsänomistukselleen. Samaa tai lähes samanlaista asennepatteristoa on käytetty myös muissa metsänomistajiin kohdistuvissa kyselytutkimuksissa (esim. Karppinen 2000, Hänninen ym. 2001).

Virkistykseen ja vapaa-aikaan liittyvät tavoiteväittämät koskivat metsää vapaa-ajanvietto-, asumis- ja harrastusympäristönä sekä sen tarjoamia marjastus-, sienestys- ja metsästysmahdollisuuksia. Lisäksi tiedusteltiin metsän merkitystä metsätyömahdollisuuden antajana. *Puuntuotantoon ja puunmyyntituloihin* liittyen tiedusteltiin metsän tuomien säännöllisten puunmyyntitulojen ja työtulojen tärkeyttä, metsän roolia hankintojen rahoituslähteenä sekä kotitarvepuun saannin merkitystä. *Metsäluontoon ja maisemaan* liittyen metsänomistajia pyydettiin arvioimaan monimuotoisuuden vaalimisen, luonnonsuojelun ja metsän tuottamien kauneuselämysten tärkeyttä. *Taloudelliseen turvallisuuteen* liittyvät tavoitteet koskivat metsäomaisuuden antamia luotonsaantimahdollisuuksia, turvaa vanhuuden tai poikkeustilanteiden varalle, arviota metsän tärkeydes-

tä inflaatiolta suojattuna omaisuutena sekä perintönä seuraavalle sukupolvelle. *Metsän tunnearvoihin* kuuluvia tavoitteita selvitettiin kysymällä metsän merkitystä hiljentymis- ja mietiskelypaikkana, metsän merkitystä yhdyssiteenä kotiseutuun sekä metsänomistamisen itseisarvoa. Lisäksi metsänomistajia pyydettiin arvioimaan metsän merkitystä *sijoituskohteena* sekä arvioimaan tonttien ja huvilapalstojen arvonnousun merkitystä.

Metsänomistajien vastauksissa korostui metsässä tehtävän työn ja virkistyksen arvostus. Neljä viidesosaa metsänomistajista piti mahdollisuutta kotitarvepuiden hankkimiseen ja yli kolme neljäsosaa mahdollisuutta metsätyön tekemiseen tärkeänä tavoitteena omalle metsänomistukselleen. Metsää osana asuinympäristöä sekä metsän tarjoamia virkistyskäyttömahdollisuuksia, kuten marjastusta, sienestystä ja ulkoilumahdollisuuksia sekä metsänomistuksen itseisarvoa ja metsäomaisuuden siirtämistä perintönä pidettiin useammin tärkeänä tavoitteena metsänomistukselle kuin metsän varsinaista taloudellista tuottoa.

Tavoitteet tiivistettiin faktorianalyysillä kolmeen faktoriin: virkistys ja luonnonsuojelu, taloudellinen turvallisuus sekä säännölliset puunmyynti- ja työtulot (taulukko 16). Faktoriin *virkistyskäyttö ja luonnonsuojelu* latautuivat erityisesti metsäluontoon liittyvät tavoitteet. Virkistyskäyttö, kauneuselämykset, hiljentyminen ja monimuotoisuuden vaaliminen, mutta myös metsäluonnon aktiivisempaan käyttöön viittaavat tavoitteet, kuten metsän tarjoamat metsätyö- ja kotitarvepuun hankkimismahdollisuudet sekä sienestys ja marjastus, latautuivat faktorilla vahvasti.

Toiseen faktoriin latautuivat *taloudellista turvallisuutta* korostavat tekijät, kuten metsäomaisuuden tarjoama taloudellinen turva vanhuuden tai poikkeustilanteiden varalle, metsäomaisuus inflaatiolta suojattuna va-

Taulukko 16. Metsänomistuksen tavoitteita koskevien väittämien faktorianalyysiratkaisu (Maximum likelihood, Varimax-rotatointi, n = 718, itseisarvoltaan alle 0,20 lataukset jätetty merkitsemättä).

Tavoite	Virkistyskäyttö ja luonnonsuojelu	Taloudellinen turvallisuus	Säännölliset puunmyynti- ja työtulot
Ulkoilumahdollisuus	0,773		
Kauneuselämykset	0,767		
Monimuotoisuus	0,742		
Hiljentyminen	0,721	0,283	
Marjastus, sienestys	0,676		
Asuinympäristö	0,654		
Luonnonsuojelu	0,636		
Yhteys kotiseutuun	0,526	0,365	
Metsätyömahdollisuus	0,466		0,343
Kotitarvepuu	0,410		0,302
Metsästysmahdollisuus	0,286		0,213
Vanhuuden turva		0,816	0,267
Poikkeustilanteet		0,784	
Inflaatiosuoja		0,735	
Luotonsaannin turva		0,688	0,307
Perintö	0,228	0,556	
Sijoituskohde		0,546	
Omistuksen itseisarvo	0,386	0,430	
Tonttien/mökkipalstojen arvonnousu		0,323	
Säännölliset myyntitulot		0,447	0,635
Työtulot		0,373	0,630
Suuret hankinnat		0,518	0,563
Ominaisarvo	4,607	4,127	1,729
Selitysosuus %	20,9	18,8	7,9

Taulukko 17. Metsänomistajien tavoiteryhmät (K-means clustering).

Tavoiteryhmä	n	Faktoripistemuuttujan keskiarvo (keskihajonta)		
		Virkistyskäyttö ja luonnonsuojelu	Taloudellinen turvallisuus	Säännölliset puunmyynti- ja työtulot
I Monitavoitteiset	298	0,475 (0,470)	0,515 (0,575)	0,474 (0,573)
II Virkistyskäyttäjät	171	0,641 (0,542)	-0,598 (0,822)	-0,804 (0,596)
III Taloudellista turvaa korostavat	105	-1,182 (0,743)	0,725 (0,589)	-0,265 (0,863)
IV Metsätulojen merkitystä korostavat	144	-0,882 (0,711)	-0,883 (0,639)	0,165 (0,721)
F-testisuure		384,807	238,172	145,074
P-arvo <		0,000	0,000	0,000

rallisuutena ja metsäomaisuuden tarjoamat luotonsaantimahdollisuudet. Vahvasti latautuivat myös metsäomaisuus sijoituskohteena sekä perintönä omaisille ja metsäomaisuus suurten hankintojen rahoituslähteenä.

Säännöllisiä puunmyynti- ja työtuloja korostavat tavoitteet muodostivat kolmannen faktorin. Tähän faktoriin latautuvat vahvasti puunmyyntitulot, työtulot ja metsäomaisuuden tärkeys suurten hankintojen rahoituslähteenä.

Faktorianalyysissä löydettyjen tavoiteulottuvuuksien perusteella metsänomistajat voidaan ryhmittelyanalyysin avulla luokitella tavoitteiltaan erilaisiin ryhmiin. Aiemmissa tutkimuksissa (Karppinen 1992, 2000, Karppinen ym. 2002) metsänomistajat on luokiteltu neljään ryhmään metsänomistuksen tavoitteiden perusteella. Myös tässä tutkimuksessa löydettiin em. kolmen tavoiteulottuvuuden suhteen neljä metsänomistajaryhmää (taulukko 17).

Ensimmäinen ryhmä koostui metsänomistajista, joille kaikki kolme tavoiteulottuvuutta olivat tärkeitä. *Monitavoitteisille* olivat tärkeitä metsän virkistyskäyttö- ja luonnonsuojeluarvot, mutta myös metsästä saatavat säännölliset tulot ja taloudellinen turvallisuus. *Virkistyskäyttäjät* painottivat erityisesti metsän suomia ulkoilu- ja harrastusmahdollisuuksia sekä luonnonsuojelu- ja maisemanäkökohtia. *Taloudellista turvaa* korostaville oli tärkeää metsäomaisuuden tuoma taloudellinen turvallisuus sekä metsän merkitys sijoituskohteena ja luotonsaannin takaajana. *Metsätulojen* merkitystä painottavien ryhmässä tärkeänä pidettiin säännöllisiä puunmyyntituloja ja työtuloja sekä metsän roolia suurten hankintojen rahoituslähteenä. Saatu ryhmittely vastasi melko tarkoin aikaisemmissa tutkimuksissa havaittua (Karppinen 1992, 2000, Karppinen ym. 2002). Ryhmittelyä käytettiin metsänomistajien taustapiirteitten tavoin ristiintaulukoinneissa luokittelijana. Vastaajista kaksi viidesosaa kuului monitavoitteisten ryhmään, neljäsosa virkistyskäyttäjiin, viidesosa metsätulojen merkitystä korostaviin ja 15 prosenttia taloudellista turvaa korostaviin (kuva 10).

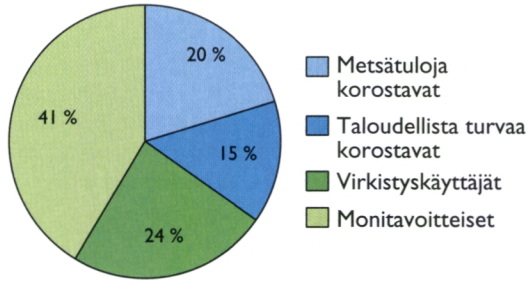

Kuva 10. Metsänomistajien jakautuminen tavoitteiltaan erilaisiin ryhmiin (n=718, % metsänomistajista).

Ryhmien jakauma oli hyvin samantyyppinen kuin Karppisen ym. (2002) yksityismetsänomistajatutkimuksessa.

6.2 Metsänomistajien suhtautuminen luonnonarvojen tuottamiseen ja suojeluun

6.2.1 Metsänomistajien käsitykset yksityismetsien suojelutilanteesta

Metsänomistajien yleistä suhtautumista yksityismetsien suojeluun selvitettiin aluksi kysymällä vastaajan mielipidettä yksityismetsien luonnonarvojen suojelun nykytilasta ja kehittämistarpeesta. Lähes kaksi kolmasosaa vastaajista (63 prosenttia) piti nykyistä suojelutasoa sopivana (kuva 11). Lisäksi huomattavan moni eli runsas viidesosa vastaajista katsoi, että metsiä on suojeltu jo liikaakin. Kaikkiaan hyvin selvä enemmistö metsänomistajista (86 prosenttia vastaajista) katsoi siis, ettei yksityismaiden suojelua olisi tarpeen ainakaan lisätä nykyisestä. Suojelun lisäämistä nykyisestä kannatti noin seitsemän prosenttia vastaajista, ja 6–7 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa asiaan.

On huomattava, että kyselyä tehtäessä METSO-ohjelma ei ollut vielä varsinaisesti käynnistynyt eivätkä uudet sopimuspohjaiset keinot siten olleet vielä yleisesti tunnettuja. Kysymys oli myös kyselyssä ensimmäisenä ja viittasi yksityismetsien suojeluun yleisesti toteutustapoja erittelemättä. On siksi ilmeistä, että suojelu on ymmärretty perinteisenä, ensisijaisesti maanhankinnalla toteutettavana suojeluna. Lisäsuojelun vähäinen kannatus ei siten välttämättä merkitse torjuvaa suhtautumista monimuotoisuuden turvaamiseen sinänsä vaan nimenomaan perinteisen suojelun lisäämiseen yksityismailla. Kuten tuonnempana käy ilmi, joustavammat ratkaisut monimuotoisuuden turvaamiseksi hyväksyttiin selvästi yleisemmin. Lähes kolmasosa vastaajista mm. valitsi nykytilanteen (ei lisäsuojelua) ja erilaisten suojelusopimusten väliltä aina suojeluvaihtoehdon, ja monet metsänomistajat olivat myös suojelleet tilansa luontoarvoja täysin omaehtoisesti.

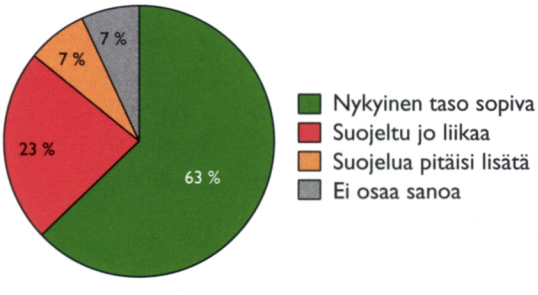

Kuva 11. Metsänomistajien mielipiteet yksityismetsien suojelun nykytilasta ja tarpeesta (% metsänomistajista).

Suojelutilannetta koskevien mielipiteiden yhteyttä metsänomistajien taustatekijöihin tarkasteltiin suuntaa-antavasti ristiintaulukoimalla. Lisäsuojelua kannattivat merkitsevästi keskimääräistä useammin korkeakoulututkinnon suorittaneet ja ylioppilaat, metsäalan tutkinnon suorittaneet sekä ne, jotka eivät olleet myyneet puuta viimeisten viiden vuoden aikana. Myös nuoret ja keski-ikäiset sekä pienten (etenkin metsäpinta-alaltaan alle 20 ha) tilojen omistajat kannattivat lisäsuojelua keskimääräistä yleisemmin, vanhin ikäluokka (yli 60-vuotiaat) sekä suurten, yli 100 hehtaarin tilojen omistajat taas harvemmin. Ammattiasemaltaan palkansaajiin kuuluvat omistajat kannattivat lisäsuojelua useammin, maa- ja metsätalousyrittäjät sekä eläkeläiset harvemmin. Suhtautuminen suojelun nykyiseen määrään vaihteli myös omistajan metsänomistukselle asettamien tavoitteiden mukaan: metsien suojelun lisäämistä kannattavia oli eniten ns. virkistyskäyttäjien ryhmässä ja vähiten metsätulojen merkitystä korostavissa. Nykyisen asuinympäristön (haja-asutusalue tai kaupunki), asuinläänin, tilan sijaintiläänin, tilalla asumisen ja peltopinta-alan mukaan mielipiteissä ei sen sijaan ollut merkitseviä eroja.

Vanhassa metsässä aluskasvillisuus on erittäin niukkaa. Lahopuuta esiintyy runsaasti, mikä onkin monen erikoistuneen lajiryhmän elinehto. Vanhojen metsien tyypilliseen lajistoon kuuluu suuri joukko lahopuusta riippuvaisia lajeja, erityisesti kääpiä ja muita lahottajasieniä sekä kovakuoriaisia ja muita hyönteisiä. Myös tikkoja ja kolopesijälintuja on runsaasti.

Kansa- tai peruskoulun käyneet ja ylioppilaat katsoivat hieman keskimääräistä useammin, korkeakoulututkinnon suorittaneet taas selvästi harvemmin, että metsiä on suojeltu jo liikaakin. Tämän näkemyksen – samoin kuin toisaalta lisäsuojelun – kannattajia oli keskimääräistä enemmän myös metsäalan tutkinnon suorittaneissa, joiden mielipiteet näyttävät siten muita selvemmin jakautuneilta. Suurten metsälöiden omistajat sekä maa- ja metsätalousyrittäjät katsoivat selvästi useammin, pienten metsälöiden omistajat sekä palkansaajat ja työelämän ulkopuolella olevat harvemmin, että metsiä on suojeltu liikaa.

6.2.2 Vapaaehtoisen suojelun yleisyys nykyisellään

Taustaksi myöhemmille tarkasteluille selvitettiin metsänomistajien omakohtaista kokemusta suojelusta sekä vapaaehtoisen suojelun tämänhetkistä laajuutta. Tätä varten tiedusteltiin, oliko joitain osia tilan metsistä

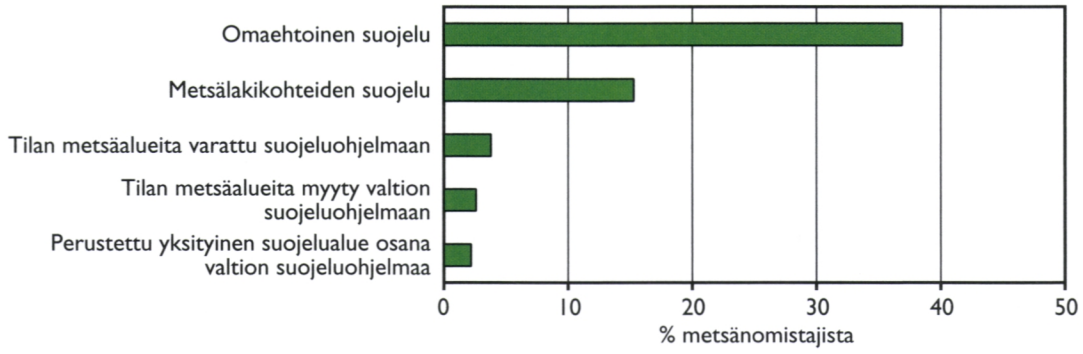

Kuva 12. Toteutuneen suojelun ilmoitettu yleisyys suojelutavoittain oman tilan metsissä (% metsänomistajista).

jo suojeltu esim. valtion suojeluohjelmien osana tai omaehtoisesti, metsänomistajan omasta aloitteesta. Pienialaisia ns. metsälakikohteita oli suojeltu noin 15 prosentilla tiloista (kuva 12). Valtion suojeluohjelmien osaksi myytyjä tai varattuja tai yksityiseksi suojelualueeksi muodostettuja tilan osia oli kutakin 2–4 prosentilla vastanneista. Vastauksissa oli varsin paljon puuttuvia tietoja (16–26 %), mikä saattaa kertoa suojeluun liittyvien asioiden ja käsitteiden epäselvyydestä vastaajille.

Runsas kolmasosa metsänomistajista (37 % vastaajista) ilmoitti suojelleensa tilansa luonnonarvoja omaehtoisesti. Myös tässä puuttuvia vastauksia oli lähes 19 prosenttia. Omaehtoinen suojelu tarkoitti useimmissa tapauksissa luonnonarvot erityisesti huomioon ottavaa metsien käsittelyä, jonka mainitsi kolme neljästä omaehtoisesti suojelleesta. Varsin usein (29 % omaehtoisesti suojelleista) oli myös jätetty osia tilan metsistä omalla päätöksellä kokonaan metsänhoitotoimien ulkopuolelle. Määräaikaiset suojelusopimukset ja oma-aloitteinen yksityisten suojelualueiden perustaminen mainittiin parissa prosentissa vastauksista.

6.3 Suojeluratkaisujen hyväksyttävyys omalla tilalla

Luonnonarvoja voidaan suojella ja tuottaa monin erilaisin toteutustavoin ja ratkaisuin. Suojelu voidaan toteuttaa joko sitovan sopimuksen perusteella tai ilman sopimusta. Metsäalueita voidaan rauhoittaa määräajaksi tai pysyvästi, ja rauhoitukseen voi sisältyä erivahvuisia käyttörajoituksia. Suojelusopimuksen ehdoissa voidaan sopia korvauksesta, joka voi olla rahallinen palkkio tai vaihto vastaavaan metsäpalstaan. Luonnonsuojelullisesti arvokas kohde voidaan myös myydä valtiolle suojelualueeksi.

Vastaajilta kysyttiin, kuinka hyväksyttävinä he periaatteessa pitäisivät erilaisia luonnonarvojen tuottamiseen tähtääviä toimenpiteitä omalla tilallaan. On huomattava, että kysymys oli suojeluratkaisujen hyväksyttävyydestä periaatteellisella tasolla, eikä kysymystä ollut suoraan sidottu siihen, onko tilalla luonnonarvoja. Suurimmassa osassa kysyttiin toimenpiteiden hyväksyttävyyttä sekä ilman palkkiota tai korvausta (ja sitovaa sopimusta) että palkkiota tai korvausta vastaan (sitovan sopimuksen perusteella).[5] Hyväksyttävyyttä mitattiin luokituk-

[5] Kyselylomakkeessa käytettiin pääasiassa termiä 'korvaus'. Tulosten esittelyssä käytetään viimeaikaista keskustelua vastaavaa termiä 'palkkio' esim. luonnonarvokaupan ja yleensä vapaaehtoisten sopimusten yhteydessä.

sella hyväksyttävä – ei hyväksyttävä. Kolmantena vaihtoehtona oli en osaa sanoa.

6.3.1 Suojelu palkkiota tai korvausta vastaan

Metsänomistajat suhtautuivat palkkion sisältäviin suojeluratkaisuihin huomattavasti myönteisemmin kuin suojeluun ilman palkkiota. Oman tilan kohdalla hyväksyttävimpänä suojeluratkaisuna pidettiin tilan suojelullisesti arvokkaiden *metsäalueiden määräaikaista rauhoittamista* palkkiota vastaan sopimuksella, jonka rauettua käyttöoikeus palautuu omistajalle (kuva 13). Tätä suojeluratkaisua piti hyväksyttävänä lähes kaksi kolmasosaa vastaajista. Myönteisesti suhtautuivat muita useammin miehet, iältään 40–59-vuotiaat ja perus- tai kansakoulun käyneitä korkeammin koulutetut metsänomistajat.

Suojelullisesti arvokkaiden, *yksittäisten pienialaisten luontokohteiden käsittelemättä jättämistä tai ylläpitämistä* talousmetsässä palkkion sisältävän sitovan sopimuksen perusteella piti hyväksyttävänä 57 prosenttia vastaajista (kuva 13). Tällaisen suojeluratkaisun hyväksyivät useammin miehet, alle 60-vuotiaat, perus- tai kansakoulun suorittaneita korkeammin koulutetut ja jonkinlaista metsäalan koulutusta omaavat. Keskimääräistä kielteisemmin tähän suojeluratkaisuun suhtautuivat yli 60-vuotiaat, eläkeläiset ja vain perus- tai kansakoulun käyneet metsänomistajat.

Luonnonarvojen tuottamisen tilan talousmetsissä palkkiota vastaan *luonnonhoitosuunnitelman* ja sitovan sopimuksen mukaisesti hyväksyisi noin puolet vastaajista (kuva 13). Tämän ratkaisun hyväksyisivät muita useammin palkansaajat ja yrittäjät, korkeakoulututkinnon suorittaneet sekä ylioppilaat. Keskimääräistä negatiivisemmin suhtautuivat yli 60-vuotiaat, vain perus- tai kansakoulun käyneet ja eläkeläiset.

Yksityisen suojelualueen perustamisen eli tilan suojelullisesti arvokkaiden metsäalueiden pysyvän rauhoituksen korvausta vastaan siten, että maapohja säilyy metsänomistajan omistuksessa, koki hyväksyttävänä 45 prosenttia vastaajista (kuva 13). Alle 60-vuotiaat suhtautuivat yksityisen suojelualueen perustamiseen muita myönteisemmin. Kielteisemmin suhtautuivat eläkeläiset.

Suojeltavan metsäalueen *vaihdon toiseen vastaavaan metsäpalstaan* hyväksyisi 56 prosenttia vastaajista (kuva 13). Vaihdon

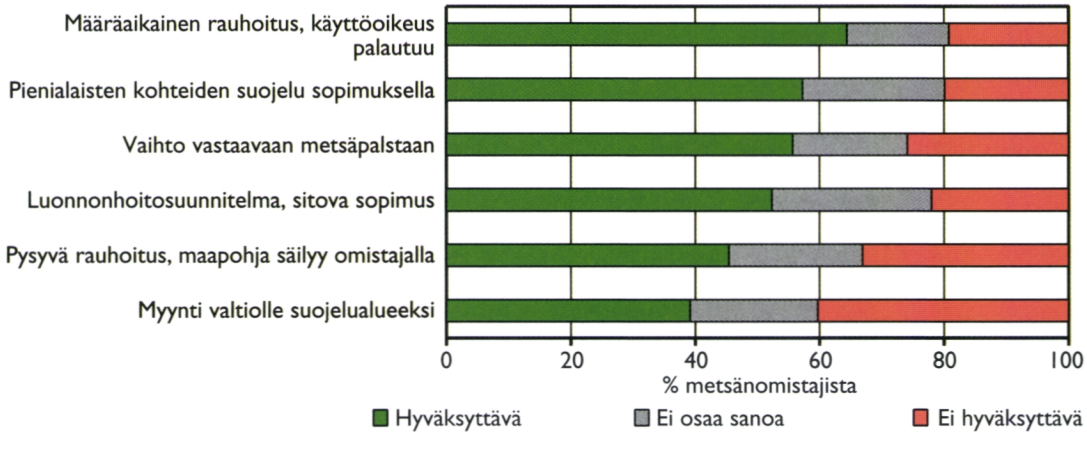

Kuva 13. Erilaisten palkkion tai korvauksen sisältävien suojeluratkaisujen hyväksyttävyys omalla tilalla (% metsänomistajista).

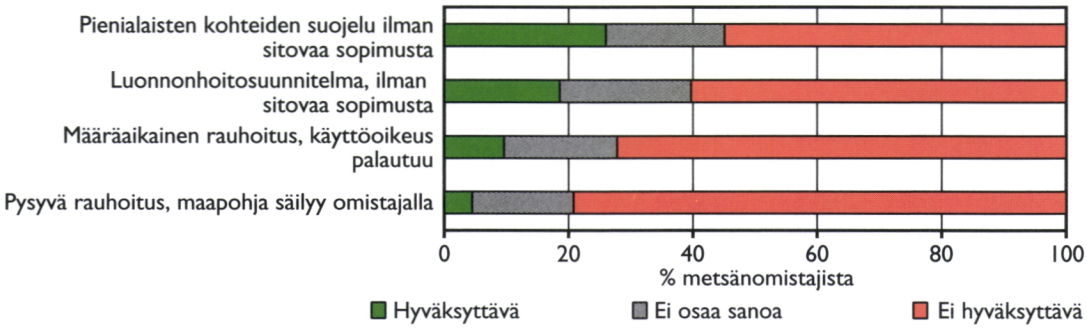

Kuva 14. Erilaisten ilman palkkiota tai korvausta toteutettavien suojeluratkaisujen hyväksyttävyys omalla tilalla (% metsänomistajista).

hyväksyivät muita useammin miehet, metsänhoidollisesti aktiivisen tilan omistajat, ammattikoulun tai opisto- tai ammattikorkeakoulun käyneet, metsäalan koulutusta omaavat, alle 60-vuotiaat, maanviljelijät ja yrittäjät ja metsäpinta-alaltaan vähintään 100 hehtaarin ja peltopinta-alaltaan vähintään 20 hehtaarin kokoisten tilojen omistajat. Kielteisemmin suhtautuivat eläkeläiset, yli 60-vuotiaat ja perikuntamuotoisten metsälöiden omistajat.

Noin kaksi viidesosaa metsänomistajista piti hyväksyttävänä suojelullisesti arvokkaan alueen *myyntiä valtiolle.* Toisaalta yhtä moni myös vastusti tätä suojelukeinoa (kuva 13). Myönteisemmin tähän suojeluratkaisuun suhtautuivat alle 60-vuotiaat, yrittäjät, ylemmät toimihenkilöt ja kansa- tai peruskoulun käyneitä korkeammin koulutetut.

Naisten osuus en osaa sanoa -vastauksista oli miehiä suurempi. Yleisesti ottaen myönteisemmin palkkion tai korvauksen sisältäviin suojeluratkaisuihin suhtautuivat alle 60-vuotiaat, korkeammin koulutetut ja miehet. Sen sijaan yli 60-vuotiaat, eläkeläiset ja perus- tai kansakoulupohjaisen koulutuksen saaneet suhtautuivat ylipäänsä kielteisemmin. Metsänomistuksen tavoiteryhmät eivät juuri muodostaneet eroja suhtautumisessa palkkion tai korvauksen sisältäviin suojeluratkaisuihin.

6.3.2 Suojelu ilman palkkiota tai korvausta

Metsänomistajat eivät pitäneet suojelua ilman palkkiota tai korvausta lähellekään yhtä hyväksyttävänä kuin palkkion tai korvauksen sisältäviä suojeluratkaisuja. Kuitenkin osa vastaajista olisi valmis hyväksymään suojelun myös ilman palkkiota. Ilman palkkiota toteutettavista ehdotetuista suojeluratkaisuista hyväksyttävimpänä pidettiin suojelullisesti arvokkaan, *yksittäisen pienialaisen kohteen*, kuten harvinaisen luontotyypin tai tietyn lajin elinpaikan, *käsittelemättä jättämistä tai ylläpitämistä* talousmetsässä ilman sitovaa sopimusta (kuva 14). Tämän hyväksyisi noin neljäsosa vastaajista. Koulutukseltaan ylioppilaat hyväksyivät keskimääräistä useammin suojelullisesti arvokkaiden yksittäisten pienialaisten metsäkohteiden käsittelemättä jättämisen tai ylläpitämisen talousmetsissä. Keskimääräistä negatiivisemmin suhtautuivat 40–59-vuotiaat ja metsäalan koulutusta omaavat.

Vajaa viidesosa vastaajista oli valmis hyväksymään luonnonarvojen tuottamisen tilan talousmetsissä *luonnonhoitosuunnitelman* mukaisesti ilman palkkiota ja sitovaa sopimusta (kuva 14). Tähän suojeluratkaisuun suhtautuivat keskimääräistä myönteisemmin alle 40-vuotiaat ja korkeammin koulutetut sekä monitavoitteisten ja virkistyskäyttäjien tavoite-

ryhmiin kuuluvat metsänomistajat, kielteisemmin taas 40–59-vuotiaat, miehet ja metsäalan tutkinnon suorittaneet.

Tilan suojelullisesti arvokkaiden metsäalueiden *määräaikaisen rauhoituksen* ilman palkkiota sopimuksella, jonka rauettua käyttöoikeus palautuu omistajalle, hyväksyisi joka kymmenes vastaaja (kuva 14). Tämän suojeluratkaisun hyväksyisivät keskimääräistä useammin alle 40-vuotiaat ja yli 60-vuotiaat ja virkistyskäyttäjien tavoiteryhmään kuuluvat metsänomistajat. Kielteisemmin siihen suhtautuivat 40–59-vuotiaat, miehet, metsäalan tutkinnon suorittaneet ja tilaltaan viimeisen viiden vuoden aikana puuta myyneet metsänomistajat.

Yksityisen suojelualueen perustamisen ilman korvausta siten, että maapohja säilyy omistajalla, koki hyväksyttävänä vain viisi prosenttia vastaajista (kuva 14). Puukaupallisesti passiivisen tilan omistajat suhtautuivat muita ryhmiä hieman myönteisemmin pysyvään rauhoitukseen monimuotoisuuden suojelukeinona. Miehet, viimeisen viiden vuoden aikana puuta tilaltaan myyneet sekä taloudellista turvaa korostavien tavoiteryhmään kuuluvat metsänomistajat suhtautuivat muita kielteisemmin tähän suojeluratkaisuun.

Yleisesti ottaen naiset sekä kansa- tai peruskoulupohjaisen koulutuksen saaneet valitsivat miehiä ja pitemmälle koulutettuja useammin ei osaa sanoa -vaihtoehdon ilman palkkiota tai korvausta toteutettavia suojeluratkaisuja koskevissa kysymyksissä. Ylipäätään kielteisemmin tämäntyyppisiin suojeluratkaisuihin suhtautuivat miehet ja 40–59-vuotiaat.

Osalle metsänomistajista oman päätösvallan säilyttäminen oli palkkion saamistakin tärkeämpää punnittaessa suojeluratkaisun hyväksyttävyyttä omalla tilalla. Lähes viidesosa vastaajista, jotka eivät hyväksyneet luonnonarvojen tuottamista luonnonhoitosuunnitelman mukaan tilan talousmetsissä sitovan sopimuksen perusteella palkkiota vastaan, hyväksyisivät tämän suojeluratkaisun omissa metsissään ilman palkkiota ja sitovaa sopimusta. Samalla tavoin tilan suojelullisesti arvokkaiden yksittäisten ja pienialaisten kohteiden käsittelemättä jättämisen tai ylläpitämisen hyväksyisi ilman palkkiota ja sitovaa sopimusta 30 prosenttia niistä metsänomistajista, jotka eivät hyväksyneet tätä suojeluratkaisua palkkion sisältävän sitovan sopimuksen perusteella toteutettuna. Tästä voidaan päätellä, että sitoutuminen suojeluun sopimuksella vähentää suojeluratkaisujen hyväksyttävänä kokemista. Aina sopimukseen perustuvan määräaikaisen ja pysyvän suojeluratkaisun osalta tilanne oli erilainen ja vain muutama prosentti metsänomistajista, jotka eivät hyväksyneet palkkion tai korvauksen sisältävää sitovaa sopimusta, hyväksyisi ratkaisun ilman palkkiota tai korvausta ja sopimusta.

Metsänomistajista 37 prosenttia ilmoitti suojelleensa tilansa luonnonarvoja omaehtoisesti. Omasta aloitteestaan suojelutoimenpiteitä tehneet suhtautuivat erityisesti palkkiottomiin suojeluratkaisuihin muita positiivisemmin. Tilansa luonnonarvoja omaehtoisesti suojelleista metsänomistajista vajaa kolmasosa suhtautui hyväksyvästi luonnonarvojen säilyttämiseen tai lisäämiseen luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti ilman palkkiota ja sitovaa sopimusta, kun taas metsänomistajista, jotka eivät olleet suojelleet omaehtoisesti, vain 12 prosenttia hyväksyisi tämän suojelutavan tilallaan. Oma-aloitteisesti suojelua harjoittaneista 38 prosenttia hyväksyisi myös suojelullisesti arvokkaiden yksittäisten ja pienialaisten kohteiden käsittelemättä jättämisen tai ylläpitämisen ilman palkkiota ja sopimusta. Niistä metsänomistajista, jotka eivät olleet suojelleet omaehtoisesti, vain joka viides suhtautui tähän ratkaisuun hyväksyvästi. Omaehtoisesti suojelleet suhtautuivat hyväksyvämmin myös pienialaisten kohteiden suojelemiseen palkkiota vastaan sekä määräaikaiseen rauhoitukseen ilman palkkiota, joskin ero oli huomattavasti pienempi. Omaehtoisesti suojelleet hyväksyisivät myös pysyvän rauhoituksen korvausta vastaan useammin kuin metsänomistajat, jotka eivät olleet suojelleet omaehtoisesti.

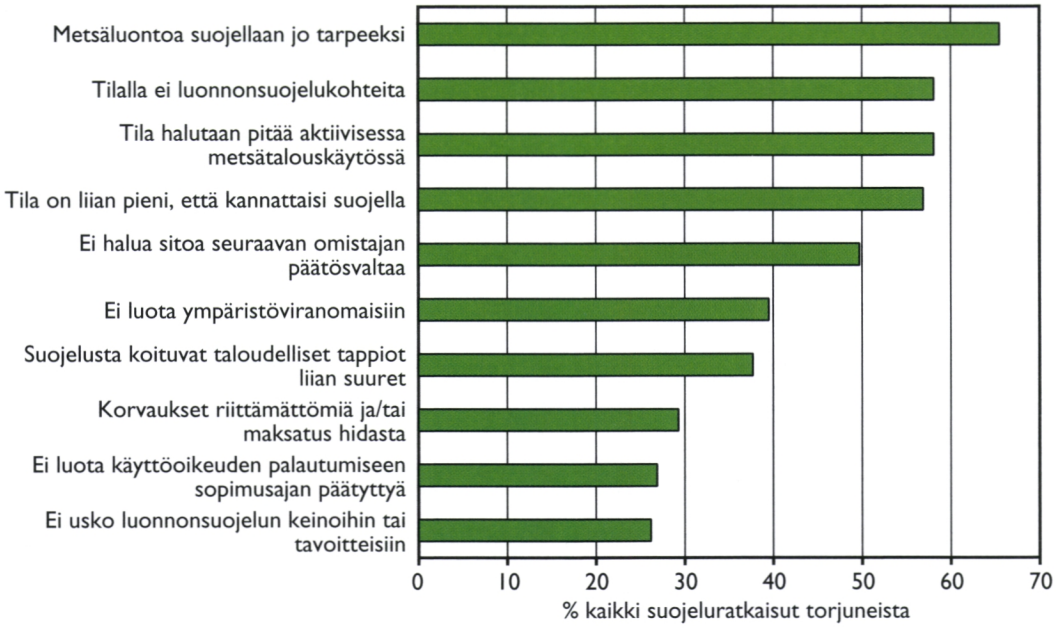

Kuva 15. Suojeluratkaisujen torjumisen syyt (mainintojen yleisyys prosentteina kaikki ratkaisut torjuneista).

6.3.3 Tärkeimmät syyt suojeluratkaisujen torjumiseen

Niiltä metsänomistajilta, jotka eivät pitäneet mitään esitetyistä suojeluratkaisuista hyväksyttävänä omalla tilallaan (noin 15 % vastaajista), tiedusteltiin tärkeimpiä syitä ratkaisujen torjumiseen. Koska vastaajan oli mahdollista valita useampi kohta, prosenttiosuudet eivät summaudu sadaksi.

Yleisin syy torjuvaan suhtautumiseen oli näkemys, että metsäluontoa suojellaan jo nykyisellään tarpeeksi (kuva 15). Tämän perustelun mainitsi kaksi kolmasosaa kaikki suojeluratkaisut torjuneista. Seuraavaksi yleisimmät syyt torjumiseen olivat tilakohtaisia: tilalla ei ole luonnonsuojelullisesti arvokkaita kohteita, tila halutaan pitää aktiivisessa metsätalouskäytössä tai tila on liian pieni, jotta suojelua kannattaisi harkita. Nämä syyt mainitsi useampi kuin joka toinen. Yleinen peruste oli myös se, ettei haluta sitoa tulevan omistajan päätösvaltaa.

Epäusko luonnonsuojelun tavoitteisiin ja keinoihin sinänsä sekä suojelun toteutukseen liittyvät ongelmat – korvausten riittämättömyys ja maksatuksen hitaus tai epäluottamus käyttöoikeuksien palautumiseen sopimuksen jälkeen – olivat suojeluratkaisujen torjumisen syynä selvästi harvemmin (alle 30 %). Taloudelliset tappiot ja epäluottamus ympäristöviranomaisiin tulivat kuitenkin esille suojeluratkaisujen torjumisen syinä varsin usein, lähes 40 prosentilla torjuvasti suhtautuneista.

6.3.4 Perusteet luonnonarvojen suojelulle omalla tilalla

Niiltä metsänomistajilta, jotka pitivät jotain esitetyistä suojeluratkaisuista hyväksyttävänä (noin 85 % vastaajista), kysyttiin miten tärkeinä he pitivät erilaisia luonnonsuojelun perusteluja harkitessaan luonnonarvojen tuottamista tai suojelua omalla tilallaan. Vastaajat arvioivat kunkin näkökohdan tärkeyttä 5-portaisella

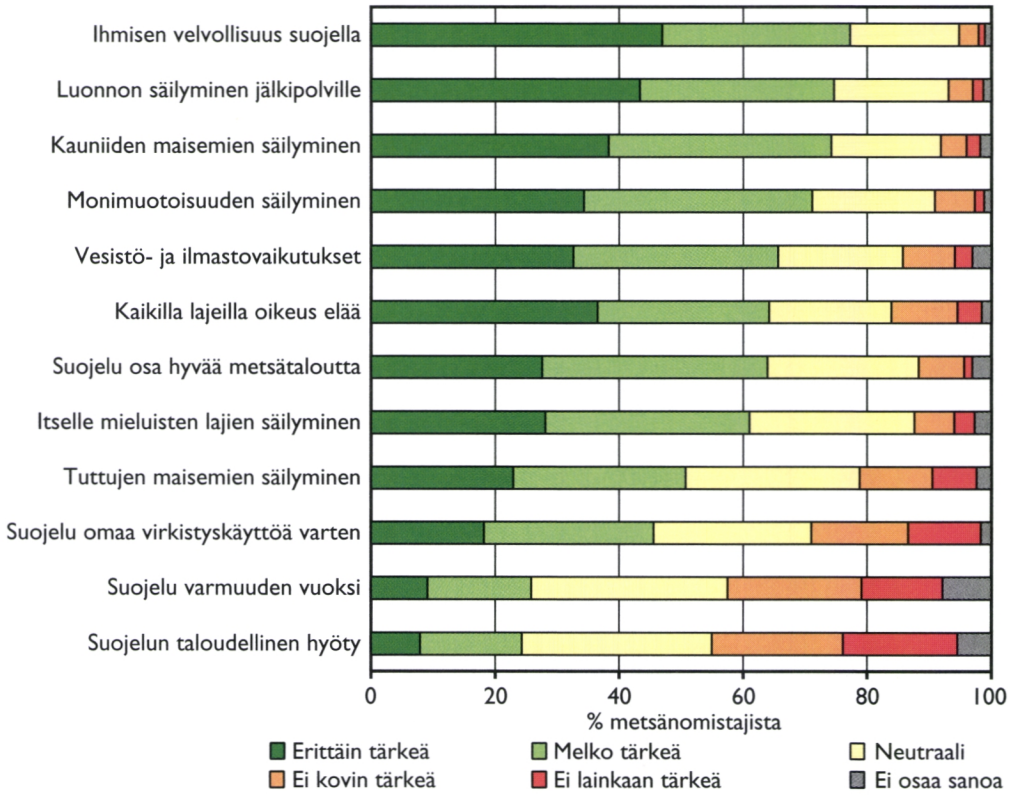

Kuva 16. Eri suojeluperusteiden tärkeys (% jonkin ratkaisun hyväksyneistä metsänomistajista).

asteikolla erittäin tärkeä – ei lainkaan tärkeä. Kuudentena vaihtoehtona oli en osaa sanoa. Tärkeimpinä pidetyiksi tulkittiin erittäin tärkeäksi (5) tai melko tärkeäksi (4) yleisimmin arvioidut näkökohdat.

Tärkeimpänä syynä oman tilan luonnonarvojen suojelulle ja edistämiselle metsänomistajat pitivät ihmisen velvollisuutta suojella luontoa (kuva 16). Runsaat kolme neljäsosaa (77 %) vastaajista piti tätä perustetta erittäin tai melko tärkeänä, erittäin tärkeänäkin lähes joka toinen (47 %). Melkein yhtä usein ylimpiin tärkeysluokkiin luettiin luonnon säilyminen jälkipolville ja kauniiden maisemien säilyminen. Metsänomistajat siis pitivät – omankin tilansa yhteydessä – suojelun tärkeimpinä perusteina eettistä velvollisuutta säilyttää luontoa ja vastuuta luonnon säilymisestä jälkipolville. Myös kolmanneksi tärkeimpänä pidetty maisemien suojelu liitettiin pääasiassa kauniisiin maisemiin yleensä eli julkis- tai yhteishyödykkeenä. 'Yksityisemmät' tutut maisemat koettiin tärkeäksi suojeluperusteeksi paljon harvemmin.

Vähiten tärkeiksi suojeluperusteiksi voidaan tulkita erittäin tärkeäksi tai melko tärkeäksi harvimmin arvioidut näkökohdat. Vähämerkityksisimpiä perusteita olivat näin tulkiten luonnonarvojen tuottamisesta esim. luontomatkailun tai sopimusten kautta ehkä saatava taloudellinen hyöty, suojelu varmuuden vuoksi vielä tuntemattomia hyötyjä ajatellen ja metsän säilyminen luonnontilaisena omaan virkistyskäyttöön. Tämänkin perusteella metsänomistajat liittivät suojelun ennen kaikkea metsien ei-käyttöarvoihin ja julkishyödykkeisiin, ei niinkään nykyisiin tai tuleviin käyttöarvoihin.

6.3.5 Suojeluhalukkuuteen liittyvät taustatekijät

Suojelupolitiikan suunnittelussa on hyödyllistä tietää, miten metsänomistajien halukkuus harkita suojeluratkaisuja omalla tilallaan vaihtelee sosioekonomisten taustatekijöiden mukaan. Toisaalta tilansa luonnonarvoja omaehtoisesti suojelleiden ja toisaalta kaikki suojeluratkaisut omalla tilallaan hylänneiden metsänomistajien taustatekijöitä tarkasteltiin suuntaa-antavasti ristiintaulukoimalla.

Tilansa luonnonarvoja omaehtoisesti suojelleita oli selvästi keskimääräistä enemmän korkeakoulututkinnon suorittaneissa sekä ylioppilaissa, samoin metsäalan tutkinnon suorittaneissa ja metsäaiheisia kursseja käyneissä. Ymmärrettävästi omaehtoinen suojelu oli keskimääräistä yleisempää metsänhoidollisesti aktiivisilla, suurilla (etenkin yli 100 ha) ja harvinaisempaa pienillä (alle 20 ha) tiloilla. Toteutunut suojelu oli suojelumyönteisemmistä asenteista huolimatta naisomistajilla harvinaisempaa kuin miehillä, mikä liittyy osittain myös pienempään tilakokoon.

Omaehtoisen suojelun yleisyys oli yhteydessä myös metsänomistuksen tavoitteisiin. Monitavoitteisten ja virkistyskäyttäjien ryhmiin kuuluvista metsänomistajista yli 40 prosenttia ilmoitti suojelleensa tilan luonnonarvoja omaehtoisesti. Sen sijaan taloudellista turvaa korostavista vajaa kolmasosa ja metsän taloudellista tuottoa korostavista harvempi kuin joka viides (17 %) oli suojellut metsiään omatoimisesti. Suojelun yleisyydessä ei ollut merkitseviä eroja nykyisen asuinympäristön, asuinläänin, tilan sijaintiläänin, tilalla asumisen, puunmyyntien, omistajan iän, peltopinta-alan eikä ammattiaseman suhteen.

Kaikkiin suojelusopimustyyppeihin kielteisesti suhtautuneet metsänomistajat olivat keskimääräistä useammin naisia, eläkeläisiä, iäkkäämpiä, vähemmän koulutettuja sekä pelto- ja metsäpinta-alaltaan pienempien ja metsänhoidollisesti passiivisempien tilojen omistajia kuin jonkin suojeluratkaisun hyväksyttävänä kokevat metsänomistajat. Metsänomistajaryhmä, joka ei hyväksynyt yhtäkään ehdotetuista suojeluratkaisuista, koki myös suojelun nykyisen tason liiallisena useammin kuin jotain suojeluratkaisua hyväksyttävänä pitäneet metsänomistajat.

6.4 Suhtautuminen suojeluratkaisuihin yksityismetsissä yleensä

6.4.1 Suojeluratkaisun hyväksyttävyydelle tärkeimmät tekijät

Metsänomistajia pyydettiin arvioimaan viisiportaisella asteikolla 5 (erittäin tärkeä) – 1 (ei lainkaan tärkeä), kuinka tärkeinä he pitävät tiettyjä näkökohtia suojeluratkaisun hyväksyttävyydelle, kun ajatellaan yksityismetsiä yleensä. Kuudentena vastausvaihtoehtona oli en osaa sanoa. Tärkeimpänä pidetyiksi tulkittiin joko erittäin tärkeäksi (5) tai melko tärkeäksi (4) yleisimmin arvioidut näkökohdat.

Suojeluratkaisun ehtoja ja toteutustapaa kuvaavia tekijöitä piti erittäin tai melko tärkeinä vähintäänkin puolet vastaajista, mutta suojelun tavoitteisiin liittyviä tekijöitä alle puolet vastanneista. Tärkeimpänä yksityismetsiä koskevan suojeluratkaisun hyväksymiseen vaikuttavana tekijänä metsänomistajat pitivät suojeltavan alueen omistusoikeuden ja sitä koskevan päätösvallan säilymistä (kuva 17). Tätä piti erittäin tai melko tärkeänä yli 90 prosenttia vastaajista.

Neljä viidesosaa vastaajista piti korvauksen tai palkkion määrää ja määrittämistapaa ja noin kolme neljäsosaa korvauksen muotoa sekä sopimuksen voimassaoloa, sitovuutta ja pituutta tärkeinä tekijöinä suojeluratkaisun hyväksymiselle. Muut sopimusehdot, kuten käyttörajoitusten voimakkuus, sopimuksen jatkamismenettely ja maksujen ajallinen jaksotus, olivat tärkeitä noin kahdelle kolmasosalle vastaajista. Sitä, kuka tekee aloitteen

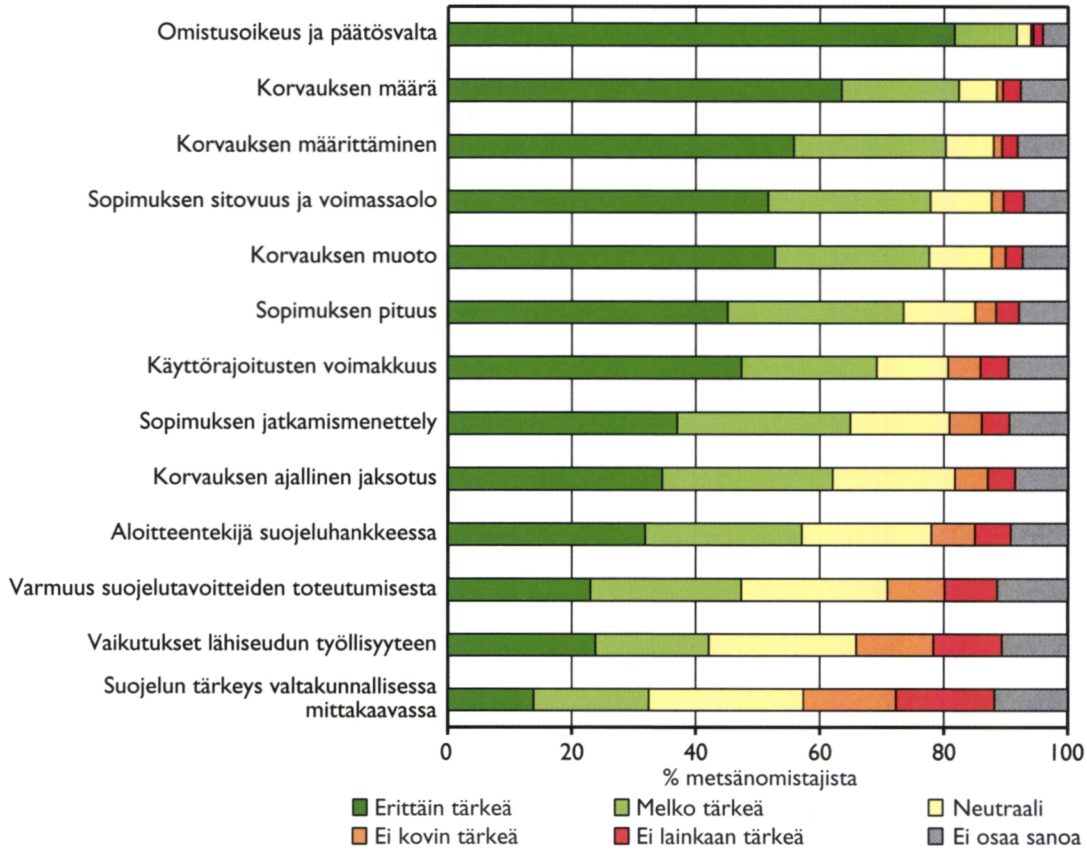

Kuva 17. Eri tekijöiden tärkeys suojeluratkaisun hyväksyttävyydelle (% metsänomistajista).

suojelusopimuksesta, piti tärkeänä vajaa kolme viidesosaa metsänomistajista. Varmuutta suojelutavoitteiden toteuttamisesta, suojelun vaikutuksia lähiseudun työllisyyteen sekä suojelun tärkeyttä valtakunnallisessa mittakaavassa pidettiin suojeluratkaisun hyväksymisen kannalta selvästi vähemmän tärkeinä kuin ehtoihin liittyviä tekijöitä.

6.4.2 Suojelusopimuksen hyväksyttävyys osatekijöittäin

Suojeluratkaisun suunnittelu ja toteutus alkaa siitä, että jokin osapuoli tekee aloitteen kohteen suojelusta. Aloitteen voi tehdä joko metsänomistaja itse tai jokin viranomaistaho. Aiemman tutkimuksen mukaan metsänomistajille on tärkeää kenen aloitteesta sopimusneuvottelu käynnistyy (Riikka Paloniemi, Helsingin yliopisto, suull.). Suojelusopimuksessa määritellään vaikutukset kohteen omistusoikeuteen ja sitä koskevaan päätöksentekoon, sopimuksen edellyttämät käyttörajoitukset tai mahdollisesti vaaditut luonnonarvoja lisäävät toimenpiteet sekä sopimuksen ajallinen kesto ja sitovuus. Lisäksi sopimusehdoissa määritellään mahdollisen palkkion tai korvauksen määrä ja maksun ajallinen jaksotus.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan 5-portaisella asteikolla (hyväksyisin mielelläni – en hyväksyisi lainkaan), kuinka hyväksyttävinä he pitävät suojelusopimuksen ehtojen erilaisia vaihtoehtoja. Kuudentena vaihtoehtona oli en

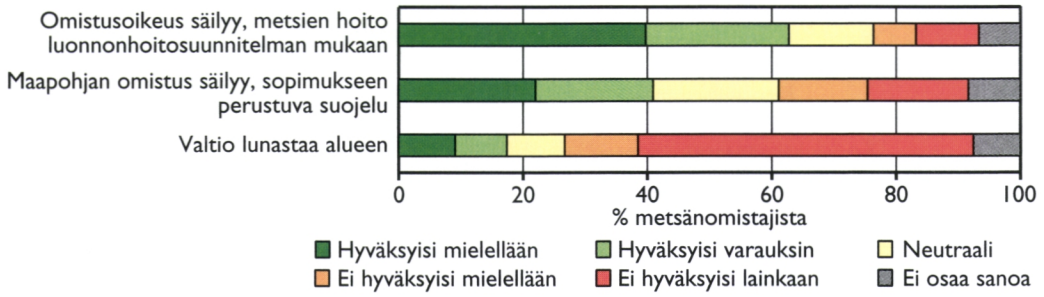

Kuva 18. Omistusoikeuteen ja päätösvaltaan eri tavoin vaikuttavien suojelusopimusten hyväksyttävyys (% metsänomistajista).

osaa sanoa. Hyväksyttävänä pidetyksi tulkittiin mielellään (5) ja varauksin (4) hyväksyttäviksi arvioidut vaihtoehdot.

Suojeluhankkeen aloitteentekijä

Maanomistajan tekemää aloitetta pidettiin parhaana tapana käynnistää suojeluhanke ja yli kaksi kolmasosaa vastaajista näki metsänomistajan halutuimpana suojeluhankkeen aloitteentekijänä. Muut tahot aloitteentekijänä olivat huomattavasti vähemmän hyväksyttyjä. Reilu kolmannes metsänomistajista hyväksyisi lähiseudun metsänomistajien yhdessä tekemän aloitteen ja metsäammattilaistahon aloitteentekijänä hyväksyisi metsänomistajista vajaa kolmannes. Ympäristökeskuksen tai metsien suojelusäätiön hyväksyisi suojeluhankkeen alkuunpanijana 13 ja kunnan tai maakunnan liiton kahdeksan prosenttia metsänomistajista.

Vaikutukset omistusoikeuteen ja päätösvaltaan

Tilan hallinnan ja päätösvallan säilyttämistä pidettiin tärkeänä ja tämä näkyi myös suhtautumisessa erilaisten suojeluratkaisujen hyväksyttävyyteen. Oman päätösvallan säilyttävän, luonnonhoitosuunnitelmaan perustuvan suojeluratkaisun kokisi hyväksyttävänä noin kaksi kolmasosaa metsänomistajista (kuva 18). Suojelusopimukseen perustuvaa suojelua piti hyväksyttävänä pienempi osa (41%) metsänomistajista, vaikka alueen omistusoikeus suojeluratkaisussa säilyisikin omistajalla. Suojeltavan alueen lunastamisen valtiolle hyväksyisi 17 prosenttia metsänomistajista.

Voimassaolo ja sitovuus

Metsänomistajat pitivät ylipäätään hyväksyttävimpänä suojelusopimustyyppinä määräaikaista sopimusta, joka raukeaa omistajan vaihtuessa sekä toistaiseksi voimassa olevaa sopimusta, joka voidaan purkaa sovituin ehdoin (kuva 19). Lähes yhtä laajan hyväksynnän sai määräaikainen sopimus, joka on purettavissa sovituin ehdoin. Sen sijaan myös uutta omistajaa sitovaa määräaikaista sopimusta ei pidetty yhtä hyväksyttävänä. Syynä tähän voi olla se, että metsänomistus siirtyy useimmiten perintönä ja vanhemmat eivät halua sitoa perillistensä päätäntävaltaa varsinkaan pitkäaikaisilla suojelusopimuksilla.

Sopimuksen sisältämät käyttörajoitukset

Pienten, yksittäisten kohteiden suojeluun ja luonnonhoitosuunnitelman mukaiseen metsänkäyttöön suhtauduttiin myönteisemmin kuin voimakkaampiin metsänkäyttörajoituksiin (kuva 20). Suojelusopimusten edellyttämistä käyttörajoituksista pienialaisten metsä-

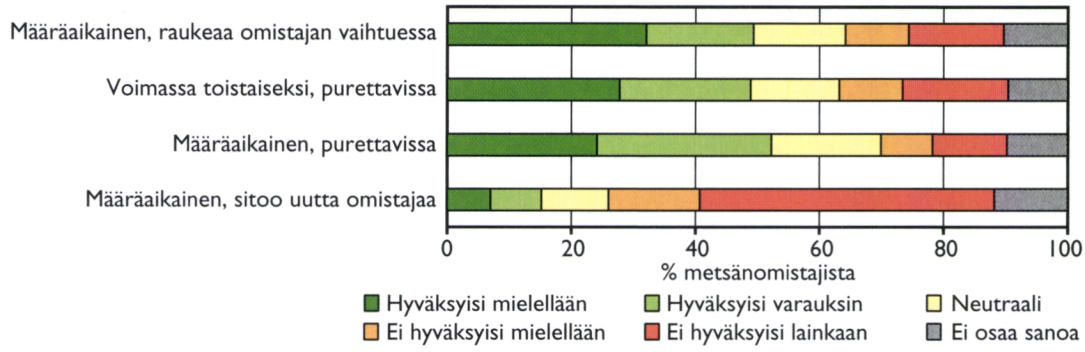

Kuva 19. Erilaisten suojelusopimustyyppien hyväksyttävyys (% metsänomistajista).

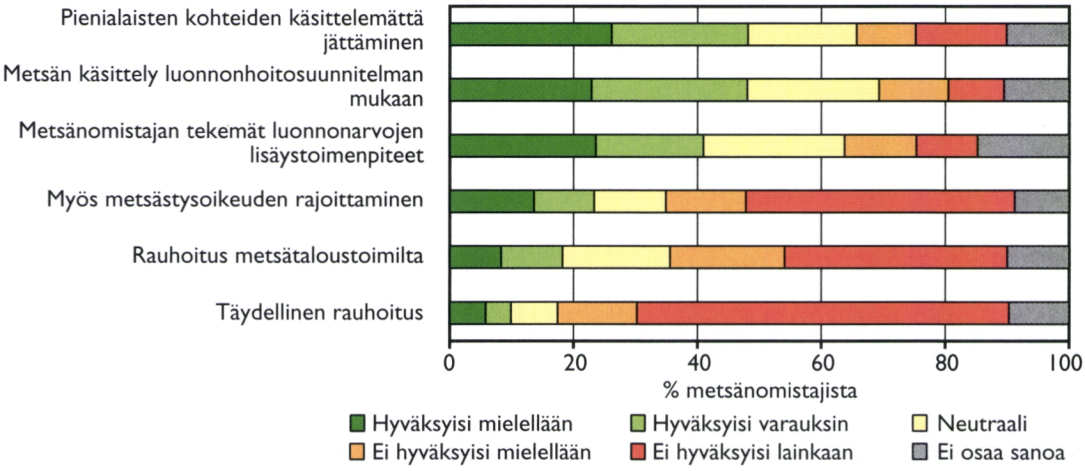

Kuva 20. Erilaisten metsänkäyttörajoitusten ja luonnonarvoja lisäävien toimenpiteiden hyväksyttävyys (% metsänomistajista).

kohteiden, kuten haaparyhmien ja lahopuukeskittymien, käsittelemättä jättämisen hyväksyi lähes puolet vastaajista. Sopimukseen kuuluvien metsien käsittelyn luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti hyväksyi samaten lähes joka toinen. Kaksi viidesosaa vastaajista hyväksyisi metsänomistajan tekemät luonnonarvojen lisäämis- tai ylläpitotoimenpiteet osaksi suojelusopimusta. Myös metsästysoikeuden rajoittamisen sopimukseen kuuluvissa metsissä olisi valmis hyväksymään vajaa neljäsosa vastaajista. Sopimukseen kuuluvien metsien rauhoittaminen kokonaan metsätaloustoimenpiteiden ulkopuolelle sai hyväksynnän alle viidesosalta metsänomistajista. Metsäalueen täydellisen rauhoittamisen suojelusopimuksen ehtona hyväksyisi joka kymmenes vastaajista.

Sopimuksen pituus

Lyhytkestoiset suojelusopimukset koettiin pitkiä sopimuksia hyväksyttävimmiksi. Vajaa puolet metsänomistajista hyväksyisi kestoltaan viisivuotisen ja kaksi viidesosaa kymmenen vuoden suojelusopimuksen (kuva 21). Yli kymmenen vuoden suojelusopimuksia ei pidetty enää yhtä hyväksyttävänä vaihtoeh-

Metsänomistajien näkemyksiä suojelukysymyksistä

Terhi Koskela

Lähes kolmasosa metsänomistajista kirjoitti omia vapaamuotoisia kommenttejaan metsien suojelusta ja kyselystä lomakkeessa varattuun tilaan. Suurin osa kommenteista käsitteli metsien suojelun tarvetta ja nykytilaa sekä metsänomistajan roolia metsien suojelussa.

Monet metsänomistajat pitivät metsien suojelua tärkeänä asiana kohtuullisessa mittakaavassa toteutettuna, kunhan kohteet on valittu perustellusti. Usein metsänomistajat pitivät itseään jo lähtökohtaisesti luonnonsuojeluhenkisinä ja mainitsivat metsänomistajien ylläpitävän luonnon monimuotoisuutta vapaaehtoisesti ja suojelevan luontokohteita ilman viranomaispäätöksiäkin. Metsäsuunnitelman ja metsänhoitosuositusten mukaista metsänhoitoa pidettiin usein riittävänä takaamaan puuntuotannon lisäksi myös luonnonarvojen suojelutarpeet. Avohakkuiden katsottiin vaikuttavan maisemaan usein hyvin negatiivisesti. Yksittäisten säästöpuiden jättäminen hakkuualalle ja luontokohteiden ennallistaminen olivat monen metsänomistajan mielestä käytännössä melko tarpeettomia toimenpiteitä.

Yhtenä motiivina suojeluun mainittiin luonnonarvojen säästäminen tuleville sukupolville. Virkistyskäytön arvioitiin voivan olla puuntuotantoa tärkeämpi metsän hyödyntämistapa tiloilla, joilla pääosa toimeentulosta hankitaan muualta kuin metsästä. Virkistyskäyttö mainittiin myös luontoyrittämisen mahdollisena perustana.

Tiedottamista luonnonarvoihin liittyvistä asioista pidettiin tärkeänä metsänomistajien kiinnostuksen herättämiseksi luontoa ja sen suojelua kohtaan. Osassa vastauksista ilmeni kuitenkin, että metsän monimuotoisuus ymmärretään joissain tapauksissa lähinnä ihmiselle koituvien hyötyjen monipuolisuutena: monimuotoisessa metsässä on marjoja, sieniä ja riistaa ja se tarjoaa puuta ihmisen käyttöön.

Vaihtoehtoisista suojelutavoista tulisi metsänomistajien mukaan tiedottaa avoimesti. Metsänomistajien vastauksissa ilmeni voimakkaasti se, että aloitteellisuus suojeluasioissa vaatii toteutuakseen varmuuden sekä suojeltavan alueen omistusoikeuden säilymisestä että suojelusta maksettavasta korvauksesta. Monet pitivät päätäntävallan ja omistusoikeuden säilyttämistä omaan metsäomaisuuteen ehtoina suojelun hyväksymiselle. Mainittiin, että jos metsänomistajan päätäntävaltaa rajoitetaan, tulisi myös jokamiehenoikeutta kaventaa. Pakkotoimiin suojeluratkaisuissa asennoiduttiin hyvin kielteisesti. Suojelun halutaan olevan vapaaehtoista metsänomistajalle ja perustuvan metsänomistajan, metsäammattilaisten ja ympäristökeskuksen yhteistyöhön.

Yksityismailla haluttaisiin suojella lähinnä vain pienimuotoisia kohteita ja laajemmat suojelualueet nähtäisiin mieluiten valtion ja yhtiöiden mailla. Tiukan suojelun sijasta yksityismailla ehdotettiin käytettäväksi kevyempiä metsänkäsittelytapoja ja avohakkuiden rajoittamista. Osa metsänomistajista katsoi yksityismetsien suojelun olevan jo liiallista sekä sen tuottamien hyötyjen olevan kyseenalaisia ja kulujen suuria. Mainittiin myös, että kansainvälisesti vertailtuna Suomessa on suojeltu paljon metsiä. Metsänomistajat peräänkuuluttivat yhteisvastuuta metsien suojelussa; jos yhteiskunta haluaa suojella yksityismetsiä, olisi myös suojelun kustannukset jaettava. Erityisesti pientilalliset vetosivat siihen, että puunmyyntitulo on tilan elinehto eikä suojeluun ole taloudellisia mahdollisuuksia. Ylipäätään suojelun arvioitiin aiheuttavan metsänomistajalle taloudellisia tappioita.

Ympäristöviranomaisten toimintaan ja erityisesti EU:n harjoittamaan suojelupolitiikkaan metsänomistajat suhtautuivat hyvin kielteisesti, ja monesti ympäristöviranomaisten asiantuntemusta metsäasioissa pidettiin kyseenalaisena. Metsänomistajat vaativat viranomaisilta suojelutoiminnassa avoimuutta sekä yhteistyökykyä ja halua. Useasti mainittiin myös Natura 2000 -ohjelman hyvin kielteisenä koetun toimintamallin aikaansaama epäluulo suojelua kohtaan.

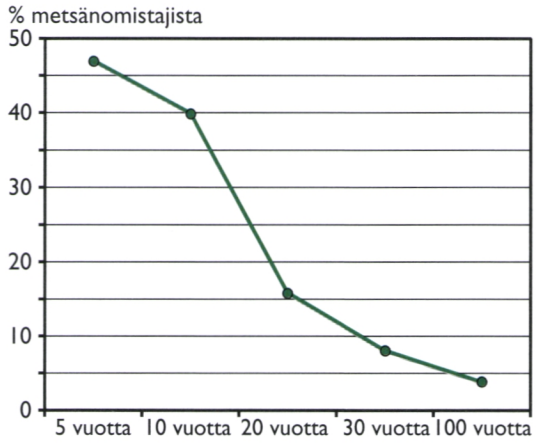

Kuva 21. Eripituisten suojelusopimusten kokeminen hyväksyttävänä (% metsänomistajista).

tona: 20 vuoden sopimuksen hyväksyisi 16 prosenttia metsänomistajista. Kolmenkymmenen vuoden sopimuksen hyväksyisi kahdeksan prosenttia ja käytännössä pysyvän suojelun sadan vuoden sopimuksella vain neljä prosenttia vastaajista.

Palkkion tai korvauksen määrittäminen, muoto ja jaksotus

Metsänomistajat luottavat parhaiten itse tekemäänsä arvioon tarvittavan palkkion tai korvauksen määrästä. Kolme viidesosaa vastaajista hyväksyisi toimintatavan, jossa metsänomistaja tekee tarjouksen ympäristökeskukselle suojelusopimuksen sisältämän palkkion määrästä. Toiseksi parhaana tapana määrittää palkkio pidettiin metsäkeskuksen tekemää arviota metsäpalstan puuntuotannon ja tonttimaan arvon perusteella. Tämän palkkion määrittämistavan hyväksyi vajaa puolet vastaajista. Ympäristökeskusta ei pidetty yhtä hyväksyttävänä tahona palkkion määrittämiseen. Vain noin joka neljäs vastaaja piti hyväksyttävänä ympäristökeskuksen tekemää, alueen luonnonsuojelulliseen arvoon perustuvaa arviota.

Suojelusta maksettava palkkio tai korvaus haluttiin mieluiten rahana. Rahapalkkion suojelusta hyväksyikin kolme viidesosaa metsänomistajista. Myöskin vaihtoa toiseen, vastaavaan metsäpalstaan pidettiin mielekkäänä vaihtoehtona, ja sen hyväksyisi korvaukseksi hiukan yli puolet metsänomistajista. Noin kolmannes vastaajista hyväksyisi suojelusta saatavaksi korvaukseksi verohelpotuksen.

Kaksi kolmasosaa metsänomistajista piti palkkion maksamista vuosittain sopimuskauden kuluessa parhaana tapana jaksottaa maksu. Ensimmäisen erän maksu sopimuskauden alussa ja sen jälkeen tasaerin viisivuotiskausittain sai hyväksynnän reilulta viidesosalta metsänomistajista. Metsänomistajista 12 prosenttia olisi valmis hyväksymään palkkion maksun jaksotuksen siten, että puolet palkkiosta maksettaisiin sopimuskauden alussa ja puolet lopussa. Maksun jaksotuksessa pidettiin tärkeänä, että ainakin osa palkkiosta maksetaan heti sopimuskauden alussa, sillä vähiten kannatusta (8 % vastaajista) sai palkkion maksaminen yhdellä kertaa sopimuskauden puolivälissä. Kysymyksessä ei ollut vaihtoehtoa, jossa palkkio maksettaisiin kokonaisuudessaan sopimuskauden alussa (vrt. luonnonarvokauppa).

Suojelusopimuksen jatkamismenettely

Lähes kolme neljäsosaa metsänomistajista hyväksyisi sopimusehdon, jonka perusteella metsänomistaja voisi halutessaan jatkaa sopimusta sopimusajan päätyttyä. Yli puolet koki hyväksyttävänä ehdon, jonka mukaan valtio sitoutuisi ostamaan suojelusopimuksen kattaman alueen sopimuskauden päätyttyä, jos metsänomistaja niin haluaa. Näitä ratkaisuja harvemmin pidettiin hyväksyttävänä sopimusmallia, jossa kummallakaan osapuolella ei olisi velvoitteita jatkotoimenpiteisiin sopimuskauden päätyttyä. Sen koki hyväksyttävänä vajaa puolet vastaajista.

6.5 Sopimusehtojen vaikutukset metsänomistajan hyvinvointiin ja tarvittavaan palkkioon

6.5.1 Sopimusehtojen vaikutus suojeluvaihtoehdon hyväksymiseen

Hypoteettisen valinnan menetelmän kysymyksissä vastaajille esitettiin kuusi valintatilannetta, joissa kussakin piti valita annetuista kolmesta vaihtoehdosta paras. Yhtenä vaihtoehdoista oli aina sama, nykytilannetta kuvaava perusvaihtoehto, jonka mukaan yksityismaille ei tulisi lisäsuojelua. Sopimusvaihtoehdot kuvattiin viidellä sopimukseen liittyvällä tekijällä, jotka olivat aloitteentekijä, sopimuksen pituus, palkkion määrä, sopimuksen asettamat käyttörajoitukset ja sopimuksen sitovuus. Vaihtoehdoissa aloitteentekijänä voi olla metsänomistaja itse, metsäorganisaatio, alueellinen ympäristökeskus tai perustettava suojelusäätiö (taulukko 18, muuttujien tasot). Sopimuksen pituus vaihteli viidestä sataan vuoteen. Metsänkäytön rajoitukset vaihtelivat pienialaisten kohteiden suojelusta ja luonnonhoitosuunnitelmasta metsätaloustoimien rajoittamiseen ja jopa täydelliseen rauhoitukseen, joka kieltäisi alueella liikkumisenkin. Vaihtoehdoissa sopimus saattoi olla purettavissa metsänomistajan niin halutessa, raueta omistajan vaihtuessa tai sitoa myös uutta omistajaa.

Aineisto analysoitiin multinomiaalisella logit-mallilla. Muut muuttujat paitsi palkkion määrä koodattiin kaksiarvoisiksi ns. dummymuuttujiksi. Koska vakioisena perusvaihtoehtona oli suojelun nykytilanne, estimoidun mallin vakiotermin etumerkki ja suuruus kuvaavat vastaajien taipumusta valita vaihtoehto, jossa yksityismaille ei tulisi lisäsuojelua.

Mallin kaikkien muuttujien kertoimet olivat tilastollisesti merkitseviä (taulukko 18). Positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä vakiotermi merkitsee, että vastaajat valitsivat mieluusti vaihtoehdon, jossa yksityismailla ei toteutettaisi lisäsuojelua. Maksettavan palkkion määrän kasvaessa myös suojeluvaihtoehdon todennäköisyys tulla valituksi lisääntyi. Jos suojeluvaihtoehto tarjosi sopimuksen aloitteentekijäksi metsänomistajan itsensä, vaihtoehdon valintatodennäköisyys lisääntyi, kuten positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä kerroin kertoo. Ympäristökeskuksella oli aloitteentekijänä merkitsevä negatiivinen kerroin, eli suojeluvaihtoehdon hyväksymistodennäköisyyttä pienentävä vaikutus. Metsien käyttörajoituksissa suosittiin pienialaisia kohteita ja luonnonhoitosuunnitelmaa, kun taas tiukka suojelustatus oli erittäin epätoivottava. Suojelusopimuksen pituutena vastaajat suosivat lyhyitä sopimuskausia, ja ylisukupolvista sadan vuoden sopimusta pidettiin aivan liian pitkänä. Metsänomistajan mahdollisuutta sopimuksen purkamiseen pidettiin tärkeänä ja erityisesti vaihtoehtoa, jossa sopimus sitoi myös uutta omistajaa, pidettiin huonona.

6.5.2 Hyvinvointivaikutukset ja tarvittava palkkio

Hypoteettisen valinnan menetelmän tulokset mahdollistavat ns. hyvinvointianalyysin, jossa rakennetaan erilaisia politiikkaskenaarioita vaihtamalla suojelusopimuksen eri osatekijöiden tasoja ja tarkastellaan ehdoiltaan eroavien sopimusvaihtoehtojen vaikutusta metsänomistajan hyvinvointiin. Hyvinvoinnin muutosta kuvataan rahamääräisellä mitalla, joka tässä tutkimuksessa johdettiin estimoidun mallin (taulukko 18) avulla sopimukseen sisältyvän palkkion määrästä. Jotta metsänomistajan hyvinvointi pysyisi nykyisellä tasollaan sopimuksen teon jälkeen, metsänomistajalle on maksettava palkkiona hyvinvoinnin muutosta vastaava rahamäärä. Lähtökohtana on siis määräaikaisen suojelun toteuttaminen siten, että metsänomistajalle ei aiheudu hyvinvointimenetyksiä.

Tulosten mukaan sopimuksen ehdoilla ja aloitteentekijällä on suuri merkitys sille,

Taulukko 18. Metsänomistajatutkimuksen hypoteettisen valinnan menetelmän tulokset: mallin kertoimet, keskivirheet ja merkitsevyystasot.

Selittävät muuttujat	Muuttujien tasot	Kerroin, keskivirhe ja merkitsevyystaso
Vakio		1,7385***
		(0,0762)
Korvauksen suuruus	0–350 €/ha/vuosi	0,0033***
		(0,0003)
Sopimuskauden pituus		
	5 vuotta	0,4841***
		(0,0592)
	10 vuotta	0,2865***
		(0,0609)
	30 vuotta	0,0713
		(0,0637)
	100 vuotta	-0,8419[a]
Sopimuksen aloitteentekijä		
	metsänomistaja	0,4626***
		(0,0607)
	metsäalan organisaatio	-0,0573
		(0,0664)
	ympäristökeskus	-0,2503***
		(0,0642)
	metsien suojelusäätiö	-0,1550[a]
Metsänkäyttörajoitukset		
	pienialaisten kohteiden rauhoitus	0,4601***
		(0,0580)
	luonnonhoitosuunnitelma	0,2373***
		(0,0695)
	rauhoitus metsätaloustoimilta	-0,1379**
		(0,0660)
	täydellinen rauhoitus	-0,5595[a]
Sopimuksen sitovuus		
	purettavissa sovituin ehdoin	0,1725***
		(0,0497)
	raukeaa omistajan vaihtuessa	0,0591
		(0,0537)
	sitoo myös uutta omistajaa	-0,2316
Log likelihood		-2490,18
R^2-squared adjusted		0,1889

*** Merkitsevä 0,1% tasolla, ** merkitsevä 1% tasolla, * merkitsevä 5% tasolla, [a] dummy-muuttujan perusarvo

kuinka suureksi vaikutus metsänomistajan hyvinvointiin ja siten tarvittavan palkkion määrä muodostuu. Perusskenaariossa, jossa metsänomistaja on itse suojelun aloitteentekijä, sopimus on 30-vuotinen, sopimusta ei voida purkaa ja se koskee pienialaisia kohteita, metsänomistajan hyvinvoinnin tason säilyttävä palkkio olisi keskimäärin 168 euroa hehtaaria ja vuotta kohti.

Jos sopimusehtoja muutetaan tästä, hyvinvointivaikutukset ja siten myös tarvittava palkkion määrä muuttuvat selvästi. Sopimuskauden lyhentäminen viiteen vuoteen muiden ehtojen pysyessä ennallaan vähentäisi tarvittavan palkkion jopa 50 euroon vuodessa, kun taas sen pidentäminen sataan vuoteen vastaavasti nostaisi tarvittavan palkkion noin 450 euroon vuodessa. Jos metsänkäytön rajoitukset koskisivat pienialaisten kohteiden rauhoittamisen sijasta laajemmin metsien hoitoa luonnonhoitosuunnitelman mukaan, palkkio nousisi vain reilulla 50 eurolla, kun

taas jyrkempien rajoitteiden käyttö nostaisi tarvittavan palkkion määrän kaksin- tai kolminkertaiseksi. Sillä, että sopimus ei olisi nykyisen omistajan purettavissa, ei ollut vastaajille kovin suurta merkitystä (tarvittava palkkio nousisi noin 30 euroa), kunhan seuraava omistaja voisi sen purkaa. Myös seuraavia omistajia sitova sopimus olisi huomattavasti kalliimpi ja palkkiota tarvittaisiin noin 130 euroa enemmän hehtaaria kohti. Pitkän ja uuttakin omistajaa sitovan sopimuksen epämieluisuus saattaa johtua ylisukupolvisuudesta. Koska yksityismetsien hallinta-aika on keskimäärin 30 vuotta, monetkaan eivät halua sitoa seuraavan omistajan, usein oman perillisensä, päätäntävaltaa.

6.6 Metsänomistajien suhtautuminen yhteistoimintaan luonnonarvojen suojelussa

Yksityismetsien suojelu laajoina yhtenäisinä alueina edellyttäisi metsänomistajien välistä yhteistoimintaa päätöksenteossa ja mahdollisesti myös luonnonarvojen ylläpito- tai lisäämistoimenpiteissä (ks. Naskali tässä julkaisussa, s. 70). Metsänomistajilta tiedusteltiinkin halukkuutta yhteistoimintaan muiden metsänomistajien kanssa luonnonarvojen säilyttämisessä. Kiinnostus yhteistyöhön oli suhteellisen vähäistä. Lähes kolmasosa vastaajista ilmoitti, ettei olisi kiinnostunut tämänkaltaisesta yhteistoiminnasta. Runsas neljäsosa vastasi, että yhteistyö kiinnostaisi, mutta tilalla ei ole suojeluun sopivia kohteita, ja 16 prosenttia vastaajista ilmoitti olevansa mahdollisesti kiinnostunut yhteistyöstä luonnonarvojen suojelussa. Vain muutama prosentti metsänomistajista oli erittäin kiinnostuneita yhteistyöstä. Useampi kuin joka viides ei osannut vastata kysymykseen. En osaa sanoa -vastausten suuri määrä saattaa johtua siitä, että luonnonsuojelullisen yhteistyön käsite on monille vieras. Miehet suhtautuivat yhteistyöhön luonnonarvojen suojelussa naisia myönteisemmin.

Jatkokysymyksenä edelliseen metsänomistajia pyydettiin vastaamaan, miksi yhteistyö luonnonarvojen suojelussa kiinnostaa tai ei kiinnosta. Vastauksissa todettiin yhdeksi syyksi kiinnostukseen suurempien, yhtenäisten suojelualueiden tärkeys suojelutavoitteiden saavuttamiselle. Mainittiin, että laajemmilla yhtenäisillä alueilla luonnonarvot voitaisiin ottaa huomioon tehokkaammin kuin pienillä, erillisillä alueilla. Suojelukohteiden todettiin myös toisinaan sijaitsevan useamman tilan alueella, jolloin kohteen suojelu vaatisi yhteistyötä jo siitäkin syystä. Yhteistyö kiinnosti myös siksi, että sitä kautta maanomistajan arvioitiin pääsevän vaikuttamaan hankkeen toteutukseen ja päätöksentekoon.

Osa vastaajista olisi ollut periaatteessa kiinnostunut yhteistyöstä, mutta käytännön seikat estävät yhteistyön harjoittamisen. Syinä mainittiin, ettei tilalla ole sopivia suojelukohteita tai ainakaan niiden mahdollisesta olemassaolosta ei tiedetä. Mahdollista yhteistyötä hankaloittavina seikkoina mainittiin lisäksi etäisyys tilalle sekä se, ettei tilan rajanaapureita tunneta.

Osaa metsänomistajista yhteistyö luonnonarvojen suojelussa ei kiinnostanut lainkaan. Syinä tähän mainittiin yhteistyöstä mahdollisesti syntyvät ristiriidat ja suojelun nykyisellään riittävä määrä. Epäluuloja aiheutti myös ympäristöviranomaisten mahdollinen mukanaolo toiminnassa. Maanomistajien yhteistyöllä aikaansaatavaa hyötyä luonnonarvojen suojelussa epäiltiin pieneksi. Syynä kiinnostuksen puutteeseen mainittiin useasti tilan pieni pinta-ala ja mahdollisten suojelukohteiden puuttuminen. Yhteistoiminnan arvioitiin myös mahdollisesti supistavan metsänomistajan päätäntävaltaa, joka kuitenkin halutaan ehdottomasti säilyttää itsellä. Metsänomistajien arvioitiin myös suojelevan ja hoitavan metsiään niin hyvin, että yhteistoiminta luonnonarvojen suojelussa on turhaa. Usein luonnonarvojen suojelua ja suojelun toteuttamista pidettiin jo-

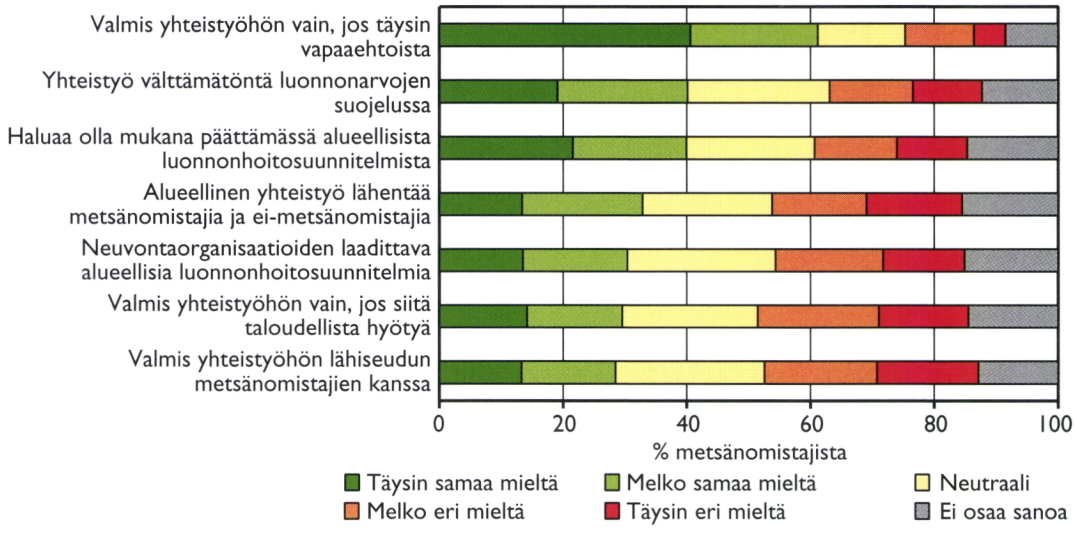

Kuva 22. Suhtautuminen metsänomistajien väliseen yhteistoimintaan luonnonarvojen suojelussa (% metsänomistajista).

kaisen metsänomistajan omassa harkinnassa olevana asiana.

Metsänomistajia pyydettiin vastaamaan yhteistoimintaa luonnonarvojen suojelussa koskeviin väittämiin viisiportaisella asteikolla täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä. Väittämästä samaa mieltä oleviksi tulkittiin täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä olleet (vaihtoehdon 5 tai 4 valinneet) ja eri mieltä oleviksi vastaavasti täysin ja jokseenkin eri mieltä olleet (vaihtoehdot 1 tai 2). Kolme viidesosaa vastaajista oli em. tulkinnan mukaan samaa mieltä väitteestä "Olen valmis yhteistoimintaan luonnonarvojen suojelemiseksi vain, jos se on kaikilta osin täysin vapaaehtoista" (kuva 22). Kaksi viidesosaa oli samaa mieltä metsänomistajien välisen yhteistyön välttämättömyydestä luonnonarvojen suojelussa, ja samoin kaksi viidesosaa oli halukkaita olemaan itse mukana päättämässä alueellisista luonnonhoitosuunnitelmista yhteistyössä ympäristö- tai metsäkeskuksen kanssa. Kolmasosa vastaajista arvioi alueellisen yhteistyön luonnonarvojen suojelussa lisäävän kylätoimintaa ja lähentävän metsänomistajia ja metsää omistamattomia henkilöitä. Vajaa kolmasosa oli sitä mieltä, että metsätalouden neuvontaorganisaatioiden tulisi laatia myös alueellisia luonnonhoitosuunnitelmia. Samoin vajaa kolmannes vastaajista olisi valmis metsänomistajien väliseen alueelliseen yhteistyöhön vain siinä tapauksessa, että siitä saa taloudellista etua. Reilu neljäsosa vastasi olevansa valmis osallistumaan yhteistyöhön lähiseudun metsänomistajien kanssa luonnonarvojen säilyttämiseksi. Myös yhteistoimintaa koskevissa vastauksissa nousi esille suojeluratkaisun vapaaehtoisuuden ja päätäntävallan säilyttämisen tärkeys.

6.7 Johtopäätökset metsänomistajatutkimuksesta

Tulosten mukaan metsänomistajien kannatus perinteisen, maanhankintaan perustuvan suojelun lisäämiselle yksityismailla oli vähäistä. Toisaalta erilaiset joustavammat, vapaaehtoisiin sopimuksiin perustuvat suojeluratkaisut hyväksytään selvästi yleisemmin. Tulokset tukevat siten selkeästi tarvetta uusien, joustavampien suojelun toteutuskeinojen kehittämiseen. Sen sijaan niiden perusteella ei

Metsänomistajien yhteistoiminta monimuotoisuuden suojelussa: tausta, mahdollisuudet ja esteet

Arto Naskali

Metsien käyttöä koskeviin oppeihin on pitkään sisältynyt kestävyyden ajatus ainakin puuntuotannollisen kestävyyden mielessä. Viime aikoina metsien kestävän hoidon ja käytön (*sustainable forest management*, SFM) vaatimus on kuitenkin noussut useissa eri yhteyksissä esille sisällöltään aiempaa laajempana: kysymys ei ole vain puuntuotannon tai yleensä yhden luonnonvaran käytön kestävyydestä, vaan kokonaisten ekosysteemien ja niiden tarjoamien erilaisten palvelujen kestävyydestä. Samalla on alettu korostaa kestävyyden eri elementtien – taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden – yhtäaikaista tarkastelua. Kestävän metsänhoidon sisältö ja käsitys sen toteuttamiseksi tarvittavista politiikkamekanismeista ovat kuitenkin vasta muotoutumassa.

Metsien hoidon käytäntöjen uudistamistarve perustuu sekä yhteiskunnallisten arvojen ja teknologian muutoksiin että merkittävältä osaltaan myös sellaisilla tieteenaloilla kuin ekologia, ympäristötaloustiede, ekologinen taloustiede ja ympäristöetiikka tapahtuneeseen kehitykseen. Myös eräät uudet tieteenalat, luonnonhoidon lähestymistavat ja ekologiset ajattelutavat – luonnonsuojelubiologia ja maisemaekologia, adaptiivinen luonnonvarojen hoito ja ekosysteemin hoito, ekosysteemien hierarkiateoria sekä Aldo Leopoldin "maaetiikkana" tunnettu luonnonhoidon filosofia – ovat tuoneet voimakkaasti esiin tarvetta tarkastella metsien hoitoa yksittäisten metsiköiden tai yhden metsälön tasoa huomattavasti laajemmassa spatiaalisessa mittakaavassa.

Maisemaekologia (*landscape ecology*) tutkii ekologisten prosessien ja spatiaalisten rakenteiden välisiä riippuvuussuhteita, spatiaalisten yksiköiden välisiä vuorovaikutuksia sekä spatiaalisen heterogeenisyyden syitä ja seurauksia (Naveh ja Lieberman 1994). Maisemaekologiassa, johon perustuvaa metsäsuunnittelua Suomessa kutsutaan alueekologiseksi metsäsuunnitteluksi, biodiversiteetti nähdään elimellisenä osana maiseman heterogeenisyyden käsitettä. Vähitellen on havaittu välttämättömäksi tarkastella yksittäisiä metsiköitä laajassa spatiaalisessa yhteydessään, jotta voidaan arvioida erillisten metsänkäsittelytoimenpiteiden kokonaisvaikutuksia. Tarvitaan siis integroitua maisemataso suunnittelua. Monet metsien yhteiskunnalliset hyödyt ja ekosysteemipalvelut (puhdas juomavesi, elinympäristöt, pölytys, ulkoilumahdollisuudet ym.) edellyttävät terveitä, toimintakykyisiä ekosysteemejä ja näistä koostuvia maisemia.

Metsän tarjoamien ekosysteemipalvelujen perustana olevat ekosysteemitoiminnot eivät kunnioita poliittisesti määritettyjä ja vahvistettuja maanomistusrajoja. Tästä nousee koordinoidun, ekosysteemilähtöisen metsien hoidon tarve. Se, että tietyn ekosysteemin tai eri ekosysteemien muodostaman maiseman maa-aluetta kontrolloi yleensä suuri joukko yksittäisiä metsänomistajia, tekee tämän erityisen monimutkaiseksi. Ongelmana on, miten erilaiset luonnonsuojelutoimenpiteet koordinoidaan metsänomistajien kesken tavalla, joka hyödyttää tai tyydyttää heitä kaikkia ja on riittävän helposti sovellettavissa (Ask ja Carlsson 2000). Yksityisillä metsänomistajillahan ei lähtökohtaisesti juuri ole ainakaan rahallisia kannustimia osallistua yhteistoiminnalliseen metsänhoitoon tai metsäluonnon suojeluun, koska metsän monet ei-puuntuotannolliset hyödyt ja ekosysteemipalvelut ovat markkinattomia julkishyödykkeitä, jotka eivät ole poissuljettavia ja joilla on ainakin lyhyellä aikavälillä joko vähän tai ei lainkaan markkina-arvoa. Lisäksi tehokkaat julkisen vallan ohjelmat metsänomistajien rohkaisemiseksi ekosysteemilähtöiseen, omistusrajat ylittävään suunnitteluun edellyttävät metsänomistajien ennakkoasenteiden tuntemista ja huomioon ottamista. Yksityismetsänomistajien suhtautumisesta tällaiseen yhteistoimintaan tiedetään kuitenkin vielä toistaiseksi melko vähän.

Ekosysteemien hoito ja kestävä metsätalous useiden metsälöiden muodostamassa maisemassa vaatii joka tapauksessa jonkinasteista omistusrajat

ylittävää luonnon käytön ja hoidon koordinaatiota. Kirjallisuudesta löytyy jo joitakin ehdotuksia siitä, miten tarvittava institutionaalinen muutos ekosysteemiperustaiseen yhteistoimintaan voisi olla toteutettavissa, samoin havaintoja tällaisen yhteistoiminnan edellytyksistä ja esteistä (Arnold & Long 1993, Breckenridge 1995). Eräitä yhteistoimintaa edistäviä tekijöitä ja yhteistoiminnan motiiveja on jo tunnistettu, kuten lisääntyvän julkisen vallan sääntelyn uhka. Selkeä esimerkki yhteistoiminnan esteistä on yhteistoiminnallisen kulttuurin puuttuminen. Ratkaisuksi yhteishoidon ongelmiin on usein tarjottu yhteistoimintasopimuksia, jotka voivat olla muodollisuusasteeltaan joko ei-sitovia, todellisia sitovia sopimuksia tai näiden välimuotoja. Samplen (1994) havaintojen mukaan hyvin tärkeitä yhteistoimintastrategioiden edellytyksiä ovat julkisesti rahoitetut rahalliset kannustimet sekä maanomistajille annettava koulutus, neuvonta ja ammattiapu.

Rickenbachin ja Reedin (2002) mukaan maanomistajilla näyttäisi olevan varsin vähän kiinnostusta muodolliseen, sopimuspohjaiseen yhteistoimintaan. Yksityismaiden alue-ekologisen metsäsuunnittelun edistämistyö olisikin siksi suunnattava epämuodollisuutta ja vapaaehtoisuutta painottaviin kannustinohjelmiin, joilla edistetään maanomistajien yhteistoimintaan perustuvaa ekosysteemitason luonnonsuojelua pitkällä aikavälillä. Tutkimus tarjoaa myös tietoa siitä, millaisia kannustimia kannattaa soveltaa ja millaista informaatiota on syytä tarjota edistettäessä maisematason yhteistoimintaa (Kline ym. 2000). Kittredgen ja Rickenbachin mallissa (2002) korostetaan eri alojen asiantuntijoiden (eri tieteenalojen) yhteistoimintaa alue-ekologisessa suunnittelussa. Jacobsonin (2002) tutkimuksessa maisemakäytävien merkityksestä biodiversiteetin suojelussa todettiin, että metsänomistajien koordinoituihin metsänhoitopäätöksiin vaikuttavat hyvin monet erilaiset tekijät. Stevens ym. (1999) totesivat maanomistajien olevan yleensä huolissaan omistusoikeuksistaan. Siksi yhteistoimintaan kannustavat, vapaaehtoiset keinot soveltuvat aina paremmin kuin pakottavat, olemassaolevia oikeuksia tavalla tai toisella rajoittavat keinot.

Metsien julkishyödykkeillä onkin yleensä aina yhteisöllinen tai sosiaalinen aspektinsa. Normatiiviset luonnonympäristöä koskevat ratkaisut edellyttävät siten yhteistoimintaa, esimerkiksi julkisia neuvotteluja, joten huomiota kannattaa suunnata entistä enemmän demokraattisiin prosesseihin. Maisemamittakaavan julkishyödykkeitä (esim. ekosysteemipalveluja, ekosysteemien palautuvuutta, luonnon esteettisiä, henkisiä ja virkistyksellisiä arvoja) voidaankin ajatella hoidettavan ikäänkuin yhteisomaisuutena. Ns. vapaan pääsyn (*open access*) tragedia tulisi tällöin ratkaistuksi ekosysteemipalveluiden ym. luonnon kollektiivisten hyödykkeiden eräänlaisella yhteisomistuksella, jolloin julkisen vallan kontrollia näiden hyödykkeiden suhteen tarvittaisiin mahdollisimman vähän. Myös metsää omistamattomat paikalliset asukkaat (sekä kesäasukkaat ja matkailijat) voitaisiin ottaa mukaan tällaiseen järjestelmään. Näin toimittaessa maanomistajien omistusoikeuksia ei tarvitsisi juurikaan rajoittaa luonnonarvojen säilyttämiseksi. Sen sijaan tarvitaan toimiva kannustinjärjestelmä. Lisäksi esimerkiksi ekosysteemipalveluista hyötyvät ainakin pitkällä aikavälillä myös maanomistajat itse. Maanomistajakin on "jokamies" toisten mailla, ja luonnossa vesi, energia, ravinto ja geenit virtaavat aina toisen mailta toisen maille.

Eliölajien säilyäkseen tarvitsemat elinympäristöt, puhdas pohjavesi ja ekosysteemien toimintakyvyn pitkällä aikavälillä vaatima biodiversiteetti voidaan tuottaa kestävästi vain maisema- tai aluemittakaavassa. Hajautuneen omistuksen vallitessa osallisina on tällöin aina monia yksittäisiä maanomistajia. Alue-ekologista metsänhoitoa on harjoitettu toistaiseksi vain valtion metsissä, mutta ainakin periaatteessa sitä, ilmeisesti varsin toimivana luonnonsuojelukeinona, voitaisiin harjoittaa myös yksityismailla. Ekosysteemipalvelujen ja biodiversiteetin tuotannon laiminlyöntiä, jonka julkishyödykkeiden käyttäjien poissulkemattomuus tyypillisesti aiheuttaa, voitaisiin siksi ehkä korjata paikallisten metsänomistajien ja muiden asianosaisten maisema-aluetason yhteistoiminnalla.

Viime vuosina on myös usein korostettu sitä, että ns. sosiaalisen pääoman ylläpitäminen ja kehittäminen on maaseutualueiden sopeutumiskyvyn ja siten sosiaalisen kestävyyden edellytys. Mikäli luonnonsuojelun yhteistoimintaan liittyvä, poikkeuksellisen haastava politiikkakeinojen valinta-ongelma onnistuttaisiin ratkaisemaan ja siten ylittämään tiellä olevia institutionaalisia esteitä, yhteistoimintaverkot voisivat parhaimmillaan tuottaa kaksoishyötyä luomalla ja ylläpitämällä luonnonsuojelullisten hyötyjen ohella sosiaalista pääomaa aluetalouden menestystekijäksi.

voida päätellä, että metsänomistajien suhtautuminen olisi yleisesti suojelukielteistä. Enin osahan piti nykytasoista suojelua perusteltuna, ja suojeluratkaisujen torjumisen syynä oli usein yksinkertaisesti se, että omalla tilalla ei omistajan oman arvion mukaan ole suojelun arvoisia kohteita tai tila on liian pieni. Metsänomistajat ovat ilmeisesti useassa tapauksessa laskeneet suojelun nykytasoon myös täysin omaehtoisesti suojellut kohteet, ei ainoastaan virallisten suojeluohjelmien tms. päätösten mukaisia alueita.

Omaehtoinen suojelu oli huomattavan yleistä metsänomistajien keskuudessa, ja yli kolmasosa ilmoitti suojelevansa luonnonarvoja omaehtoisesti. Omaehtoinen suojelu oli yleisempää korkeasti koulutettujen ja metsäalan tutkinnon suorittaneiden keskuudessa. Vaikka suurten tilojen omistajat kannattivat harvemmin lisäsuojelua, omaehtoinen suojelu oli yleisempää suurilla kuin pienillä tiloilla. Todennäköisesti suuri pinta-ala antaa mahdollisuuden suojella alueita ilman, että se vaikuttaa mahdollisuuksiin pitää tila aktiivisessa metsätalouskäytössä. Myös metsänomistuksen tavoitteet vaikuttivat omaehtoisen suojelun yleisyyteen, ja monitavoitteiset sekä virkistyskäyttöä korostavat olivatkin suojelleet luontoarvoja tilallaan useammin kuin muihin tavoiteryhmiin kuuluvat metsänomistajat.

Suojelu palkkiota tai korvausta vastaan koettiin odotetusti huomattavasti hyväksyttävämmäksi kuin suojelu ilman palkkiota. Metsänomistajista huomattava osa oli valmis hyväksymään määräaikaisen suojelun tai yksittäisten luontokohteiden käsittelemättä jättämisen palkkion sisältävän sitovan sopimuksen perusteella. Myös luonnonarvojen tuottamisen luonnonhoitosuunnitelman mukaan hyväksyisi yli puolet metsänomistajista, kun siitä maksettaisiin palkkio. Pysyvän suojelun yksityisen suojelualueen perustamisen muodossa sekä luonnonsuojelullisesti arvokkaan alueen myynnin valtiolle hyväksyisi noin kaksi viidesosaa metsänomistajista korvauksen sisältävän sopimuksen kautta toteutettuna. Tämä voidaan tulkita siten, että metsänomistajat olisivat valmiita tarjoamaan mahdollisia suojelukohteita sekä pienialaiseen ja lyhyempiaikaiseen suojelutarpeeseen että myös pysyvää rauhoitusta vaativiksi kohteiksi, jos niiden toteuttamiseen on riittävästi rahoitusta tarjolla.

Osa metsänomistajista hyväksyisi suojelun myös ilman palkkiota. Palkkiotta hyväksyttiin helpommin pienimuotoinen, metsän talouskäytön salliva luonnonarvojen suojelu. Pienialaisten kohteiden käsittelemättä jättäminen tai ylläpitäminen talousmetsissä ilman sitovaa sopimusta koettiin palkkiottomista suojeluratkaisuista hyväksyttävimmäksi. Tiukempia käyttörajoituksia asettavien palkkiota tai korvausta sisältämättömien suojeluratkaisujen hyväksyttävyys oli huomattavasti vähäisempi. Suojeluratkaisun sitovuus vaikutti voimakkaasti sen hyväksyttävyyteen. Osa metsänomistajista oli pienten kohteiden ja luonnonhoitosuunnitelman osalta jopa valmiita hyväksymään suojelun ilman palkkiota ja ilman sopimusta, mutta ei palkkion sisältävän sitovan sopimuksen perusteella. Tästä voidaan päätellä, että suojeluratkaisuja pystyttäisiin toteuttamaan pienialaisten kohteiden osalta myös ilman palkkiota. Osa metsänomistajista ei tiennyt tilallaan olevista mahdollisista luonnonarvoista, joten neuvonnalla ja muulla tiedonvälityksellä saataisiin suojeluluokitukseen mahdollisesti kohteita, jotka metsänomistaja jättäisi metsätaloustoimien ulkopuolelle ilman palkkiotakin. Vaikka hyvin pieni osa metsänomistajista koki määräaikaisen rauhoittamisen tai yksityisen suojelualueen perustamisen ilman palkkiota hyväksyttävänä, pysyvämpään suojeluun palkkiotta tarjolla olevien alueiden määrä on varmasti pieni. Omaehtoisesti luonnonarvoja tilallaan suojelleet hyväksyvät ilman palkkiota ja sitovaa sopimusta toteutettavat suojeluratkaisut muita useammin.

Suojeluratkaisun hyväksynnälle tärkeää oli päätäntävallan ja omistusoikeuden säilyttäminen omaan metsäomaisuuteen. Suojelusopimuksen nähtäisiin mieluiten syntyvän met-

Erityisesti ravinteikkaat lähteet lisäävät kasvillisuuden lajirikkautta ja lähteiden ympäristössä myös eräät eteläiset lajit voivat menestyä huomattavasti levinneisyyttään pohjoisemmassa. Lähteille tyypillistä lajistoa ovat monet lähdesammalet ja vesihyönteiset. Putkilokasveista lähteiden ympärillä kasvaa usein lettojen, korpien ja kosteiden lehtojen lajistoa.

sänomistajan alkuunpanemana, ja sopimuksen tulisi raueta omistajan vaihtuessa. Sopimuksen raukeamista omistajan vaihtuessa pidetään tärkeänä mahdollisesti siitä syystä, että metsälön omistajuus vaihtuu usein sukupolvenvaihdoksen kautta, eivätkä vanhemmat halua sitoa lastensa päätäntävaltaa tekemällä sitovia suojelusopimuksia. Tämä saattaa vaikuttaa myös siihen, että lyhyet suojelusopimukset koetaan pitempiaikaisia hyväksyttävämmiksi. Palkkio, sen määrä ja muoto ovat tärkeitä suojeluratkaisun hyväksymiselle. Palkkio tai korvaus haluttaan mieluiten rahana ja vähintäänkin osa siitä heti sopimuskauden alussa. Sopimusajan päätyttyä metsänomistajat haluavat viranomaisten sitoutuvan alueen osalta jatkotoimenpiteisiin, jos metsänomistaja niin haluaa.

Kiinnostus metsänomistajien välistä yhteistyötä kohtaan luonnonarvojen säilyttämisessä osoittautui melko vähäiseksi. Yhtenä syynä epäilemättä on se, että yhteistyö luonnonarvojen suojelussa on todennäköisesti metsänomistajille melko vieras ajatus ja harvalla metsänomistajalla on siitä kokemuksia.

7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Paula Horne, Ville Ovaskainen, Terhi Koskela, Heimo Karppinen ja Arto Naskali

7.1 Tutkimuksen tausta ja toteutus

Suuri osa Suomen luonnon monimuotoisuudesta on sidoksissa metsiin ja niiden käyttöön ja hoitoon. Metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäminen niin lajien sisäisen, lajien välisen kuin elinympäristöjen välisen vaihtelun mielessä on tärkeää sekä ekologisten näkökohtien että metsien käytönkin kannalta. Eteläisen Suomen metsät ovat lajirikkautensa takia avainasemassa monimuotoisuuden säilymistä turvattaessa. Yksityisen metsänomistuksen suuri osuus asettaa kuitenkin erityisiä haasteita sosiaalisesti ja taloudellisesti hyväksyttävän suojelupolitiikan suunnittelulle.

Kansainväliset ja kansalliset päätökset, kansalaisjärjestöjen toiminta ja lisääntyvästi myös yksittäisten kansalaisten halu suojella luonnonarvoja ja monimuotoisuutta luovat metsien suojelulle yhteiskunnallisen kysynnän. Yksityiselle metsänomistajalle luonnonarvojen säilyttäminen ei tuo suoraa taloudellista hyötyä, vaikkakin metsänomistaja voi omien asenteidensa ja arvojensa perusteella suojella osia metsistään. Luonnonarvojen ja monimuotoisuuden säilymiselle laajuudeltaan ja laadultaan riittävän suojelupinta-alan saavuttamiseksi metsänomistajien päätöksentekoa pyritään ohjaamaan ja rajoittamaan metsä- ja ympäristöpolitiikan keinoin. Vuonna 2002 aloitetun METSO-toimintaohjelman tavoitteeksi on ekologisten arvojen rinnalle nostettu suojelupolitiikan yhteiskunnallisen hyväksynnän lisääminen ja suojeluun liittyvien konfliktien vähentäminen. Tähän pyritään uusilla kannustavilla ja vapaaehtoisuutta korostavilla keinoilla ja toteutustavoilla, joissa metsänomistaja on itse aloitteellinen.

Julkaisussa esitellään Metsäntutkimuslaitoksessa tehtyjen, metsien monimuotoisuuden suojelua koskevien kansalais- ja metsänomistajatutkimusten tuloksia. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää sekä kaikkien kansalaisten että erityisesti metsänomistajien suhtautumista metsien monimuotoisuuden turvaamiseen, suojelutoimien taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin, suojelusta maksettaviin korvauksiin ja palkkioihin sekä erityisesti käytettäviin ohjauskeinoihin. Aineistot kerättiin postikyselyin. Koko aikuisväestölle kohdistettu kansalaiskysely tehtiin vuonna 2002 ja erikseen yksityismetsänomistajille suunnattu kysely vuonna 2003 METSO-ohjelman ollessa käynnistymässä.

Kummassakin kyselyssä tutkittiin vastaajien asenteita metsiä kohtaan, koska oli ennalta tiedossa, että suhtautuminen metsien käyttöön ja suojeluun on varsin voimakkaasti jakautunutta. Tällöin myös koetut vaikutukset eroavat ryhmittäin. Kansalaiskyselyssä tarkasteltiin erityisesti vastaajien suhdetta metsäluontoon ja sen käyttöön ja hoitoon. Vastaajat ryhmiteltiin sen perusteella kahteen ryhmään: metsien hyötykäyttöä korostaviin sekä metsän aineettomia ja luontoarvoja painottaviin. Metsänomistajakyselyssä käytettiin Karppisen (esim. Karppinen ym. 2002) kehittämää, metsänomistuksen tavoitteita tarkastelevaa asenneväittämäpatteria. Omiksi ryhmikseen muodostuivat monitavoitteiset, virkistyskäyttäjät, taloudellista turvaa korostavat ja metsätulojen merkitystä korostavat. Ryhmiä käytettiin taustatekijöinä asenteita ja mielipiteitä tarkasteltaessa, ja ne toivatkin

odotetusti esille tärkeitä eroavaisuuksia eri vastaajaryhmien valinnoissa.

7.2 Keskeisimmät tulokset

Suhtautumista metsien monimuotoisuuden turvaamiseen ja suojelun hyväksyttävyyteen vaikuttavia tekijöitä tarkasteltiin sekä koko väestön että erikseen metsänomistajien tasolla. Etenkin metsänomistajakyselyssä painopiste oli yksityismetsissä tapahtuvassa suojelussa ja Metso-toimikunnan ehdottamissa uusissa politiikkakeinoissa. Vapaaehtoisuuteen perustuvien, kannustavien keinojen odotetaan mm. lisäävän metsien monimuotoisuuden suojelun yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja kustannustehokkuutta. Tämä tutkimus pyrkii osaltaan vastaamaan kysymykseen, pystyvätkö ehdotetut uudet keinot metsänomistajien ja muiden kansalaisten tähänastisten ennakkokäsitysten perusteella arvioiden täyttämään niihin kohdistetut odotukset.

Seuraavassa kootaan tutkimusten keskeiset havainnot suomalaisten suhtautumisesta metsien monimuotoisuuden turvaamiseen sekä johtopäätökset ehdotettujen uusien keinojen vaikutuksista ja potentiaalisista eduista. Tarkastelussa on viisi suojelupolitiikalle keskeistä näkökohtaa: omistusoikeudet ja oikeudenmukaisuus, hyvinvointivaikutukset yhteiskunnan ja metsänomistajien näkökulmasta, suojelupolitiikan kustannustehokkuus, suojelun yhteiskunnallinen hyväksyttävyys sekä monimuotoisuustiedon merkitys. Tulosten perusteella metsänomistajien vapaaehtoisuutta korostavat, taloudellisesti kannustavat ja tietoa lisäävät keinot näyttävät olevan lupaava täydennys monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimaan.

7.2.1 Omistusoikeudet ja oikeudenmukaisuus

Lähes kaksi kolmasosaa kansalaiskyselyn vastaajista kannatti ensi sijassa vapaaehtoisuutta korostavien, maanhankintaa joustavampien keinojen eli sopimusten ja neuvonnan käyttöä. Kannustavien keinojen kannatuksen voi tulkita liittyvän siihen, että ne ovat sopusoinnussa metsänomistajien omistusoikeuksien ja päätösvallan kanssa. Tulos vahvistaa Kuuluvaisen ym. (2002) ja Poudan ym. (2002) tutkimusten tuloksia, joiden mukaan suojelun suunnittelu- ja toteutusprosessilla oli suuri merkitys ja sopimuspohjainen suojelu oli halutuin toteutustapa. Kannustavien keinojen käyttö, johon sisältyy olennaisena osana ajatus metsänomistajan oikeudesta palkkion saantiin, näyttää myös vastaavan suomalaisten käsityksiä suojelun kustannusten oikeudenmukaisesta jakautumisesta. Kolme neljäsosaa kansalaiskyselyn vastaajista katsoi, että maanomistajille maksettavien palkkioiden tulisi korvata vähintään suojelun vuoksi menetetyt puunmyyntitulot täysimääräisinä. Monien mielestä palkkioiden tulisi kattaa tämän lisäksi mahdollisten erityisten toimenpiteiden suorat kustannukset tai vastata suojelukohteen koko yhteiskunnallista arvoa metsän monimuotoisuusarvot mukaan luettuna.

7.2.2 Hyvinvointivaikutukset

Kansalaistutkimuksen tulosten perusteella kannustavien keinojen käyttö voi lisätä koko yhteiskunnan hyvinvointia verrattuna perinteisiin suojelukeinoihin. Tuloksista voidaan laskea esimerkiksi Etelä-Suomen metsien suojeluasteen runsaaseen neljään prosenttiin nostavan suojeluskenaarion hyvinvointivaikutukset eri toteutustavoilla. Koska mielipiteet suojelun haluttavuudesta jakautuvat, kansalaisia tarkasteltiin kahtena asenteiltaan eroavana ryhmänä. Metsien hyötykäyttöä korostavat kokevat esimerkkitapauksessa häviävänsä (ts. hyvinvointivaikutus negatiivinen), aineettomia arvoja painottavat taas hyötyvänsä (hyvinvointivaikutus positiivinen) ohjelman toteutustavasta riippumatta. Molempia ryhmiä yhdessä tarkasteltaessa kansalaisten hyvinvointi pysyy keskimäärin muuttumattomana, mikäli ohjelma

oletetaan toteutettavaksi sopimuspohjaisin menetelmin. Jos ohjelma sen sijaan oletetaan toteutettavaksi maanhankinnan avulla, hyvinvointivaikutus kansalaisille keskimäärin muodostuu negatiiviseksi. Tulokset voidaan tulkita niin, että sopimuksiin perustuvien menetelmien käyttö lisää kansalaisten maksuhalukkuutta suojelusta verrattuna siihen, että se toteutettaisiin maanhankinnalla. Suojelun rahoittaminen verotuksen sijasta ainakin osaksi vapaaehtoisin lahjoituksin tasaisi ryhmittäisten hyvinvointivaikutusten eroja, mutta keskimääräinen vaikutus olisi edelleen lähellä nollaa.

Metsänomistajatutkimuksen mukaan kannustavien keinojen laajempi käyttö edistää myös metsänomistajien hyvinvointia perinteisiin keinoihin verrattuna. Yleisesti metsänomistajat pitivät nykytilan ja suojeluvaihtoehtojen väliltä valitessaan usein parhaana nykytilannetta, ts. vaihtoehtoa, jossa suojelua ei yksityismailla lisättäisi. Suojelun hyväksyttävyys riippui kuitenkin voimakkaasti suojelusopimukseen liittyvän palkkion suuruudesta ja sen muista ehdoista (aloitteentekijä, käyttörajoitusten voimakkuus, kesto ja sitovuus). Pitkäaikaiset, peruuttamattomat ja metsän käyttöä vahvasti rajoittavat ratkaisut olivat hyvin vaikeasti hyväksyttävissä, mutta lyhyemmät ja joustavammat sopimukset selvästi helpommin. Laskelmien mukaan epämieluisat sopimusehdot tekivät metsänomistajan rahamääräisesti arvioidun hyvinvointitappion helposti moninkertaiseksi verrattuna joustavampaan vaihtoehtoon. Toisin sanoen joustava, mieluisampi toteutustapa lisää metsänomistajan hyvinvointia jäykempään ja vaikeammin hyväksyttävään verrattuna.

7.2.3 Kustannustehokkuus

Metsänomistajatutkimuksen mukaan vapaaehtoisuutta korostavat, joustavat toteutustavat lisäsivät selvästi suojelun hyväksyttävyyttä. Tietyn suojeluratkaisun metsänomistajalle aiheuttama hyvinvointimenetys jäi siten merkittävästi pienemmäksi toteutustavan ollessa joustavampi ja mieluisampi. Tällöin rahallinen palkkio, joka tarvitaan jotta suojeluratkaisu tulee metsänomistajalle hyväksyttäväksi ja hänen kokonaishyvinvointinsa pysyy ennallaan, jää vastaavasti pienemmäksi. Tämä merkitsee, että suojelun toteutustapoja kehittämällä on periaatteessa mahdollista parantaa suojelupolitiikan kustannustehokkuutta, ts. saada tietty määrä suojelun laadulliset kriteerit täyttäviä kohteita monimuotoisuuden turvaamistoimien piiriin valtiontaloudellisesti edullisemmin mutta metsänomistajien kokonaishyvinvointia kuitenkaan heikentämättä.

7.2.4 Suojelun yhteiskunnallinen hyväksyttävyys

Kolme neljäsosaa kansalaiskyselyn vastaajista kannatti metsien suojelun lisäämistä maan eteläosissa nykyiseltä 1,8 prosentin tasoltaan. Sopivana pidetty suojeluosuus oli useimmin luokassa 2,5–5 prosenttia (33 % vastaajista) ja keskimäärin neljän prosentin tienoissa. Tulos on samansuuntainen kuin Kuuluvaisen ym. (2002) tutkimuksessa, jossa noin 90 prosenttia kansalaisista piti suojelun lisäämisen Etelä-Suomessa hyvinvointia lisäävänä.

Metsänomistajien kannatus perinteisen, maanhankintaan perustuvan suojelun lisäämiselle yksityismailla oli vähäistä. Metsänomistajista lähes kaksi kolmasosaa piti yksityismetsien suojelun nykyistä määrää sopivana ja yli viidesosa (23 %) nykytasoakin liian korkeana. Suojelun lisäämistä kannatti noin 7 prosenttia. Tämä ei kuitenkaan merkitse kielteistä suhtautumista monimuotoisuuden suojeluun sinänsä, koska maanhankintaa joustavammat ratkaisut monimuotoisuuden turvaamiseksi hyväksyttiin selvästi yleisemmin. Lähes kolmasosa vastaajista mm. valitsi nykytilan ja suojeluvaihtoehdon väliltä aina suojeluvaihtoehdon. Runsas kolmasosa metsänomistajista myös ilmoitti tehneensä omaehtoisia toimenpiteitä oman tilansa luonnonarvojen säilyttämiseksi. Todennäköisesti metsänomistajat myös laskevat nykyiseen suojeluun virallisen suo-

jelun ohella myös omaehtoiset toimenpiteensä ja katsovat muiden kansalaisten tavoin, että suojeluun tulisi ensisijaisesti käyttää valtion ym. julkisyhteisöjen maita.

Joka tapauksessa helpommin hyväksyttävien toteutustapojen kehittäminen on tarpeen, jotta monimuotoisuuden turvaamisen tavoitteet voidaan pitkällä aikavälillä saavuttaa. Metsänomistajat korostivat hyväksyttävän suojelusopimuksen tärkeimpinä tekijöinä omistusoikeuksien ja itsemääräämisoikeuden säilyttämisen merkitystä jopa enemmän kuin maksettavien palkkioiden riittävyyttä. Tämän mukaan osa sellaisistakin metsänomistajista, jotka eivät olisi halukkaita myymään metsäänsä pysyvästi suojeltavaksi poliittisesti sovitun valtakunnallisen ohjelman osana, voisi hyväksyä vapaaehtoisen, ehdoiltaan joustavamman määräaikaisen suojelusopimuksen. Tämä pätee etenkin, jos sopimus sallii omistajan säilyttää itsellään maanomistuksen ja päätösvallan maansa suhteen myös tulevaisuudessa.

7.2.5 Kansalaisten käsitykset luonnon monimuotoisuudesta

Kansalaiset ymmärtävät luonnon monimuotoisuuden sisällön melko vaihtelevasti ja tyypillisesti ”virallisia” määritelmiä laajempana. Siihen luetaan siis usein monia muitakin elementtejä kuin biologiseen monimuotoisuuteen esimerkiksi biodiversiteettisopimuksen määritelmän (Biologista monimuotoisuutta... 1992) mukaan varsinaisesti sisällytetään (lajien sisäinen, lajien välinen ja elinympäristöjen välinen vaihtelu). Tällä voi olla seuraamuksia, jotka on syytä huomata suojelupolitiikan suunnittelussa ja sitä tukevassa tutkimuksessa. Jos metsäluonnon monimuotoisuus ymmärretään vaikkapa likimain samaksi kuin metsien monikäyttö, voidaan periaatetasolla kannattaa suojelua tietämättä, mistä täsmälleen on kysymys tai huomaamatta esimerkiksi virkistys- ja maisemanäkökohtien ja suojelun ristiriitoja. Luonnon monimuotoisuuden tila voidaan ymmärtää todellista paremmaksi, tai kannattaa ja olla valmiita tekemään toimenpiteitä, jotka biologisen monimuotoisuuden kannalta ovat korkeintaan yhdentekeviä.

7.3 Tulosten yleistettävyys ja jatkotarkastelut

Tässä julkaisussa esiteltiin kahden hiljattain toteutetun laajahkon kyselytutkimuksen tuloksia. Aineistojen jatkoanalyyseissä paneudutaan tarkemmin eri tekijöiden vaikutuksiin kansalaisten ja metsänomistajien suhtautumisessa metsien monimuotoisuuden suojeluun ja sen toteuttamiseen. Nyt esiteltyjä tuloksia tulkittaessa ja niiden perusteella johtopäätöksiä tehtäessä on pidettävä mielessä eräitä varauksia.

Kummankin kyselyn vastausprosentti jäi alle 50:n. Alhainen vastausprosentti voi heikentää tulosten yleistettävyyttä, mikäli se johtaa vastaajien valikoitumiseen. Tämän vuoksi molemmille kyselyille tehtiin katotutkimukset sen selvittämiseksi, eroavatko vastaamatta jättäneet vastanneista.

Varsinaisiin lomakekyselyihin vastaamattomuuden yleisin syy oli se, että henkilö ei halunnut vastata kirjallisiin kyselyihin. Kansalaistutkimuksessa katotutkimukseen osuneet olivat lomakekyselyyn vastanneita kielteisempiä metsäluonnon suojelun lisäämistä kohtaan. Toisaalta nuoret, jotka aikaisempien tutkimusten mukaan suhtautuvat suojeluun keskimääräistä myönteisemmin, olivat hieman aliedustettuna suhteessa osuuteensa väestöstä. Metsänomistajatutkimuksen katotutkimukseen osuneet sen sijaan kannattivat metsien lisäsuojelua hieman useammin kuin lomakekyselyyn vastanneet. Katokyselyn vastaajat olivat tosin tehneet harvemmin omaehtoisia suojelupäätöksiä omissa metsissään. Toisaalta osa katotutkimuksen metsänomistajista ilmoitti vastaamattomuuden syyksi kielteisen suhtautumisen metsien suojeluun, mikä viittaisi siihen, että vastanneet olisivat jonkin verran keskimääräistä suojelumyönteisempiä.

Koska eri suuntiin vaikuttavat tekijät kumoavat toisiaan, ei kaiken kaikkiaan ole syytä olettaa, että vastaamattomuus olisi kummassakaan kyselyssä aiheuttanut selkeää valikoitumista ja vinouttanut mielipiteitä kuvaavia tuloksia suuntaan tai toiseen. Lisäksi on huomattava, että tutkimusten keskeisimmät johtopäätökset koskevat sitä, miten suojelun hyväksyttävyys ja sen vaikutukset riippuvat eri tekijöistä. Vaikka vähäistä vastaajien valikoitumista olisikin, se ei todennäköisesti vaikuttaisi näihin riippuvuussuhteisiin.

Tähänastiset tulokset näyttävät ainakin laadullisesti tarkastellen varsin selvästi tukevan METSO-ohjelmassa ehdotettuihin politiikkakeinoihin kohdistuvia ennakko-odotuksia. Tarkempi arvio siitä, kuinka paljon näiden keinojen voidaan odottaa lopulta edistävän suojelutavoitteiden toteutumista, vaatii vielä aineistojen lisätarkasteluja. Molemmissa tutkimuksissa käytetty hypoteettisen valinnan menetelmä mahdollistaa vaihtoehtoisten politiikkaskenaarioiden vaikutusten tutkimisen.

Jatkotyössä tarkastellaan laajuudeltaan ja politiikkakeinoiltaan erilaisten skenaarioiden vaikutuksia toisaalta koko väestön ja toisaalta metsänomistajien tasolla. Mielenkiintoisia kysymyksiä ovat esimerkiksi se, kuinka suuri pinta-ala vapaaehtoisin sopimuksin on mahdollisesti saatavissa erilaisten turvaamistoimien piiriin, kuinka suuria kustannuksia tietty suojeluohjelma eri keinoin ja keinoyhdistelmin toteutettuna merkitsisi tai vastaako kansalaisten maksuhalukkuus todennäköisiä kustannuksia. Skenaariotarkastelut pohjautuvat tämän tutkimuksen tuloksiin, mutta muiden hankkeiden kanssa tehdään yhteistyötä tarkastelujen koordinoimiseksi ja tulosten luotettavuuden parantamiseksi.

7.4 Johtopäätöksiä

Edellä esitellyissä tutkimuksissa ei pitäydytty ainoastaan METSOn keinoihin, vaan pyrittiin ylipäänsä selvittämään suhtautumista sisällöltään ja vaikutuksiltaan erityyppisiin suojelusopimuksiin. Siten tuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa mahdollisesti uusia ja kehitettäessä jo olemassaolevia suojelukeinoja, jotka metsänomistajat ja kansalaiset kokisivat hyväksyttävinä. Tähänastisten tulosten perusteella tärkeimmät johtopäätökset vapaaehtoisuuteen perustuvien, kannustavien politiikkakeinojen sosio-ekonomisista vaikutuksista ja mahdollisuuksista monimuotoisuuden turvaamisessa voidaan tiivistää seuraavasti.

1. Metsänomistajien vapaaehtoisuutta ja kannustavia keinoja korostava lähestymistapa näyttää vastaavan yhteiskunnassa vallitsevia käsityksiä omistusoikeuksista sekä suojelun hyötyjen ja kustannusten oikeudenmukaisesta jakautumisesta.

2. Vapaaehtoisuuteen perustuvien, entistä joustavampien keinojen käyttö voi lisätä sekä koko yhteiskunnan että metsänomistajien hyvinvointia verrattuna suojelun perinteisiin toteutustapoihin. On tärkeää huomata, että suhtautuminen luonnonsuojeluun ja metsien käyttöön on voimakkaasti jakautunutta. Tällöin myös monimuotoisuutta turvaavien toimenpiteiden koetut vaikutukset eroavat yhteiskunnan ryhmästä toiseen.

3. Vapaaehtoisuuteen perustuvien ja osallistavien, alhaalta päin lähtevien menettelytapojen laajempi käyttö voi lisätä merkittävästi monimuotoisuuden turvaamisen yhteiskunnallista hyväksyntää ja erityisesti hyväksyttävyyttä metsänomistajien näkökulmasta. Tämä on omiaan vähentämään suojeluun liittyvien ristiriitojen mahdollisuutta.

4. Metsänomistajien vapaaehtoisuuden hyödyntäminen kannustavia keinoja käyttäen antaa periaatteessa mahdollisuuden lisätä suojelun kustannustehokkuutta. Jos suojelu perustuu vapaaehtoisuuteen ja muut sopimusehdot ovat mieluisat, metsänomistajalle hyväksyttävä rahallinen palkkio jää pienemmäksi. On tärkeää huomata, että metsänomistuksen tavoitteet ja suhtautuminen metsien suojeluun vaihtelevat. Tällöin se, että metsänomistaja voi valita erilaisista toteutustavoista ja menettely-

tavat ovat joustavia, parantaa mahdollisuutta löytää omaan tilanteeseen sopiva suojeluratkaisu.

5. Menestyksellisessä monimuotoisuuden turvaamisessa on tärkeä sija paitsi taloudellisilla kannustimilla ja myönteisten asenteiden luomisella, myös ns. informaatio-ohjauksella. Tähän kuuluvat yleinen monimuotoisuustiedon lisääminen ja neuvonta. Politiikan suunnittelussa on tärkeää huomata, että suuren yleisön ja myös metsänomistajien käsitys luonnon monimuotoisuuden sisällöstä on usein epätäsmällinen ja sisältö ymmärretään tyypillisesti liian laajana.

Kaikkiaan METSO-ohjelmassa kokeiluvaiheessa olevat vapaaehtoisuuteen perustuvat, kannustavat politiikkakeinot näyttävät tutkimusten valossa olevan lupaava täydennys monimuotoisuuden suojelun keinovalikoimaan. Vaikka ns. uudet keinot – yksityismaiden suhteellisen pienialaisten kohteiden usein määräaikaiset suojelusopimukset ja muut "kevyet" turvaamistoimet – eivät voi korvata pysyviä suojelualueita monimuotoisuuden turvaamisen perusverkostona, ne monipuolistavat käytössä olevaa keinovalikoimaa merkittävästi. Ajan mittaan ehkä merkittävimpiä etuja on se, että vapaaehtoisuutta ja joustavuutta korostava lähestymistapa voi muuttaa asenteita monimuotoisuuden suojeluun myönteisemmiksi. Hyväksynnän lisääntyminen vähentää konfliktien mahdollisuutta ja parantaa siten metsä- ja ympäristöpolitiikan onnistumisedellytyksiä pitkällä aikavälillä.

Kirjallisuus

Afifi, A.A. & Clark, V. 1996. Computer-aided multivariate analysis. Third edition. Chapman & Hall, London. 455 s.

Allem, A.C. 2000. The terms genetic resource, biological resource, and biodiversity examined. The Environmentalist 20: 335–341.

Anttonen, K. 2000. Metsän julkishyödykkeiden tarjonnan ohjauskeinot. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 795. 94 s.

Arnold, M.B. & Long, F.J. 1993. Environmental partnership agreements: Not business as usual. Environmental Law and Practice 1(2): 30–38.

Ask, P. & Carlsson, M. 2000. Nature conservation and timber production in areas with fragmented ownership patterns. Forest Policy and Economics 1: 209–223.

Barrick, K.A. & Beazley, R.I. 1990. Magnitude and distribution of option value for the Washakie Wilderness, Northwest Wyoming, USA. Environmental Management 14(3): 367–380.

Blom, E. 2003. Kansalaismielipide metsäbiodiversiteetin lisäsuojelusta. Arvojen vaikutus suojeluhalukkuuteen ja suhtautuminen suojelun sosioekonomisiin vaikutuksiin sekä ohjauskeinoihin. Pro gradu -tutkielma. Ympäristöekonomia, taloustieteen laitos, Helsingin yliopisto. 59 s. + liitteet.

Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus. 1992.

Breckenridge, L.P. 1995. Reweaving the landscape: The institutional challenges of ecosystem management for lands in private ownership. Vermont Law Review 19(2): 363–422.

Esiselvitys metsien suojelusäätiöstä. 2004. Ympäristöministeriö. 27 s.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman luonnonsuojelubiologiset kriteerit. 2003. Suomen ympäristö 634. Ympäristöministeriö. 72 s.

Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamisen toimintaohjelma. 2002. Suomen ympäristö 583. Ympäristöministeriö. 56 s.

Gustafsson, L. & Nummi, T. 2004. Luonnonarvokauppa vuonna 2003. Luonnonarvokaupan kokeilun vuosiraportti. Moniste. 15 s. + liite.

Hellström, E. 2001. Conflict Cultures – Qualitative Comparative Analysis of Environmental Conflicts in Forestry. Silva Fennica. Monographs 2. 109 s.

Horne, P. & Ovaskainen, V. 2001. Luonnon monimuotoisuuden suojelu virkistysalueilla kävijöiden näkökulmasta. Teoksessa: Siitonen, J. (toim.). Metsäluonnon monimuotoisuuden tutkimusohjelman loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 812: 223–226.

– & Petäjistö, L. 2003. Preferences for Alternative Moose Management Regimes among Finnish Landowners: A Choice Experiment Approach. Land Economics 79(4): 472–482.

Hyvän metsänhoidon suositukset. 2001. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. 96 s.

Hänninen, H. 1994. Suomalaisten metsäasenteet ja metsätiedot 1994. Suomen Metsäyhdistys ry. 13 s.

– & Karppinen, H. 1996. Kansalaismielipide metsien suojelusta ja talouskäytöstä. Metsätieteen aikakauskirja 1996(1): 27–39.

–, Karppinen, H., Ovaskainen, V. & Ripatti, P. 2001. Metsänomistajan uudistamiskäyttäytyminen. Metsätieteen aikakauskirja (4)2001: 615–629.

– & Kurttila, M. 2004. Metsänomistajien tiedot luonnon monimuotoisuutta vaalivan metsänhoidon velvoitteista ja suosituksista. Metsätieteen aikakauskirja 2004(3): 285–301.

– & Viitala, E.J. 1994. Metsänomistuksen rakennemuutos ja metsätalouden edistämistoiminta. Teoksessa: Ovaskainen, V. & Kuuluvainen J. (toim.). Yksityismetsänomistuksen rakennemuutos ja metsien käyttö. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 484: 75–105.

Jacobson, M.G. 2002. Factors affecting private forest landowner interest in ecosystem management: Linking spatial and survey data. Environmental Management 30: 577–583.

Jokinen, M. 1998. Metsänomistuksen kulttuuriset tekijät – metsänomistajien käsityksiä metsästä ja ympäristönsuojelusta. Metsätieteen aikakauskirja 1998(4): 513–530.

–, Heinonsalo, J., Mether, J. & Saario, T. 1997. Sysmän yksityismetsänomistajien suhtautuminen metsäluonnon suojeluun ja hoitoon. Metsätieteen aikakauskirja 1997(1): 49–61.

Kajala, L. 1996. Lapin metsästrategia. MMM:n julkaisuja 2/1996. 129 s.

Kangas, J. & Niemeläinen, P. 1995. Kansalaismielipide Suomen metsistä sekä metsien hoidosta ja käytöstä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 561. 24 s. + liite.

– & Niemeläinen, P. 1996. Opinion of Forest Owners and the Public on Forests and Their Use in Finland. Scandinavian Journal of Forest Research 11(3): 269–280.

Kansallinen metsäohjelma 2010. 1999. Maa- ja metsätalousministeriö. MMM:n julkaisuja 2/1999. 38 s.

Karppinen, H. 1992. Metsänomistuksen muuttuvat tavoitteet. Työtehoseuran metsätiedote 508. 4 s.

– 2000. Forest values and the objectives of forest ownership. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 757. 55 s. + 4 osajulkaisua.

–, Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852. 84 s.

Kittredge, D.B. & Rickenbach, M.G. 2002. The application of an ecosystem-based management model to a landscape owned by non-industrial private individuals. http://iufro.boku.Ac.at/iufro/iufronet/d6/wu60603/proc1996/kittredge.htm, 11/7/2002

Kiviniemi, M. 1997. Metsäoikeus. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti, Jyväskylä. 496 s.

Kline, J.D., Alig, R.J. & Johnson, R.L. 2000. Forest owners incentives to protect riparian habitat. Ecological Economics 33: 29–43.

Kriström, B. 1990. Valuing environmental benefits using the contingent valuation method – An econometric analysis. Umeå Economic Studies, 219. University of Umeå. 168 s.

Kuuluvainen, J., Lehtonen, E., Pouta, E., Rekola, M. & Li, C-Z. 2002. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun hyötyjen taloudellinen arvottaminen. Economic valuation of forest conservation in Southern Finland and Pohjanmaa. Helsingin yliopisto, Metsäekonomian laitos. Tutkimusraportteja 22.

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta. Laki 1094/1996.

Lehtonen, E., Kuuluvainen, J., Pouta, E., Rekola, M. & Li, C-Z. 2003. Non-market benefits of forest conservation in southern Finland. Environmental Science & Policy 6: 195–204.

Louviere, J. J., Hensher, D. A. & Swait J. D. 2000. Stated Choice Methods: Analysis and Applications. Cambridge University Press. 402 s.

Luonnonhoitoalueen perustamista koskeva selvitys. 2003. Ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto. 6 s.

Luonnonsuojelulaki. Laki 1096/1996.

Luonnontilan hallinnan talous. 2002. Luonnonarvokaupan kehittämishankkeen raportti. Satakuntaliitto A: 264. Pori. 46 s. + liitteet.

Löytömäki, S. 2004. Forests and the EU – Perspectives for the International Governance of Natural Resources and the Conservation of Biodiversity. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 914. 72 s.

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön vahvistama metsätalouden ympäristöohjelma. 1994. Maa- ja metsätalousministeriö. 30 s.

Maankäyttö- ja rakennuslaki. Laki 132/1999.

Maisemanhoito, luonnon monimuotoisuus, perinnebiotoopit. 2004. Maa- ja metsätalousministeriö. 20 s.

Manning, R., Valliere, W. & Minteer, B. 1999. Values, Ethics, and Attitudes toward National Forest Management: An Empirical Study. Society and Natural Resources, 12: 421–36.

McFarlane, B.L. & Boxall, P.C. 2000. Factors Influencing Forest Values and Attitudes of Two Stakeholder Groups: The Case of the Foothills Model Forests, Alberta, Canada. Society and Natural Resources 13: 649–661.

Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. Helsinki. 192 s.

Metsien suojelun luokittelun ja tilastoinnin yhtenäistämistyöryhmä. 2002. Työryhmämuistio 2002:15. Maa- ja metsätalousministeriö. 73 s.

Metsien suojelun tarve Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla. 2000. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun tarve-työryhmän mietintö. Suomen Ympäristö 437. Ympäristöministeriö. 284 s.

Metsien suojelupinta-alat. 1999. Suojelupinta-alaprojektin raportti. Suomen ympäristö 300. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. 44 s.

METSO-ohjelma. [www-sivusto]. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: www.mmm.fi/metso.

Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt. 2004. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 9/2004. 60 s.

Metsälaki. Laki 1093/1996.

Metsäsertifiointi. [www-sivusto]. Saatavissa: www.ffcs-finland.org/suo/index.htm.

Metsätalouden uusi ympäristöopas. 2004. Metsähallitus.

Metsätilastollinen vuosikirja. 2002. Peltola, A. (toim.). SVT. Maa-, metsä- ja kalatalous 2002: 45. 378 s.

Metsätutka 1/2000. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK.

Metsätutka 2/2001. Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK.

Moilanen, T. & Roponen, S. 1994. Kvalitatiivisen aineiston analyysi ATLAS/ti-ohjelman avulla. Kuluttajatutkimuskeskus. Menetelmäraportteja ja käsikirjoja 2/1994.

Monimuotoisuuden tutkimusohjelma 2003–2006. [www-sivusto]. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: http://www.mmm.fi/tuet/tutkimuksen_rahoitus/Monimuot_tutk_ohjelma/index.html.

Muhr, T. 1997. Atlas/ti. Visual Qualitative Data Analysis – Management – Model Buildind – Release 4.1 Short User´s Manual. 1st Edition – 11/97. Berlin. 110 s.

Muinaismuistolaki. Laki 295/1963.

Natura 2000 alueiden hoito ja käyttö. 2002. Suomen ympäristö 597. Ympäristöministeriö. 88 s.

Naveh, Z. & Lieberman, A.S. 1994. Landscape ecology. Theory and Application. Second edition. Springer-Verlag, New York. 360 s.

Ovaskainen, V., Tyrväinen, L. Naskali, A. & Horne, P. 2001. Markkinattomien hyötyjen arvottamismenetelmät. Teoksessa: Kangas, J. & Kokko, A. Metsän eri käyttömuotojen arvottaminen ja yhteensovittaminen. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 800: 205–215.

Oksanen, M. (toim.) 1997. Arvot ja luonnon arvottaminen. Yliopistopaino, Helsinki. s. 38–54.

Pietarinen, J. 1987. Ihminen ja metsä: neljä perusasennetta. Silva Fennica 21(4): 323–331.

– 2000. Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). Arvot ja luonnon arvottaminen. Yliopistopaino, Helsinki. s. 38–54.

Pope, C.A. III & Jones, J.W. 1990. Value of wilderness designation in Utah. Journal of Environmental Management 30: 157–174.

Pouta, E. & Rekola, M. 2000. Ympäristöarvostusten empiirisestä mittaamisesta taloustieteessä. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). Arvot ja luonnon arvottaminen: 130–153. Gaudeamus, Helsinki.

Pouta, E., Rekola, M., Kuuluvainen, J., Li, C-Z. & Tahvonen, O. 2002. Willingness to pay in different policy-planning methods: Insights into respondents' decision-making processes. Ecological Economics 40 (2): 295–311.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.). 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. 432 s.

Rickenbach, M. & Reed, A.S. 2002. Cross-boundary cooperation in watershed context: The sentiments of private landowners. Environmental Management 30: 584–594.

Rogers, M.F. & Sinden, J.A. 1994. Safe Minimum Standard for environmental choices: old-growth forest in New South Wales. Journal of Environmental Management 41: 89–103.

Rolston, H. III & Coufal, J. 1991. A forest ethic and multivalue forest management. Journal of Forestry 89(4): 35–40.

Sample, V.A. 1994. Building partnership for ecosystem management on mixed ownership landscapes. Journal of Forestry 92(8): 41–44.

Stevens, T.H., Dennis, D., Kittredge, D. & Rickenbach, B. 1999. Attitudes and preferences toward co-operative agreements for management of private forestlands in the North-Eastern United States. Journal of Environmental Management 55: 81–90.

Siikamäki, J. 2001. Discrete choice experiments valuing biodiversity conservation in Finland, PhD Thesis, University of California, Davis. 161 s.

Spash, C.L. & Hanley, N. 1995. Preferences, information and biodiversity preservation. Ecologicgal Economics 12: 191–208.

Steel, B.S., List, P. & Shindler, B. 1994. Conflicting values about federal forests: A comparison of national and Oregon publics. Society and Natural Resources 7: 137–153.

Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997–2005. 1997. Suomen ympäristö 137. (toim.) Kangas, P., Jäppinen, J.P., von Weissenberg, M. & Karjalainen, H. Ympäristöministeriö. 189 s.

Tolvanen, J.P. 1998. Maankäytön luonnonsuojelullinen sääntely. Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.

Tonteri, T. 2001. Avainbiotoopit Etelä-Suomessa: valtakunnan metsien 9. inventoinnin tuloksia. Teoksessa: Siitonen, J. (toim.). Monimuotoinen metsä. Metsäluonnon monimuotoisuuden tutkimusohjelman loppuraportti. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 812: 73–79.

Tuomola, S. 1993. Suomalaisten metsäasenteet ja metsätiedot 1993. Suomen Metsäyhdistys ry, syyskuu 1993. 8 s.

Turunen, H. & Ruohomäki, O. 2001. Johdatus laadulliseen analyysiin Atlas.ti- ohjelman avulla. [www-sivusto] Saatavissa: http://www.cs.uta.fi/ipoppla/www/ipoppla01/ru/030.htm.

Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosan metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi. 2002. Valtioneuvosto 23.10.2002. 17 s.

deVaus, D.A. 1996. Surveys in Social Research. 4th ed. UCL Press, London. 411 s.

Veisten, K., Hoen, H., Navrud, S. & Strand, J. 1993. Valuing biodiversity in Norwegian forests: A contingent valuation study with multiple bias testing. Memorandum from Department of Economics 7, Oslo University. 21 s.

Virkkala, R., Korhonen, K.T., Haapanen, R. & Aapala, K. 2000. Metsien ja soiden suojelutilanne metsä- ja suokasvillisuusvyöhykkeittäin valtakunnan metsien 8. inventoinnin perusteella. Suomen ympäristö 395. Suomen ympäristökeskus ja Metsäntutkimuslaitos. 49 s.

Watson, D.O., McFarlane, B.L. & Haener, M.K. 2004. Human Dimensions of Biodiversity Conservation in the Interior Forests of British Columbia. Research Report. BC Journal of Ecosystems and Management 4(2).

Ympäristötukiopas. 2000. Maa- ja metsätalousministeriö. 28 s.

Liite 1. Kansalaistutkimuksen kyselylomake.

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

Vastaajien taustatietoja käytetään vastaajien ryhmittelyssä mm. iän, sukupuolen, harrastusten ja asuinseudun mukaan.

1. Syntymävuosi 19___

2. Sukupuoli ☐ nainen
☐ mies

3. Lapsuuden aikainen asuinympäristö
- ☐ maaseutu
- ☐ taajama tai pienehkö kaupunki
- ☐ kaupunki, 20 000 100 000 asukasta
- ☐ kaupunki, yli 100 000 asukasta

4. Nykyinen asuinympäristö
- ☐ maaseutu
- ☐ taajama tai pienehkö kaupunki
- ☐ kaupunki, 20 000 100 000 asukasta
- ☐ kaupunki, yli 100 000 asukasta

5. Postinumero _____

6. Koulutus
- ☐ perus- tai kansakoulu
- ☐ ylioppilas
- ☐ ammattikoulu
- ☐ opistotasoinen tutkinto
- ☐ yliopisto- tai korkeakoulututkinto
- ☐ muu koulutus

7. Ammattiasema
- ☐ maa- tai metsätalousyrittäjä
- ☐ muu itsenäinen yrittäjä
- ☐ ylempi toimihenkilö/johtava asema
- ☐ alempi toimihenkilö
- ☐ työntekijä
- ☐ eläkeläinen
- ☐ opiskelija
- ☐ työtön
- ☐ omaa kotitaloutta hoitava tai muu

8. Mitä seuraavista luontoon liittyvistä asioista olette tehnyt viimeisen 12 kk aikana vähintään kerran? Voitte valita useampia kohtia.
- ☐ tarkkaillut luontoa
- ☐ marjastanut tai sienestänyt
- ☐ metsästänyt tai kalastanut
- ☐ hoitanut metsää
- ☐ kunnostanut niittyjä
- ☐ retkeillyt yöpyen maastossa
- ☐ ulkoillut metsässä vapaa-aikana
- ☐ käynyt kansallispuistossa tai muulla luonnonsuojelualueella
- ☐ lukenut luontoaiheista kirjallisuutta tai seurannut luonto-ohjelmia
- ☐ liikkunut luonnossa työn puolesta
- ☐ kuulunut luonto- tai ympäristöjärjestöön
- ☐ en mitään edellisistä

9. Kotitalouden koko (vastaaja mukaan luettuna) aikuisia_____ henkilöä,
alle 18-vuotiaita _____ henkilöä

10. Omistatteko itse tai omistaako joku kotitaloudessanne metsää? (Metsäpinta-ala yli 1 ha.)
- ☐ Ei
- ☐ Kyllä, noin _____ha (yhteisomistuksessa kotitalouden osuus)

  Millaiseksi arvioitte omistamanne metsän <u>taloudellisen</u> merkityksen kotitaloudellenne?
  - ☐ ei merkitystä
  - ☐ jonkin verran merkitystä
  - ☐ melko tärkeä
  - ☐ erittäin tärkeä

11. Arvioikaa kotitaloutenne yhteenlasketut tulot kuukaudessa ennen verotusta.

☐ alle 500 €	*alle 3000 mk*	☐ 4501 - 5000 €	*27001 - 30000 mk*
☐ 501 - 1000 €	*3001 - 6000 mk*	☐ 5001 - 5500 €	*30001 - 33000 mk*
☐ 1001 - 1500 €	*6001 - 9000 mk*	☐ 5501 - 6000 €	*33001 - 36000 mk*
☐ 1501 - 2000 €	*9001 - 12 000 mk*	☐ 6001 - 6500 €	*36001 - 39000 mk*
☐ 2001 - 2500 €	*12001 - 15000 mk*	☐ 6501 - 7000 €	*39001 - 42000 mk*
☐ 2501 - 3000 €	*15001 - 18000 mk*	☐ yli 7000 €	*yli 42000 mk*
☐ 3001 - 3500 €	*18001 - 21000 mk*		
☐ 3501 - 4000 €	*21001 - 24000 mk*		
☐ 4001 - 4500 €	*24001 - 27000 mk*		

METSÄLUONNON HOITO JA KÄYTTÖ SUOMESSA

12. Seuraavat väittämät koskevat koko Suomen metsäluontoa ja sen käyttöä. Olkaa hyvä ja valitkaa jokaisesta väittämästä se vaihtoehto, joka kuvastaa Teidän mielipidettänne.

	Täysin samaa mieltä	Melko paljon samaa mieltä	Melko paljon eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Metsät antavat rauhan ja hyvänolon tunteen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ulkoilijoiden toiveet tulisi ottaa huomioon kaikessa metsäsuunnittelussa.	☐	☐	☐	☐	☐
Suojelutoimet pitäisi rajoittaa erityisille suojelualueille, eikä ulottaa niitä kaikkiin metsiin.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsien tulisi antaa kasvaa ja kehittyä luontaisesti ilman ihmisen tekemiä hoitotoimia.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsien hoidolla tulisi pyrkiä tyydyttämään mahdollisimman monien ihmisten tarpeita.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsiä pitäisi käyttää palvelemaan mahdollisimman monta tarkoitusta (esim. metsätalous, eläinten elinympäristöt ja virkistyskäyttö).	☐	☐	☐	☐	☐
Metsässä tunnen olevani osa luontoa.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsät ovat pääasiassa ihmisten tarpeita varten.	☐	☐	☐	☐	☐
Eläimillä, kasveilla ja ihmisillä pitäisi olla yhtäläiset oikeudet elää ja kasvaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsänomistajan pitäisi saada hoitaa metsäänsä haluamallaan tavalla.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsät ovat pyhiä paikkoja.	☐	☐	☐	☐	☐
On tärkeää säilyttää metsät, jotta tulevillakin sukupolvilla olisi mahdollisuus nauttia niistä.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsillä pitäisi olla oikeus olla olemassa ilman ihmisen tekemiä hoitotoimia.	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmisten tulisi kunnioittaa ja arvostaa metsiämme nykyistä enemmän.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsien tärkein käyttötarkoitus tulisi olla ihmisille hyödyllisten raaka-aineiden tuottaminen.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsät elvyttävät minua henkisesti.	☐	☐	☐	☐	☐
On luonnonvarojen tuhlausta, jos metsää ei käytetä ihmisten hyödyksi.	☐	☐	☐	☐	☐

Suomen metsämaan alasta yksityisten perheiden omistuksessa on 61 % ja valtio omistaa 25 %. Loppu jakautuu yhtiöiden (9 %) ja kuntien, seurakuntien, yhteisöjen yms. (5 %) kesken.

13. Metsien käytöllä on maanlaajuisia vaikutuksia. Kuinka tärkeinä itse pidätte seuraavien seikkojen huomioon ottamista perhemetsien käytössä ja hoidossa? Olkaa hyvä ja rastittakaa omaa mielipidettänne kuvaava vaihtoehto.

	Erittäin tärkeää	Melko tärkeää	Ei kovin tärkeää	Ei lainkaan tärkeää	En osaa sanoa
Maanomistajan saamat puunmyyntitulot.	☐	☐	☐	☐	☐
Maanomistajan oikeus päättää omista metsistään.	☐	☐	☐	☐	☐
Kansantaloudellinen merkitys.	☐	☐	☐	☐	☐
Luonnon biologisen monimuotoisuuden suojeleminen.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsämaiseman laatu.	☐	☐	☐	☐	☐
Koko Suomeen kohdistuvat työllisyysvaikutukset.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsäteollisuuden puunsaannin turvaaminen.	☐	☐	☐	☐	☐
Luontomatkailun kehittäminen Suomessa.	☐	☐	☐	☐	☐
Suomen metsätalouden maine maailmalla.	☐	☐	☐	☐	☐
Metsien toiminta ilmastonmuutoksen hidastajana (metsät hiilen sitojana).	☐	☐	☐	☐	☐
Kansalaisten mahdollisuudet käyttää metsiä virkistykseen.	☐	☐	☐	☐	☐

METSÄLUONNON MONIMUOTOISUUS

14. Viime aikoina on puhuttu paljon *metsäluonnon biologisesta monimuotoisuudesta* eli *biodiversiteetistä.* Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin metsäluonnon biologista monimuotoisuutta koskeviin väittämiin Kyllä, Ei tai En osaa sanoa.

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Kasvi- ja eläinlajimäärät tietyllä metsäalueella ilmentävät alueen metsäluonnon biodiversiteettiä (mm. lintu-, hyönteis- ja puulajimäärät).	☐	☐	☐
Metsämaiseman moni-ilmeisyys tietyllä alueella kuvaa alueen metsäluonnon biodiversiteettiä (mm. vaarat, vesistöt, suot, kangasmetsät).	☐	☐	☐
Eri-ikäisten puustojen osuudet tietyllä alueella ilmentävät alueen metsäluonnon biodiversiteettiä (mm. taimikot, nuoret metsät, vanhat metsät).	☐	☐	☐
Tietyn kasvi- tai eläinlajin perimän vaihtelu eli geneettinen vaihtelu ilmentää metsäluonnon biodiversiteettiä.	☐	☐	☐
Erilaisten kasvupaikkojen eläinten- ja kasvien muodostamien ekosysteemien osuudet tietyllä alueella kuvaavat alueen metsäluonnon biodiversiteettiä (mm. kuivat kankaat, korvet, lehdot).	☐	☐	☐
Metsän eri käyttömuotojen moninaisuus tietyllä alueella ilmentää alueen metsäluonnon biodiversiteettiä (mm. puuntuotanto, ulkoilu, marjastus).	☐	☐	☐

15. Mitkä seuraavista seikoista mielestänne uhkaavat nykyisessä laajuudessaan Suomen metsäluonnon monimuotoisuutta <u>pitkällä aikavälillä</u>? Rastittakaa mielipidettänne kuvaava vaihtoehto.

	uhkaa merkittävästi	Uhkaa jonkin verran	Ei uhkaa ollenkaan	En osaa sanoa
Metsäpalot.	☐	☐	☐	☐
Nykyiset metsien hoito- ja uudistamistavat.	☐	☐	☐	☐
Ilmastonmuutos ja maapallon lämpeneminen.	☐	☐	☐	☐
Metsien ikärakenteen nuortuminen.	☐	☐	☐	☐
Riistan metsästys.	☐	☐	☐	☐
Eliölajin kannan tai esiintymisalueen pienuus.	☐	☐	☐	☐
Metsien puulajisuhteiden muutokset.	☐	☐	☐	☐
Keräily ja poiminta (esim. kasvit, sienet, marjat, sammal).	☐	☐	☐	☐
Metsissä olevan lahopuun väheneminen.	☐	☐	☐	☐
Lehmien ja lampaiden laidunnus metsissä.	☐	☐	☐	☐

Metsät tuottavat yhteiskunnalle erilaisia hyötyjä, joista voivat nauttia kaikki Suomen kansalaiset. Jos metsäluonnon hoidossa ja käytössä otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden suojelu, metsänomistaja menettää osan puuntuotannosta saatavasta tulosta. Joistain monimuotoisuuden hoitotoimenpiteistä koituu maanomistajalle myös suoranaisia kustannuksia.

16. Missä määrin valtion pitäisi mielestänne antaa taloudellista tukea <u>perhemetsänomistajille</u> luonnon monimuotoisuuden vaalimista varten? Valitkaa vain yksi vastausvaihtoehto.

Monimuotoisuuden yhteiskunnallista kokonaishyötyä vastaava tuki (sisältäisi myös menetetyt tulot ja aiheutuneet kustannukset)	Menetetyt tulot ja aiheutuneet kustannukset korvattava.	Vain menetetyt puunmyyntitulot korvattava.	Vain aiheutuneet kustannukset korvattava.	Ei lainkaan taloudellista korvausta/tukea.
☐	☐	☐	☐	☐

Seuraavaksi saatte vastattavaksenne 6 erilaista valintatilannetta. Jokainen valintatilanne on kuvattu kuuden eri tekijän avulla. Tekijöiden selitykset sekä valintatilanteiden vastausohjeet löydätte erilliseltä vihreältä paperilta.

KYSYMYKSEN 17 VAIHTOEHTOJA KUVAAVAT TEKIJÄT

1) Vaihtoehdon nimi: Suojelun toteutuskeino
Suojelun toteutuskeino on se hallinnollinen tapa, jolla lisäsuojelu suurimmalta osin toteutetaan. Valtio korvaa metsänomistajalle suojelusta aiheutuvat tulonmenetykset tai lisäkustannukset. Suojelun toteutumisen varmuus ja metsänomistajien päätäntävalta vaihtelevat toteututuskeinon mukaan.

a) Maanhankinta. Perinteisesti yleisin keino, jossa metsä lunastetaan tai vapaaehtoisesti myydään valtiolle, joka maksaa korvauksen metsänomistajalle. Metsänomistaja menettää omistusoikeutensa ja päätäntävaltansa metsään. Suojelun toteutuminen on varmaa.

b) Suojelusopimukset. Metsänomistaja tekee valtion kanssa sopimuksen metsäalueen suojelusta tietyksi ajanjaksoksi. Valtio korvaa metsänomistajalle aiheutuvat taloudelliset menetykset. Metsänomistajalla säilyy omistusoikeus, mutta sopimus rajoittaa metsien käyttöä. Suojelu toteutuu ainakin sopimuksen voimassaoloajan.

c) Neuvonta ja suunnittelu. Metsänomistajille tehdään valtion rahoituksella ympäristöpainotteinen luonnonhoitosuunnitelma, joka opastaa tärkeiden luontokohteiden hoidossa ja suojelussa. Metsänomistajalle jää täysi päätäntävalta metsien hoidosta ja suojelun toteutuminen on epävarmaa.

2) Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa
Nykyinen metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa on 230 000 ha eli 1.8 % metsämaasta. Metsämaahan ei lasketa kitu- ja joutomaata kuten soita ja tuntureita.

3) Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa
Nykyinen metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa on 832 000 ha eli 16,9 % metsämaasta.

4) Uhanalaisten lajien määrä
Metsät ovat uhanalaisten lajien tärkeä elinympäristö etenkin Etelä-Suomessa. Nykyisin metsissä on 958 uhanalaista lajia. Seuraavissa kysymyksissä esimerkiksi 300:n uhanalaisen lajin määrä tarkoittaa sitä, että 658 (958-300) lajia menestyy paremmin kuin nykyisin, joten ne eivät ole enää uhanalaisia.

5) Suojelun vaikutus työllisyyteen
Työllisyysvaikutuksella tarkoitetaan lisäsuojelun vaikutuksia työpaikkojen määrään. Lisäsuojelu toisaalta vähentää työpaikkoja kun puunkorjuu lopetetaan suojelualueilla, mutta toisaalta mm. matkailun lisääntyminen ja uudet metsien hoitotoimet luovat uusia työpaikkoja.

6) Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan
Vuosittainen kustannus on suojelun lisäämisestä aiheutuva verojen lisäys kotitalouksille joka vuosi kymmenen vuoden ajan.

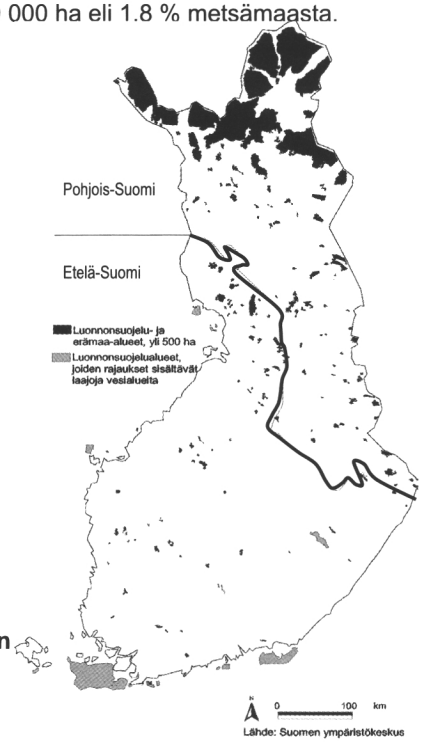

KYSYMYKSEN 17 VALINTATILANTEIDEN VASTAUSOHJEET

Miettikää tämän sivun kääntöpuolella esitettyjen 6 tekijän merkitystä omalta kannaltanne.

Vertailkaa mielessänne harmaan eri sävyin merkittyjä vaihtoehtokokonaisuuksia toisiinsa jokaisessa kysymyksessä 17 esitetyissä **6** valintatilanteessa.

Tarkastelkaa jokaista valintatilannetta itsenäisenä, vaikka ne vaikuttavatkin toistensa kaltaisilta. Nykytilanne eli vaihtoehto 1 on aina sama, sen voitte myös valita parhaaksi vaihtoehdoksi.

Valitkaa jokaisessa valintatilanteessa kolmesta esitetystä vaihtoehtokokonaisuudesta parhaana pitämänne vaihtoehto merkitsemällä rasti sen alla olevaan ruutuun.

Todennäköisesti joudutte valitsemaan vaihtoehtokokonaisuuden, jonka kaikki tekijät eivät mielestänne ole parhaalla mahdollisella tasolla, jolloin valintanne perustuu tärkeimpinä pitämiinne tekijöihin tai yhteen tekijään.

Esimerkki valintatilanteeseen vastaamisesta.

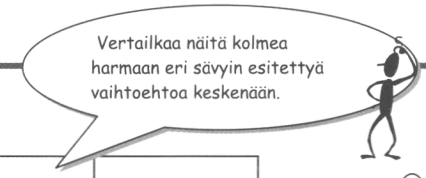

	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	3,6 % (2 x nykyinen)	2,7 % (1,5 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	21 % (1,25 x nykyinen)	34 % (2 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	640	350
Vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	2000 työpaikkaa vähemmän	5000 työpaikkaa vähemmän
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	100 € (600 mk)	30 € (180 mk)
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Suojelusopimus	Neuvonta
	☐	☐	X

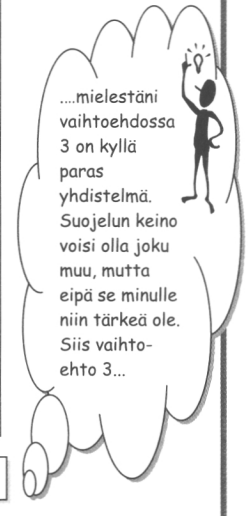

Merkitkää valintanne rastittamalla kyseinen ruutu.

17. Olkaa hyvä ja valitkaa jokaisessa 6 valintatilanteessa kolmesta esitetystä vaihtoehtokokonaisuudesta mielestänne paras.

Valintatilanne 1	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	2,7 % (1,5 x nykyinen)	2,7 % (1,5 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	Nykyinen eli 17 %	21 % (1,25 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	675	654
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	Ei muutosta	1000 työpaikkaa enemmän
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	Ei muutosta	Ei muutosta
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Maanhankinta	Neuvonta

VALITKAA NÄISTÄ KOLMESTA VAIHTOEHDOSTA PARHAANA PITÄMÄNNE RASTIMALLA **YKSI** YLLÄ OLEVISTA RUUDUISTA.

Valintatilanne 2	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	2,3 % (1,25 x nykyinen)	2,7 % (1,5 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	34 % (2 x nykyinen)	34 % (2 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	717	619
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	Ei muutosta	Ei muutosta
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	150 € (900 mk)	100 € (600 mk)
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Maanhankinta	Suojelusopimus

VALITKAA NÄISTÄ KOLMESTA VAIHTOEHDOSTA PARHAANA PITÄMÄNNE RASTIMALLA **YKSI** YLLÄ OLEVISTA RUUDUISTA.

UN1/6

Valintatilanne 3	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	3,6 % (2 x nykyinen)	2,3 % (1,25 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	21 % (1,25 x nykyinen)	34 % (2 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	511	717
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	5000 työpaikkaa vähemmän	Ei muutosta
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	Ei muutosta	Ei muutosta
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Neuvonta	Suojelusopimus

VALITKAA NÄISTÄ KOLMESTA VAIHTOEHDOSTA PARHAANA PITÄMÄNNE RASTIMALLA **YKSI** YLLÄ OLEVISTA RUUDUISTA.

Valintatilanne 4	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	2,3 % (1,25 x nykyinen)	7,2 % (4 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	33,8% (2 x nykyinen)	21 % (1,25 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	717	291
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	Ei muutosta	1000 työpaikkaa enemmän
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	100 € (600mk)	10 € (60 mk)
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Maanhankinta	Suojelusopimus

VALITKAA NÄISTÄ KOLMESTA VAIHTOEHDOSTA PARHAANA PITÄMÄNNE RASTIMALLA **YKSI** YLLÄ OLEVISTA RUUDUISTA.

Valintatilanne 5	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	2,3 % (1,25 x nykyinen)	3,6 % (2 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	25 % (1,5 x nykyinen)	25 % (1,5 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	738	498
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	1000 työpaikkaa enemmän	5000 työpaikkaa vähemmän
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	Ei muutosta	150 € (900 mk)
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Suojelusopimus	Maanhankinta

VALITKAA NÄISTÄ KOLMESTA VAIHTOEHDOSTA PARHAANA PITÄMÄNNE RASTIMALLA **YKSI** YLLÄ OLEVISTA RUUDUISTA.

Valintatilanne 6	Vaihtoehto 1 (nykytilanne)	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	3,6 % (2 x nykyinen)	2,3 % (1,25 x nykyinen)
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	34 % (2 x nykyinen)	34 % (2 x nykyinen)
Uhanalaisten lajien määrä	Nykyiset 958	479	717
Suojelun vaikutukset työllisyyteen	Ei muutosta	Ei muutosta	Ei muutosta
Vuosittainen lisäkustannus kotitaloudelle 10 vuoden ajan	Ei muutosta	150 € (900 mk)	30 € (180 mk)
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	Neuvonta	Neuvonta

VALITKAA NÄISTÄ KOLMESTA VAIHTOEHDOSTA PARHAANA PITÄMÄNNE RASTIMALLA **YKSI** YLLÄ OLEVISTA RUUDUISTA.

18 a) Lopuksi saatte muodostaa mieleisenne vaihtoehdon. Merkitkää parhaana pitämänne suojelun toteutuskeino sekä ilmoittakaa mielestänne sopivat suojeluprosentit Etelä- ja Pohjois-Suomessa.

	Nykytilanne	Oma vaihtoehto
Suojelun toteutuskeino	Maanhankinta	☐ Maanhankinta ☐ Suojelusopimus ☐ Neuvonta ☐ Muu, mikä? _____
Metsämaan suojelupinta-ala Etelä-Suomessa	Nykyinen eli 1,8 %	_____ %
Metsämaan suojelupinta-ala Pohjois-Suomessa	Nykyinen eli 17 %	_____ %

18 b) Kuinka monen työpaikan menetyksen hyväksyisitte, jotta ilmoittamanne suojeluprosentit toteutuisivat?

_____ työpaikkaa vähemmän

18 c) Entä kuinka paljon kotitaloutenne olisi valmis maksamaan lisää veroja nykyiseen verrattuna seuraavan 10 vuoden aikana, jotta ilmoittamanne suojeluprosentit toteutuisivat?

korkeintaan _____ euroa **TAI** _____ markkaa enemmän veroja vuodessa / kotitalous

PARHAIMMAT KIITOKSEMME!

Kommentteja tutkimuksesta sekä metsäluonnon käytöstä ja -suojelusta:

_____
_____
_____
_____
_____

Jos haluatte ottaa osaa palkintojen arvontaan tarvitsemme myös nimenne ja osoitteenne. Tämä osa toimii arpana.

Vastaajan nimi _____

Osoite_____

UN1/6

Liite 2. Metsänomistajatutkimuksen kyselylomake.

Uudet toteutuskeinot yksityismetsien monimuotoisuuden ja luonnonarvojen turvaamisessa

Nykyiset suojelualueet eivät turvaa eteläisen Suomen metsälajiston säilymistä. Viime syksynä hyväksytyssä Metso-ohjelmassa ehdotetaan uusia keinoja luonnon monimuotoisuuden ja luonnonarvojen säilyttämiseksi yksityismetsissä. Esitetyt uudet toteutuskeinot perustuvat metsänomistajan vapaaehtoisuuteen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää metsänomistajien suhtautumista metsien monimuotoisuuden ja luonnonarvojen turvaamisessa käytettäviin toteutuskeinoihin. Erityisesti arvioidaan uusien keinojen hyväksyttävyyttä metsänomistajien keskuudessa.

Alla on määritelty muutamia uusiin metsien suojelukeinoihin liittyviä peruskäsitteitä. Olkaa hyvä ja lukekaa määritelmät, jotta tunnette ne vastatessanne kysymyksiin.

Metsien monimuotoisuudella tarkoitetaan eläin- ja kasvilajiston, lajien perimän ja elinympäristöjen vaihtelevuutta. **Luonnonarvojen tuottaminen** sisältää metsien monimuotoisuuden ja luonnonsuojelullisesti arvokkaiden piirteiden säilyttämisen ja lisäämisen eli niiden suojelun.

Metsätilaa tai sen osia koskeva **luonnonhoitosuunnitelma** laaditaan metsänomistajan hakemuksesta. Tarkoituksena on sovittaa luonnonarvojen tuottaminen, metsänhoito ja -käyttö sekä muu alueen taloudellinen käyttö yhteen. Suunnitelmassa määritellään erityisten luonnonhoitotoimenpiteiden lisäksi normaalit metsänhoito- ja hakkuuehdotukset. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä metsänomistajan, ympäristökeskuksen ja metsäkeskuksen kanssa.

Määräaikaisella suojelusopimuksella tarkoitetaan järjestelyä, jossa metsänomistaja sopimuksesta tuottaa luonnonarvoja metsässään ja saa tästä tuloa luonnonarvojen ostajalta kuten valtiolta tai metsien suojelusäätiöltä. Sopimuksessa voidaan rajata metsäalueita, joilla edellytetään harvinaisen lajin esiintymän hoitamista tai monimuotoisuuden kannalta tärkeiden piirteiden säilyttämistä. Sopimus perustuu metsänomistajan vapaaehtoisuuteen ja on määräaikainen.

Metsien suojelusäätiön perustaminen on suunnitteilla. Säätiö perustuisi kansalaisten vapaaehtoisiin lahjoituksiin, ja sen kautta rahoitettaisiin luonnonarvojen tuottamista edistäviä toimenpiteitä.

A VASTAAJAN SUHTAUTUMINEN LUONNONARVOJEN TUOTTAMISEEN JA SUOJELUUN

A1. Mitä mieltä olette yksityismetsien luonnonarvojen suojelun nykytilasta ja kehittämistarpeesta?

- ☐[1] suojelua pitäisi lisätä nykyisestä
- ☐[2] nykyinen suojelutaso on sopiva
- ☐[3] metsiä on suojeltu jo liikaa
- ☐[4] en osaa sanoa

A2. Onko joitain osia <u>oman tilanne metsistä</u> jo suojeltu seuraavin tavoin?

ei[1]	kyllä[2]	
☐	☐	suojeltu ns. metsälakikohteita (pienialaisia kohteita talousmetsissä)[a]
☐	☐	myyty valtion suojeluohjelmiin[b]
☐	☐	muodostettu yksityinen suojelualue osana valtion suojeluohjelmaa[c]
☐	☐	varattu suojeluohjelmiin[d]; mihin ohjelmaan? _____
☐	☐	omaehtoisesti, miten:[e]

- ☐[1] käsitelty luonnonarvot erityisesti huomioon ottaen
- ☐[2] jätetty omalla päätöksellä kokonaan metsänhoitotoimien ulkopuolelle
- ☐[3] tehty määräaikainen suojelusopimus
- ☐[4] perustettu yksityinen suojelualue omasta hakemuksesta

☐ ☐ muulla tavoin[f], miten _____

A3. Kuinka hyväksyttävinä pitäisitte periaatteessa seuraavia luonnonarvojen tuottamiseen tähtääviä toimenpiteitä omalla tilallanne? Yksi rasti kullekin riville.

	hyväksyttävä	en osaa sanoa	ei hyväksyttävä
Luonnonarvojen tuottaminen tilan <u>talousmetsissä</u>...			
a) luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti **ilman korvausta ja** ilman sitovaa sopimusta	☐[3]	☐[2]	☐[1]
b) luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti **korvausta vastaan** ja sitovan sopimuksen perusteella	☐[3]	☐[2]	☐[1]
Suojelullisesti arvokkaiden <u>yksittäisten pienialaisten metsäkohteiden</u> (harvinaisen luontotyypin, tietyn lajin elinpaikan tms.)...			
c) käsittelemättä jättäminen tai ylläpitäminen tilan talousmetsissä **ilman korvausta** ja ilman sitovaa sopimusta	☐[3]	☐[2]	☐[1]
d) käsittelemättä jättäminen tai ylläpitäminen tilan talousmetsissä **korvausta vastaan** ja sitovan sopimuksen perusteella	☐[3]	☐[2]	☐[1]
Suojelullisesti arvokkaiden <u>metsäalueiden</u> (tilan osien)...			
e) määräaikainen rauhoitus **ilman korvausta** sopimuksella, jonka rauettua käyttöoikeus palautuu omistajalle	☐[3]	☐[2]	☐[1]
f) määräaikainen rauhoitus **korvausta vastaan** sopimuksella, jonka rauettua käyttöoikeus palautuu omistajalle	☐[3]	☐[2]	☐[1]
g) pysyvä rauhoitus **ilman korvausta** niin, että maapohja säilyy omistajalla (yksityinen suojelualue)	☐[3]	☐[2]	☐[1]
h) pysyvä rauhoitus **korvausta vastaan** niin, että maapohja säilyy omistajalla (yksityinen suojelualue)	☐[3]	☐[2]	☐[1]
i) **vaihto** toisiin vastaaviin metsäpalstoihin	☐[3]	☐[2]	☐[1]
j) **myynti valtiolle** suojelualueeksi	☐[3]	☐[2]	☐[1]

Jos vastasitte edellä kaikkiin kohtiin 'ei hyväksyttävä' tai 'en osaa sanoa', jatkakaa kysymyksestä A4.

Jos vastasitte johonkin kohtaan 'hyväksyttävä', siirtykää kysymykseen A5.

A4. Mitkä ovat tärkeimmät syyt siihen, että ette pidä mitään esitetyistä luonnonarvojen suojeluratkaisuista hyväksyttävänä? Voitte halutessanne valita useamman kohdan.

- ☐ mielestäni metsäluontoa suojellaan jo tarpeeksi [a]
- ☐ en usko luonnonsuojelun tavoitteisiin tai keinoihin [b]
- ☐ suojelusta koituvat taloudelliset tappiot ovat liian suuret [c]
- ☐ haluan pitää tilan aktiivisessa metsätalouskäytössä [d]
- ☐ en luota siihen, että alueen käyttöoikeudet palautuvat sopimuksen päätyttyä [e]
- ☐ tilalla ei ole luonnonsuojelullisesti arvokkaita kohteita [f]
- ☐ tila on liian pieni, jotta kannattaisi suojella [g]
- ☐ korvaukset ovat riittämättömiä ja/tai maksatukset hitaita [h]
- ☐ en halua sitoa seuraavan omistajan päätösvaltaa [i]
- ☐ en luota ympäristöviranomaisiin [j]
- ☐ muu syy, mikä [k] _____

⟹ **Siirtykää kysymykseen B1**

A5. Kuinka tärkeinä pidätte seuraavia näkökohtia harkitessanne luonnonarvojen tuottamista ja suojelua omalla tilallanne? Harkitkaa kunkin kohdan tärkeyttä erikseen asteikolla 5 (erittäin tärkeä) – 1 (ei lainkaan tärkeä). Yksi rasti kullekin riville.

	erittäin tärkeää 5	4	3	2	ei lainkaan tärkeää 1	en osaa sanoa
a) itselleni mieluisten lajien säilyminen ja lisääntyminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) metsän säilyminen luonnontilaisena omaa virkistyskäyttöä varten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) kauniiden maisemien tai yksityiskohtien säilyminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) tuttujen (esim. lapsuudenaikaisten) maisemanpiirteiden säilyttäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) luonnonarvojen tuottamisesta mahdollisesti koituva taloudellinen hyöty (esim. luontomatkailuyritys, sopimussuojelu)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) luonnon säilyminen jälkipolville	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) luonnon monimuotoisuuden säilyminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) metsän vesistö- ja ilmastovaikutusten ylläpito (esim. tulvien vähentäminen, puhdas vesi, hiilinielut)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) luonnonarvojen suojelu varmuuden vuoksi vielä tuntemattomia hyötyjä ajatellen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) luonnonarvojen suojelu on osa hyvää metsätaloutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) ihmisen velvollisuus on suojella luontoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l) kaikilla lajeilla on oikeus elää	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m) muu, mikä _____	☐	☐	☐	☐	☐	☐

B LUONNONARVOJEN TUOTTAMINEN YKSITYISMETSISSÄ TOTEUTUSTAPOJEN HYVÄKSYTTÄVYYS

B1. Seuraavissa kysymyksissä tarkastellaan tekijöitä, jotka liittyvät luonnonarvojen suojeluun yksityismetsissä yleensä. Merkitkää kunkin toteutusvaihtoehdon (a–o) kohdalle, kuinka hyväksyttävänä pidätte kyseistä vaihtoehtoa asteikolla 5 (hyväksyisin mielelläni) – 1 (en hyväksyisi lainkaan).
Yksi rasti kullekin riville.

	hyväksyisin mielelläni				en hyväksyisi lainkaan	en osaa sanoa
	5	4	3	2	1	
Suojelun vaikutus omistusoikeuteen ja päätösvaltaan						
a) oma päätösvalta ja omistusoikeus säilyy, metsää hoidetaan luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) maapohjan omistus säilyy, sopimukseen perustuva suojelu	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) alue lunastetaan pysyvästi valtion omistukseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korvauksen muoto						
d) rahallinen palkkio tai tuki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) vaihto toiseen metsäpalstaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) verohelpotus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aloitteentekijä suojeluhankkeessa						
g) metsänomistaja oma-aloitteisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) lähiseudun metsänomistajat yhteistyössä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) kunta tai maakunnan liitto	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) metsänhoitoyhdistys tai metsäkeskus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) ympäristökeskus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l) metsien suojelusäätiö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Korvauksen määrittäminen						
m) ympäristökeskus tekee tarjouksen metsänomistajalle alueen luonnonsuojelullisen arvon perusteella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n) metsänomistaja tekee tarjouksen ympäristökeskukselle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o) metsäkeskus arvioi metsäpalstan arvon (puuntuotanto ja tonttimaa)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

B2. Seuraavat kysymykset koskevat metsänomistajan ja metsä- tai ympäristökeskuksen väliseen sopimukseen perustuvia suojeluratkaisuja. Vastatkaa kuten edellisessä kysymyksessä.

	hyväksyisin mielelläni				en hyväksyisi lainkaan	en osaa sanoa
Korvauksen ajallinen jaksotus	5	4	3	2	1	
a) vuosittainen korvaus sopimuskauden kuluessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) tasaerin 5-vuotiskausittain, 1. erä sopimuskauden alussa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) 1/2 korvauksesta sopimuskauden alussa, 1/2 lopussa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) kertakorvaus sopimuskauden puolivälissä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sopimuksen voimassaolo ja sitovuus						
e) voimassa toistaiseksi (purettavissa sovituin ehdoin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) määräaikainen sopimus (purettavissa sovituin ehdoin)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) määräaikainen sopimus, joka raukeaa omistajan vaihtuessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) määräaikainen sopimus, joka sitoo myös uutta omistajaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sopimuksen jatkamismenettely	hyväksyisin mielelläni 5	4	3	2	en hyväksyisi lainkaan 1	en osaa sanoa
i) sopimus ei velvoita kumpaakaan osapuolta jatkotoimiin	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) jos maanomistaja niin haluaa, sopimusta jatketaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) jos maanomistaja niin haluaa, valtio ostaa alueen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sopimuksen pituus						
l) 5 vuotta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m) 10 vuotta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n) 20 vuotta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o) 30 vuotta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
p) 100 vuotta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sopimuksen edellyttämät käyttörajoitukset ja luonnonarvoja lisäävät toimenpiteet						
q) pienialaisten metsäkohteiden (esim. haaparyhmien ja lahopuukeskittymien) käsittelemättä jättäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
r) sopimukseen kuuluvien metsien käsittely luonnonhoito-suunnitelman mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
s) sopimukseen kuuluvien metsien rauhoitus metsätaloustoimilta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
t) myös metsästysoikeuksien rajoittaminen sopimukseen kuuluvissa metsissä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
u) sopimukseen kuuluvien metsien täydellinen rauhoitus (rajoittaa myös jokamiehenoikeuksia)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
v) metsänomistajan tekemät luonnonarvojen ylläpito- ja lisäämistoimenpiteet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

B3. Edellä kysyttiin kuinka hyväksyttävänä pidätte vaihtoehtoja, jotka liittyvät suojelun toteutuksen eräisiin tekijöihin. **Entä kuinka tärkeä kukin tekijä on metsänomistajalle suojeluratkaisun hyväksymisen kannalta? Harkitkaa jokaisen kohdan tärkeyttä erikseen asteikolla 5 (erittäin tärkeä) – 1 (ei lainkaan tärkeä).** Yksi rasti kullekin riville.

	erittäin tärkeä 5	4	3	2	ei lainkaan tärkeä 1	en osaa sanoa
a) omistusoikeus ja päätösvalta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) korvauksen muoto	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) aloitteentekijä suojeluhankkeessa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) korvauksen määrittäminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) korvauksen määrä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) korvauksen ajallinen jaksotus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) sopimuksen voimassaolo ja sitovuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) sopimuksen pituus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) sopimuksen jatkamismenettely	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) käyttörajoitusten voimakkuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) vaikutukset lähiseudun työllisyyteen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l) varmuus suojelutavoitteiden toteutumisesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
m) suojelun tärkeys valtakunnallisessa mittakaavassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

C SUOJELUVAIHTOEHDON VALINTA YKSITYISMETSIEN LUONNONARVOJEN TURVAAMISEKSI

Seuraavassa kysymyssarjassa saatte vastattavaksenne 7 erilaista valintatilannetta, jotka kuvaavat erilaisia vaihtoehtoja yksityismetsien luonnonarvojen suojelussa. Valintatilanteet rakentuvat eräistä edellisessä kysymyksessä esille tulleista toteutuskeinojen tekijöistä, jotka on kuvattu erillisellä vihreällä paperilla.

Vaihtoehdot 1 ja 2 perustuvat metsänomistajien vapaaehtoisesti tekemiin määräaikaisiin suojelusopimuksiin ja vaihtuvat valintatilanteesta toiseen. Vaihtoehto 3 on samanlainen jokaisessa valintatilanteessa.

Vastausohjeet:

Vertailkaa mielessänne kysymyksen C1 kolmea vaihtoehtokokonaisuutta toisiinsa. Vaihtoehtokokonaisuudet on kuvattu harmaan eri sävyin.

Valitkaa kolmesta esitetystä vaihtoehdosta **parhaana pitämänne merkitsemällä rasti sen alla olevaan ruutuun.**

Siirtykää sitten kysymykseen C2. Vertailkaa siinä esitettyjä vaihtoehtoja toisiinsa ja valitkaa parhaana pitämänne.

Vastatkaa kaikkiin seitsemään kysymykseen (C1-C7) ohjeen mukaisesti. **Tarkastelkaa jokaista valintatilannetta itsenäisenä**, vaikka ne vaikuttavatkin toistensa kaltaisilta.

Todennäköisesti joudutte valitsemaan vaihtoehdon, jonka kaikki piirteet eivät täysin tyydytä teitä, jolloin valintanne voi perustua tärkeimpinä pitämiinne piirteisiin.

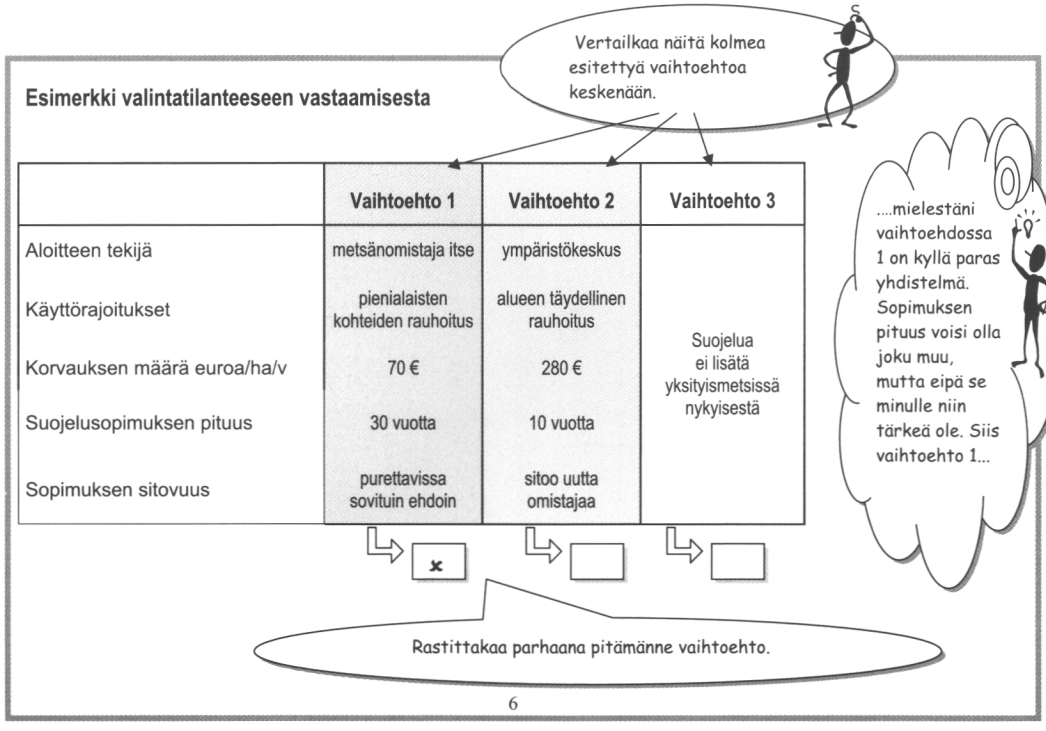

C1. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 1	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	metsäalan organisaatio	metsäalan organisaatio	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	luonnonhoitosuunnitelma	alueen rauhoitus metsätaloustoimilta	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	70 €	280 €	
Suojelusopimuksen pituus	10 vuotta	30 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	raukeaa omistajan vaihtuessa	raukeaa omistajan vaihtuessa	

C2. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 2	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	metsäalan organisaatio	metsäalan organisaatio	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	pienialaisten kohteiden rauhoitus	luonnonhoitosuunnitelma	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	0 €	0 €	
Suojelusopimuksen pituus	30 vuotta	100 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	purettavissa sovituin ehdoin	sitoo uutta omistajaa	

C3. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 3	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	metsänomistaja itse	metsäalan organisaatio	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	alueen täydellinen rauhoitus	alueen täydellinen rauhoitus	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	280 €	210 €	
Suojelusopimuksen pituus	30 vuotta	30 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	purettavissa sovituin ehdoin	raukeaa omistajan vaihtuessa	

C4. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 4	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	ympäristökeskus	metsänomistaja itse	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	luonnonhoitosuunnitelma	alueen täydellinen rauhoitus	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	0 €	0 €	
Suojelusopimuksen pituus	5 vuotta	30 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	sitoo uutta omistajaa	raukeaa omistajan vaihtuessa	

C5. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 5	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	metsänomistaja itse	metsien suojelusäätiö	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	alueen täydellinen rauhoitus	luonnonhoitosuunnitelma	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	210 €	70 €	
Suojelusopimuksen pituus	30 vuotta	100 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	purettavissa sovituin ehdoin	raukeaa omistajan vaihtuessa	

C6. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 6	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	metsänomistaja itse	ympäristökeskus	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	alueen rauhoitus metsätaloustoimilta	alueen rauhoitus metsätaloustoimilta	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	0 €	280 €	
Suojelusopimuksen pituus	100 vuotta	5 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	raukeaa omistajan vaihtuessa	purettavissa sovituin ehdoin	

C7. Valitkaa näistä kolmesta vaihtoehdosta parhaana pitämänne rastimalla sen alla oleva ruutu.

Valintatilanne 7	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2	Vaihtoehto 3
Aloitteen tekijä	ympäristökeskus	metsänomistaja itse	Suojelua ei lisätä yksityismetsissä nykyisestä
Käyttörajoitukset	alueen täydellinen rauhoitus	alueen täydellinen rauhoitus	
Korvauksen määrä euroa/ha/v	280 €	140 €	
Suojelusopimuksen pituus	30 vuotta	30 vuotta	
Sopimuksen sitovuus	sitoo uutta omistajaa	sitoo uutta omistajaa	
⇨	↳ ☐	↳ ☐	↳ ☐

D METSÄNOMISTAJIEN YHTEISTOIMINTA LUONNONARVOJEN SÄILYTTÄMISESSÄ

D1. Yksityismetsiä saattaisi olla tarkoituksenmukaista suojella laajoina yhtenäisinä alueina, joiden muodostaminen edellyttäisi metsänomistajien välistä yhteistoimintaa. Olisitteko itse valmis tällaiseen yhteistoimintaan paikkakunnan muiden metsänomistajien kanssa?

- ☐1 olisin erittäin kiinnostunut yhteistoiminnasta
- ☐2 olisin mahdollisesti kiinnostunut yhteistoiminnasta
- ☐3 olisin kiinnostunut, mutta tilalla ei ole suojelun arvoisia kohteita
- ☐4 en olisi kiinnostunut yhteistoiminnasta
- ☐5 en osaa sanoa

D2. Mainitkaa lyhyesti tärkeimmät syyt siihen, miksi olette tai ette ole kiinnostunut yhteistoiminnasta:

_____

_____

_____

_____

_____

_____

D3. Seuraavat väittämät koskevat metsänomistajien välistä yhteistoimintaa yksityismetsien suojelussa. Valitkaa kustakin kohdasta se vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten mielipidettänne asteikolla 5 (täysin samaa mieltä) – 1 (täysin eri mieltä).

	täysin samaa mieltä 5	4	3	2	täysin eri mieltä 1	en osaa sanoa
a) metsänomistajien välinen yhteistyö on välttämätöntä metsien luonnonarvojen suojelussa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) olen itse valmis osallistumaan yhteistyöhön lähiseudun metsänomistajien kanssa luonnonarvojen säilyttämiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) haluan itse olla mukana päättämässä alueellisista luonnonhoitosuunnitelmista yhteistyössä ympäristö- tai metsäkeskuksen kanssa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) metsätalouden neuvontaorganisaatioiden tulisi laatia metsille myös alueellisia luonnonhoitosuunnitelmia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) olen valmis metsänomistajien alueelliseen yhteistyöhön luonnonarvojen suojelussa vain, jos saan siitä taloudellista etua esim. palkkiona	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) alueellinen yhteistyö luonnonarvojen suojelussa lisää kylätoimintaa ja lähentää metsänomistajia ja ei-metsänomistajia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) olen valmis yhteistoimintaan luonnonarvojen suojelemiseksi vain, jos se on kaikilta osin täysin vapaaehtoista	☐	☐	☐	☐	☐	☐

E VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

E1. Vastaaja on

- ☐1 tilan omistaja tai yksi omistajista
- ☐2 omistajan puoliso
- ☐3 omistajan muu perheenjäsen
- ☐4 perikunnan tai yhtymän jäsen
- ☐5 muu henkilö (esim. tilan- tai asiainhoitaja), kuka_____

E2. Vastaajan syntymävuosi 19____

E3. Vastaajan sukupuoli

- ☐1 nainen
- ☐2 mies

E4. Vastaajan nykyinen asuinympäristö

- ☐1 haja-asutusalue
- ☐2 taajama tai pienehkö kaupunki, alle 20 000 asukasta
- ☐3 kaupunki, 20 000 – 100 000 asukasta
- ☐4 kaupunki, yli 100 000 asukasta

E5. Vastaajan asuinkunta

_____

E6. Vastaajan koulutus

- ☐1 perus- tai kansakoulu
- ☐2 ylioppilas
- ☐3 ammattikoulu
- ☐4 opisto- tai ammattikorkeakoulututkinto
- ☐5 yliopisto- tai korkeakoulututkinto

E7. Onko teillä metsäalan koulutusta?

- ☐1 ei metsäalan koulutusta
- ☐2 metsäaiheisia kursseja
- ☐3 metsäalan koulutus (tutkinto), mikä

  _____
- ☐4 muu koulutus, johon sisältynyt metsäaiheisia opintoja

E8. Vastaajan ammattiasema

☐[1] maa- tai metsätalousyrittäjä
☐[2] muu itsenäinen yrittäjä
☐[3] ylempi toimihenkilö/johtavassa asemassa
☐[4] alempi toimihenkilö
☐[5] työntekijä
☐[6] eläkeläinen
☐[7] opiskelija
☐[8] työtön, omaa kotitaloutta hoitava tai muu

F TILAA KOSKEVAT TAUSTATIEDOT

Jos omistatte (**kyselyn vastaanottaja** omistaa) useampia erillisiä maa-/metsätiloja, kysymykset koskevat tärkeimmäksi katsomaanne tilakokonaisuutta.

F1. Tilan sijaintikunta

_____

F2. Tilan kokonaispinta-ala _____ ha

josta **metsää** _____ ha ja **peltoa** ___ha

F3. Tilan hallintatapa

☐[1] yhden henkilön omistuksessa
☐[2] omistetaan yhdessä puolison ja/tai lasten kanssa
☐[3] tilan omistaa perikunta, jossa ____ osakasta
☐[4] tilan omistaa yhtymä, jossa ____ osakasta
☐[5] muu hallintatapa

F4. Asuuko omistaja (joku omistajista) tilalla?

☐[1] vakinaisesti
☐[2] merkittävän osan vuotta (ns. kakkosasunto)
☐[3] lomilla tai viikonloppuisin (vapaa-ajan asunto)
☐[4] tilalla ei asuta lainkaan
☐[5] tilalla asuu joku muu kuin omistaja

F5. Miten tila (pääosa tilasta) siirtyi nykyiseen omistukseen?

☐[1] perintönä
☐[2] ostona vanhemmilta tai sukulaisilta
☐[3] ostona vapailta markkinoilta
☐[4] tilasta muodostui perikunta
☐[5] lahjoituksena
☐[6] muu saantotapa, mikä _____

F6. Milloin tämä siirto tapahtui?

vuonna _____

F7. Kuka tekee tilan metsien käyttöön liittyvät päätökset?

☐[1] omistaja/yksi omistajista itsenäisesti
☐[2] omistaja puolisoineen
☐[3] omistaja perheenjäsenten kanssa
☐[4] yhtymän tai perikunnan jäsenet yhdessä
☐[5] joku muu

F8. Onko tilallanne voimassa oleva metsäsuunnitelma?

☐[1] ei
☐[2] kyllä, tehty vuonna _____

F9. Onko tilalta myyty puuta viimeisten viiden vuoden aikana, 1998–2002?

☐[1] ei Milloin tilalta on myyty puuta viimeksi? Vuonna _____

☐[2] kyllä Myyntimäärä yhteensä noin _____m^3
Kuinka monena vuonna puuta myytiin? _____ vuonna

F10. Onko tilalla tehty seuraavia metsänhoitotöitä viisivuotisjaksolla 1998–2002?

ei[1]	kyllä[2]	
☐	☐	metsän istutus tai kylvö[a]
☐	☐	metsän luontainen uudistaminen[b]
☐	☐	taimikonhoito tai nuoren metsän kunnostus[c]
☐	☐	poltto- tai muun kotitarvepuun korjuu[d]
☐	☐	uudis- tai kunnostusojitus[e]
☐	☐	metsätien rakennus tai perusparannus[f]
☐	☐	muu työlaji[g], mikä?_____

F11. Onko saman omistajan omistuksessa metsää muualla, erillään edellä tarkoitetusta tilasta?

☐[1] ei

☐[2] kyllä; metsäala noin _____ ha

PARHAIMMAT KIITOKSEMME VASTAUKSISTANNE!

VOITTE KIRJOITTAA TÄHÄN MIELIPITEENNE KYSELYSTÄ JA METSIEN SUOJELUSTA

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Palkintoina arvotaan 1 kpl Nokian värinäyttöisiä matkapuhelimia 3510i, 1 kpl puisia taskumatteja, 4 kpl saunan lämpömittareita ja 5 kpl kelopuisia lämpömittareita.

JOS HALUATTE OSALLISTUA ARVONTAAN, KIRJOITTAKAA ALLE NIMENNE JA OSOITTEENNE.

Nimi _____

Osoite _____

_____

Vaihtoehtoinen kysymysosio.

D Metsänomistuksen tavoitteet

D1. Kuinka tärkeinä pidätte seuraavia tavoitteita *oman metsänne* kohdalla? Harkitkaa kunkin kohdan tärkeyttä erikseen asteikolla 5 (erittäin tärkeä) – 1 (ei lainkaan tärkeä). Yksi rasti kullekin riville.

	erittäin tärkeä				ei lainkaan tärkeä	en osaa sanoa
Virkistys ja vapaa-aika	**5**	**4**	**3**	**2**	**1**	
a) metsäni on osa vapaa-ajanvietto- tai asuinpaikkani ympäristöä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) metsäni tarjoaa minulle marjastus- ja sienestysmahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) metsänomistus tarjoaa minulle mahdollisuuden metsästykseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) metsäni tarjoaa minulle ulkoilumahdollisuuksia (esim. kävely, lenkkeily, retkeily)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) metsäni tarjoaa minulle mahdollisuuden metsätöiden tekemiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Puuntuotanto ja puunmyyntitulot						
f) metsäni tarjoaa minulle säännöllisiä puunmyyntituloja kulutukseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) metsäni on minulle suurten hankintojen rahoituslähde (asunto, auto, maatalousrakennukset ja -koneet)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) metsäni tarjoaa minulle työtuloja (hankintalisä lasketaan työtuloksi)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) metsästäni saan kotitarvepuut	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metsäluonto ja maisema						
j) metsäni tarjoaa minulle mahdollisuuden hoitaa ja vaalia luonnon monimuotoisuutta (monipuolinen kasvi- ja eläinlajisto)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) metsäni tarjoaa minulle kauneuselämyksiä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l) metsäni on minulle luonnonsuojelukohde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taloudellinen turvallisuus						
m) metsäomaisuuteni parantaa luotonsaantimahdollisuuksiani	☐	☐	☐	☐	☐	☐
n) metsäni tarjoaa taloudellisen turvan vanhuuteni varalle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
o) metsäni tarjoaa turvan poikkeustilanteiden varalle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
p) metsäomaisuuteni on inflaatiolta suojattua varallisuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
q) metsäni muodostaa perinnön omaisilleni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metsän tunnearvot						
r) metsämaan omistamisella on minulle itseisarvoa (esim. sukutila)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
s) metsäni on minulle paikka, jossa voin hiljentyä ja mietiskellä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
t) metsäni kautta olen yhteydessä kotiseutuuni	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sijoituskohde						
u) metsäni on minulle rahan sijoituskohde	☐	☐	☐	☐	☐	☐
v) tonttien ja huvilapalstojen arvonnousu kohottaa metsäomaisuuteni arvoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Kyselylomakkeen liite

Suojelun toteutukseen liittyviä käsitteitä – kysymysosio C

Aloitteen tekijä suojeluhankkeessa
Aloite luonnonarvojen suojelua koskevaan sopimukseen voi tulla metsänomistajalta itseltään tai jokin muu taho voi ehdottaa sopimuksen tekoa metsänomistajalle. Tässä oletetut vaihtoehdot ovat:
- metsänomistaja itse – aloitteen tekee metsäomistaja, yksin tai mahdollisesti yhdessä muiden kanssa
- metsäalan organisaatio – aloitteen tekee metsäkeskus tai metsänhoitoyhdistys
- ympäristökeskus
- metsien suojelusäätiö – perustettavaksi ehdotettu säätiö, joka keräisi rahoitusta suojelun toteuttamiseen

Käyttörajoitukset
Suojelusopimukset voivat sisältää eriasteisia rajoituksia ja vaatimuksia sopimukseen kuuluvien metsäalueiden käytölle ja hoidolle. Oletetut vaihtoehdot ovat:
- pienialaisten kohteiden rauhoitus – erityisen arvokkaiden yksittäisten, pienialaisten metsäkohteiden (esim. haaparyhmät, lahopuukeskittymät) käsittelemättä jättäminen
- luonnonhoitosuunnitelma – talousmetsien käsittely siten, että luonnonsuojelu, hakkuut ja metsänhoito sekä alueen muu talouskäyttö sovitetaan yhteen laadittavan luonnonhoitosuunnitelman mukaisesti
- alueen rauhoitus metsätaloustoimilta – sopimusalueella ei saa hakata puustoa eikä tehdä metsänhoitotöitä
- alueen täydellinen rauhoitus – metsätaloustoimien lisäksi rajoitetaan myös metsästystä, keräilyä ja kulkemista esim. pesimäaikana

Korvauksen määrä euroa/hehtaari/vuosi
Luonnonarvojen ostaja (esim. valtio tai suojelusäätiö) maksaisi metsänomistajalle luonnonarvojen säilyttämisestä ja lisäämisestä. Ostaja voisi valita suojeltavat kohteet tarjouskilpailun perusteella. Jotkut metsänomistajat saattaisivat olla halukkaita suojelemaan metsäluontoa myös ilman eri korvausta. Korvauksen määrät esitetään euroina suojeltua hehtaaria ja sopimuskauden vuotta kohti.

Suojelusopimuksen pituus
Määräaikainen sopimus solmittaisiin metsänomistajan ja ympäristökeskuksen välillä yhteisesti sovituksi ajanjaksoksi, jonka aikana sopimuksen määrittelemät käyttörajoitukset olisivat voimassa.

Sopimuksen voimassaolo ja sitovuus
Sopimuksessa määriteltäisiin, millä ehdoin sopimus on purettavissa sekä sitooko se vain nykyistä omistajaa vai myös omistajanvaihdoksen jälkeistä uutta omistajaa. Oletetut vaihtoehdot ovat:
- purettavissa sovituin ehdoin – omistaja voi tietyin ehdoin vaatia sopimuksen purettavaksi ennen kauden loppua
- raukeaa omistajan vaihtuessa – sopimus sitoo vain nykyistä omistajaa tämän hallinta-aikana
- sitoo uutta omistajaa – sopimus sitoo myös tilan myynnin tai sukupolvenvaihdoksen jälkeistä uutta omistajaa

ISBN 951-40-1943-1
ISSN 0358-4283